

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 10 kap. i strafflagen och av 6 och 7 kap. i tvångsmedelslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det ändringar i det kapitel i strafflagen som gäller förverkandepåföljder. Genom ändringarna genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen. De föreslagna ändringarna förbättrar möjligheten att döma egendom som härrör från brottslig verksamhet förverkad till staten.

Det föreslås att lagen kompletteras med en definition av begreppet ekonomisk vinning av ett brott. Till lagen fogas dessutom bestämmelser om att vinning som överförs till tredje man ska kunna dömas förverkad. Gällande lag ändras enligt förslaget även så att förteckningen över de brott som är en förutsättning för så kallad utvidgad konfiskation av vinning kompletteras i enlighet med direktivet. I lagen anges enligt förslaget också vissa faktorer som ska beaktas vid prövningen av om utvidgat förverkande av vinning ska dömas ut.

Till lagen fogas bestämmelser som skapar större klarhet i nuvarande praxis när det gäller möjligheterna att behandla ett mål om förverkande separat samt bestämmelser om förfarandet när ett mål, i de situationer som avses i direktivet, kan behandlas trots svarandens utevaro.

I propositionen ingår även en bestämmelse om åberopsbördan och bevisbördan i mål som gäller förverkandepåföljd. När det gäller åberopsbördan ska kåranden åberopa de omständigheter som yrkandet på förverkande grundar sig på. Kåranden ska också ha bevisbördan för dessa omständigheter med undantag för ursprunget till egendom som omfattas av yrkande på utvidgat förverkande av vinning. Svaranden ska ha bevisbördan för detta.

Propositionen innehåller också sådana mindre preciseringar av tvångsmedelslagen som närmast är avsedda att tillämpas i samband med datatekniska brott och som ansluter sig till förverkande av data samt till bestämmelserna om kvarstad och beslag.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 4 oktober 2016, den dag då direktivet senast ska ha genomförts nationellt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	3
1 INLEDNING.....	3
2 NULÄGE	4
2.1 Lagstiftning och praxis.....	4
2.2 Innehållet i direktivet och dess förhållande till lagstiftningen i Finland.....	8
2.3 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU.....	24
2.4 Bedömning av nuläget	24
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	25
3.1 Målsättning	25
3.2 De viktigaste förslagen.....	25
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	26
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	27
DETALJMOTIVERING	28
1 LAGFÖRSLAG	28
1.1 Strafflagen.....	28
10 kap. Om förverkandepåföljder.....	28
1.2 Tvångsmedelslagen.....	46
6 kap. Kvarstad	46
7 kap. Beslag samt kopiering av handlingar	47
2 IKRAFTTRÄDANDE	49
3 FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	49
LAGFÖRSLAG	53
1. Lag om ändring av 10 kap. i strafflagen.....	53
2. Lag om ändring av 6 och 7 kap. i tvångsmedelslagen.....	57
BILAGOR.....	60
PARALLELLTEXTER	60
1. Lag om ändring av 10 kap. i strafflagen.....	60
2. Lag om ändring av 6 och 7 kap. i tvångsmedelslagen.....	68

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Med förverkandepåföljder avses i allmänhet att egendom döms förverkad till staten utan vederlag på grund av ett brott. Förverkandepåföljd, dvs. konfiskation, är således en offentlig-rättslig påföljd för brott. Förverkandepåföljd är inte ett straff utan en säkringsåtgärd vars syfte är att förebygga brott eller förhindra vinning av brott.

Bestämmelserna om förverkandepåföljder reviderades år 2001 (RP 80/2000 rd, GrUU 33/2000 rd, LaUB 14/2001 rd, L 875-894/2001). Allmänna bestämmelser om förverkandepåföljder finns i 10 kap. i strafflagen (39/1889). I princip iakttas de allmänna bestämmelserna i 10 kap. i strafflagen oberoende av om bestämmelser om straff för brottet finns i strafflagen eller utanför den (RP 80/2000 rd s. 16). Specialbestämmelser om förverkandepåföljder finns också på annat ställe i strafflagen samt i annan lagstiftning. Det har endast gjorts mindre ändringar i strafflagens 10 kap. efter det att kapitlet trädde i kraft.

Inom Europeiska unionen antogs den 3 april 2014 Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen (nedan direktivet om förverkandepåföljder eller direktivet). Direktivet baserar sig på ett förslag av Europeiska kommissionen (nedan kommissionen) av den 13 mars 2012. Finlands lagstiftning uppfyller till största delen kraven i direktivet. En del av bestämmelserna i direktivet förutsätter dock ändringar i den nationella lagstiftningen. Så är fallet i synnerhet när det gäller utvidgat förverkande av vinning samt en förverkandepåföljd som riktar sig till tredje man.

Riksdagen har godkänt ett uttalande där den förutsätter att regeringen utreder om omvänd bevisbörda är ett användbart verktyg när det gäller utdömande av förverkandepåföljd, så att vinningen av brott ska fås till staten (ReUB 9/2010 rd – RSk 42/2010 rd). Revisionsutskottet har dessutom låtit göra en undersökning om bekämpning av svart ekonomi (se ReUB 12/2014 rd s. 1). I undersökningen sägs det att det bör utredas hur välfungerande bestämmelserna om vinning av brott är och vilka andra utvecklingsbehoven det finns (Markku Hirvonen – Kalle Määttä: (Harmaan talouden torjunta, riksdagens revisionsutskotts publikation 1/2014, s. 287–288, publikationen på finska med resumé på svenska).

I regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering (22.6.2011), som gällde också som regeringsprogram för statsminister Alexander Stubbs regering (24.6.2014), hade bekämpning av grå ekonomi angivits som ett av regeringens spetsprojekt. Enligt regeringsprogrammet innefattade det bl.a. en skyldighet att utreda och bereda en möjlighet att tillämpa omvänd bevisbörda när vinning av brott drivs in (se statsrådets principbeslut 19.1.2011 om Minskande av ekonomisk brottslighet och grå ekonomi för 2012–2015).

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

I strafflagens 10 kap. 1 § finns det bestämmelser om de allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd. Enligt dess 1 mom. är en förutsättning för att förverkandepåföljd ska kunna dömas ut att en gärning som enligt lag är straffbar (brott) har begåtts. Enligt 2 mom. kan förverkandepåföljd också dömas ut på grund av en straffbar gärning där 1) gärningsmannen vid tidpunkten för gärningen inte har fyllt femton år eller är otillräknelig, 2) gärningsmannen är fri från straffansvar med stöd av 4 kap. 2 §, 4 § 2 mom., 5 § 2 mom., 6 § 3 mom. eller 45 kap. 26 b § 2 mom., eller 3) en juridisk person med stöd av 9 kap. kan dömas till straff, även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff. I de bestämmelser som anges i 2 punkten är det fråga om ursäktlig förbudsvillfarelse, excess i nödvärn, överskridning av gränsen för tillåtna nödtillståndshandlingar, överskridning av tillåtna gränser för användning av maktmedel och åtydande av en förmans lagstridiga befallning.

I 2 § finns det en allmän bestämmelse om förverkande av vinning. Enligt dess 1 mom. ska ekonomisk vinning av ett brott dömas förverkad till staten. Vinningen kan dömas förverkad antingen i form av ett föremål eller till sitt värde, dvs. som ett belopp. Till förverkande döms gärningsmannen, den som har varit delaktig i brottet eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts, om de har beretts vinning genom brottet. Konfiskation av vinning förutsätter inte att den som har beretts vinning genom ett brott har varit delaktig i brottet eller ens medveten om det (RP 80/2000 rd s. 22, se även HD 2014:72 och HD 2014:73).

I paragrafens 2 mom. sägs det att om beloppet av den vinning brottet har medfört inte alls eller endast med svårighet kan utredas, ska beloppet uppskattas med beaktande av brottets art, omfattningen av den brottsliga verksamheten och övriga omständigheter (i fråga om rättspraxis, se HD 2010:40). Enligt 3 mom. döms vinning inte förverkad till den del den har återburits eller dömts eller döms att betalas till den kränkta i form av skadestånd eller återbäring av obehörig vinst. Om yrkande på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst inte har framställts eller om ett sådant yrkande ännu inte har avgjorts när avgörande meddelas med anledning av yrkandet på förverkande, ska förverkandepåföljden dömas ut. Av betydelse med tanke på det sistnämnda momentet är den bestämmelse i kapitlets 11 § 2 mom. som behandlas nedan och som gäller situationer då skadestånd eller återbäring av obehörig vinst redan har betalats eller dömts ut eller förverkandepåföljden redan har verkställts.

I paragrafen anges inte närmare vad som avses med ekonomisk vinning. Enligt förarbetena betraktas utöver pengar också ett föremål eller en rättighet med penningvärde som ekonomisk vinning. (RP 80/2000 rd s. 22, se också HD 2015:74). Förutom den direkta vinningen av ett brott utgör också en belöning som erhållits för begåendet av ett brott ekonomisk vinning (RP 80/2000 rd s. 22). Endast sällan döms vinning ut i form av ett föremål. I praktiken döms vinning ut till sitt värde.

Bestämmelsen tolkas i allmänhet så att direkt vinning av ett brott kan konfiskeras, men inte en indirekt, med vilket avses egendom som kommit i stället för den direkta vinningen. Den praktiska betydelsen av en sådan indelning minskar avsevärt av att vinningen döms förverkad till sitt värde.

Med konfiskation av avkastningen avses att också den värdestegring som vinningen genererat döms förverkad. I lagen nämns förverkande av avkastning inte uttryckligen, men i förarbetena konstateras det att en sådan avkastning i klara fall, såsom värdestegring på vinning till följd av

en valutakursförändring, kan dömas förverkad (RP 80/2000 rd s. 22). Avkastning har dock i praktiken dömts förverkad mycket sällan, om någonsin.

Utgångspunkten när beloppet av vinningen uppskattas är den s.k. nettovinningsprincipen. Endast den faktiska nettovinningen avses således bli förverkad. T.ex. vid olaglig handel med alkohol utgörs vinningen enligt förarbetena endast av skillnaden mellan försäljningspriset och priset på varan i alkoholbutiken, eftersom den nämnda kostnaden i sig inte beror på brottslig verksamhet (se också HD 2011:61 och HD 2014:72). Kostnader som orsakats av förberedelser för eller det faktiska utförandet av ett brott ska dock inte beaktas som avdrag (RP 80/2000 rd s. 22). Högsta domstolen har i sitt prejudikat HD 2007:1 ansett att inköpsprisen för narkotikan inte ska dras av ifrån det sammantagna beloppet av försäljningsprisen för narkotikan när den ekonomiska vinning av brottet som ska dömas förverkad fastställs (se också HD 2004:73, HD 2005:17 och HD 2005:71).

Bestämmelser om utvidgat förverkande av vinning finns i kapitlets 3 §, enligt vilken egendom kan dömas förverkad, om det har begåtts ett brott som kan bestraffas med fängelse i minst fyra år eller ett brott som särskilt nämns i paragrafen (s.k. förverkandeutlösande brott) och om brottet normalt kan medföra avsevärd ekonomisk vinning och om det finns skäl att anta att egendomen har sitt ursprung i brottslig verksamhet som inte kan anses obetydlig. Till förverkandepåföljd döms den som begått det förverkandeutlösande brottet eller den som har medverkat till brottet eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts.

Egendom kan enligt 2 mom. dömas förverkad också hos den som är närstående till gärningsmannen eller hos vissa juridiska personer som är närstående till gärningsmannen, om det finns skäl att anta att egendomen har överförs i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet. Enligt 3 mom. döms förverkandepåföljd enligt 2 mom. inte ut, om egendomen har överförs tidigare än fem år innan ett förverkandeutlösande brott har begåtts. I 4 mom. sägs det vidare att två eller flera personer som döms till samma förverkandepåföljd har ett solidariskt ansvar.

I fråga om utvidgat förverkande av vinning har beviskravet för åklagaren (skäl att anta) således angivits lägre än t.ex. i fråga om bevis för att döma ut straff. I den regeringsproposition som gällde revidering av lagstiftningen om förverkandepåföljder (RP 80/2000 rd) föreslogs det att gärningsmannen skulle ha bevisbördan för att egendomen har förvärvats på laglig väg. Under riksdagsbehandlingen ändrades dock bestämmelsen och fick sin nuvarande lydelse enligt vilken åklagaren har bevisbördan, men beviskravet är lägre än normalt (se GrUU 33/2000 rd s. 2—3 och LaUB 14/2001 rd s. 3—5).

När det gäller behovsprövningen i samband med förverkandepåföljd har det i förarbetena (RP 80/2000 rd s. 13 och 15 samt LaUB 14/2001 rd s. 4) och i rättspraxis (HD 2006:51 och HD 2012:60) ansetts att utvidgad konfiskation av vinning behövs vid brott som begås uttryckligen i syfte att uppnå vinning, är organiserade eller annars planmässiga och är kopplade till invecklade företagsarrangemang och andra knep vilkas syfte är att dölja och hemlighålla hur vinningen har uppstått och att den har samband med ett brott. Högsta domstolen har i sitt prejudikat HD 2006:51, efter att ha konstaterat att utvidgat förverkande av vinning är beroende av prövning, ansett att det med beaktande av verksamhetens art och omfattning inte fanns skäl att i målet i fråga döma de medel som beslagtogs hos svaranden förbrutna till staten såsom utvidgat förverkande av vinning trots att den brottsliga verksamheten inte ansågs vara obetydlig.

I bestämmelsen eller i förarbetena anges det inte exakt vilka brott som normalt kan medföra avsevärd ekonomisk vinning. I förarbetena (RP 80/2000 rd s. 14) anses dock narkotikabrott, smuggling och försäljning av stora partier alkohol och sprit samt olika slag av ekonomiska brott vara typiska sådana brott. Av de ekonomiska brotten konstateras det att t.ex. gäldenärs-

brott, bedrägerier, skattebedrägerier och häleribrott, särskilt penningtvätt, kan komma i fråga. Det sägs dessutom ut att det utvidgade förverkandet av vinning uttryckligen ska gälla grova gärningsformer. I förarbetena nämns också särskilt smuggling av narkotika när brottet stannat vid försök som exempel på att det inte krävs att en konkret ekonomisk vinning uppkommer (RP 80/2000 s. 24). Högsta domstolen har i sitt prejudikat HD 2006:9 ansett att narkotikabrott normalt till sin karaktär är ett brott som kan medföra betydande ekonomisk vinning. I prejudikatet HD 2012:60 nämns i detta avseende skattebedrägerier.

I 4 § finns det en bestämmelse om förverkande av hjälpmedel vid brott. Enligt dess 1 mom. ska följande föremål och egendom som har använts för begående av ett brott dömas förverkade till staten: 1) skjut- och eggvapen och andra därmed jämförbara livsfarliga redskap och 2) andra föremål och annan egendom vars innehav är straffbart. I 2 mom. finns det dessutom en bestämmelse som är beroende av prövning enligt vilken förverkande kan beslutas också i fråga om 1) föremål och egendom som har använts vid begåendet av ett uppsåtligt brott och 2) föremål och egendom som har ett nära samband med ett uppsåtligt brott som behandlas i rättegång, när föremålet eller egendomen uteslutande eller huvudsakligen har anskaffats eller tillverkats med tanke på ett uppsåtligt brott eller till sina egenskaper är särskilt lämpade för begående av ett uppsåtligt brott. Enligt 3 mom. ska det vid prövningen av om det är nödvändigt att döma föremål eller egendom förverkade fästas särskild uppmärksamhet vid förebyggandet av nya brott.

I 5 § finns det en bestämmelse om förverkande av annan egendom. Enligt paragrafens 1 mom. ska föremål och egendom som har framställts, tillverkats eller fått tillstånd genom ett brott eller som har varit föremål för brott dömas förverkade till staten, om innehavet av föremålet eller egendomen är straffbart. Sådana s.k. brottsprodukter eller föremål för brott kan på basis av 2 mom. dömas förverkade antingen helt eller delvis också om förverkandepåföljden är nödvändig 1) på grund av att föremålen eller egendomen har egenskaper som gör dem skadliga för hälsan eller miljön, 2) för att nya brott ska kunna förebyggas, och föremålet är särskilt lämpat som brottsobjekt eller för brottslig användning, 3) för att syftet med bestämmelser om reglering eller om import eller export ska kunna uppnås, eller 4) för att syftet med bestämmelser om skydd av naturen eller miljön ska kunna uppnås. Enligt 3 mom. kan något annat som har använts för förvaring av föremål eller egendom som ska dömas förverkade också förklaras förverkat, om förverkandepåföljden inte annars kan verkställas utan svårighet.

I 6 § görs det en inskränkning i de förverkandepåföljder som anges i 4 och 5 § när egendomen tillhör någon annan än gärningsmannen. Enligt 1 mom. ska föremål och annan egendom som avses i 4 och 5 § och som helt eller delvis tillhör någon annan än gärningsmannen, en delaktig eller den på vars vägnar eller med vars samtycke brottet har begåtts, inte dömas förverkade. Den till vilken ett föremål eller egendom har överförts efter att brottet har begåtts kan likväl dömas att förverka föremålet eller egendomen, om personen vid mottagandet av föremålet eller egendomen kände till eller hade grundad anledning att misstänka att de hade samband med ett brott, eller om personen erhållit dem som gåva eller annars utan vederlag. I 2 mom. sägs det dessutom att föremål och egendom ska dömas förverkade oberoende av äganderätten, om även ägaren skulle göra sig skyldig till ett brott genom att inneha dem.

I 7 § finns det bestämmelser om när förverkandepåföljden förfaller. Detta sker genom att svaranden förfar på ett sådant sätt som anges i domen om förverkandepåföljd och som gör förverkandepåföljden överflödig. Det kan t.ex. vara fråga om att oskadliggöra ett föremål.

I 8 § finns det bestämmelser om förverkande av värde. Enligt dess 1 mom. kan gärningsmannen, den som är delaktig i brottet och den på vars vägnar eller med vars samtycke brottet har begåtts, dömas att i stället för föremålet eller egendomen förverka dess värde, antingen helt eller delvis, om föremålet eller egendomen inte kan dömas förverkade på grund av de inskränk-

ningar som bestäms i 6 § 1 mom. eller på grund av att föremålet eller egendomen har dolts eller annars inte går att få tag på. Till att förverka värdet kan också den dömas till vilken föremålet eller egendomen har överförs, om han eller hon vid mottagandet av föremålet eller egendomen har varit medveten om att de har samband med ett brott eller har haft grundad anledning att misstänka detta, eller som har fått föremålet eller egendomen som gåva eller annars utan vederlag. Enligt 2 mom. döms värdet dock inte förverkat, om en person som avses i 1 mom. gör sannolikt att föremålet eller egendomen har förstörts eller förbrukats (se också HD 2011:61). I 3 mom. föreskrivs det om en situation då två eller flera döms att förverka värdet av samma föremål eller egendom.

Enligt 9 § döms förverkandepåföljd ut på yrkande av åklagaren eller en tjänsteman som avses i 3 § lagen om strafforderförfarande (692/1993). Även en målsägande kan yrka på förverkande när målsäganden ensam utför åtal. Enligt högsta domstolen kan målsäganden yrka att förverkandepåföljd döms ut, om åklagaren har återkallat åtalet, likaså vid sökande av ändring när åklagaren har framställt yrkande på förverkande i en lägre rättsinstans, men inte sökt ändring (HD 2006:95). Enligt 2 mom. föreskrivs det i 1 kap. 8 b § i lagen om rättegång i brottmål om de grunder på vilka åklagaren kan avstå från att yrka på förverkande.

I 10 § finns det bestämmelser om jämkning av förverkandepåföljder. Enligt dess 1 mom. behöver förverkandepåföljd inte dömas ut, om 1) vinningens belopp eller föremålets eller egendomens värde är obetydligt, 2) gärningsmannen meddelas domseftergift med stöd av 6 kap. 12 § eller någon annan motsvarande bestämmelse, eller 3) det med hänsyn till brottets och föremålets eller egendomens art, svarandens ekonomiska ställning samt övriga omständigheter vore oskäligt att döma ut förverkandepåföljden. Enligt 2 mom. kan det under de förutsättningar som nämns i 1 mom. bestämmas att förverkandepåföljden i stället för ett föremål eller egendom ska gälla dess värde eller endast en del av föremålet eller egendomen eller dess värde. Likaså kan en del av såväl föremålet eller egendomen som dess värde dömas förverkat. Också en del av vinningen kan dömas förverkad. I fråga om rättspraxis se HD 2005:76, HD 2007:85, HD 2009:26, HD 2010:10, HD 2010:40 och HD 2014:73.

Kapitlet avslutas med 11 §, som innehåller särskilda bestämmelser om förverkandepåföljder. Enligt 1 mom. tillämpas på den som eventuellt har ansvar för en förverkandepåföljd vad som bestäms om den som är misstänkt för brott eller om svaranden i ett brottmål. I 2 mom. föreskrivs det om förhållandet mellan vinning som dömts förverkad och motsvarande skadestånd. Om skadestånd eller återbäring av obehörig vinst har betalats eller dömts ut efter det att ett avgörande som avses i 2 § 3 mom. har meddelats, kan förverkandepåföljden verkställas minskad med motsvarande belopp. Om förverkandepåföljden redan har verkställts, kan Rättsregistercentralen efter en skriftlig ansökan av den berörda personen besluta att motsvarande belopp ska betalas av statens medel. En förutsättning för betalning är att det har dömts ut skadestånd eller återbäring av obehörig vinst motsvarande förverkandepåföljden till den som ansöker om skadestånd. I momentet ingår närmare bestämmelser om förfarandet för att ansöka om betalning av statens medel samt om vissa andra frågor som gäller ansökan om och erhållande av betalning.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs det om ställningen i vissa situationer för en innehavare av säkerhetsrätt som avser hjälpmedel vid brott, brottsprodukter eller föremål för brott som har dömts förverkade.

2.2 Innehållet i direktivet och dess förhållande till lagstiftningen i Finland

Detta avsnitt innehåller en genomgång artikel för artikel av direktivet om förverkandepåföljd och en bedömning av vilka artiklar som förutsätter lagstiftningsändringar. Lagstiftningsskyldigheterna i direktivet gäller närmast de materiella förutsättningarna för förverkande samt rättssäkerhetsgarantier.

Syfte (artikel 1)

Enligt artikel 1 fastställer direktivet minimiregler om frysning av egendom och förverkande av egendom. Eftersom det är fråga om minimiskyldigheter får medlemsstaterna i sin nationella lagstiftning införa också mer omfattande bestämmelser om förverkande. Detta konstateras också i skäl 22 i ingressen. Enligt punkt 2 i artikeln påverkar direktivet inte de förfaranden som gör det möjligt att förverka egendomen.

Enligt vad som sagts ovan finns allmänna bestämmelser om förverkandepåföljder i 10 kap. i strafflagen. Förverkandepåföljder behandlas också i särskilda bestämmelser, såsom i bestämmelsen om penningtvättsbrott i 32 kap. 12 § och om narkotikabrott i 50 kap. 6 § i strafflagen. Bestämmelser om förverkandepåföljder finns också utanför strafflagstiftningen, t.ex. i 80 § i jaktlagen (615/1993). Direktivet förutsätter att lagstiftningen om förverkande ändras endast till den del den gällande lagstiftningen inte möjliggör förverkande i de situationer som anges i direktivet. Det finns å andra sidan inga hinder för att utsträcka de lagstiftningsändringar som följer av direktivet också till sådana situationer som direktivet inte gör ingrepp i. I enlighet med vad som sägs nedan föreslås det inte att direktivet ska genomföras så att det införs separata bestämmelser enbart för de situationer som avses i direktivet, utan de lagstiftningsändringar som direktivet förutsätter ska enligt förslaget tas in i 10 kap. i strafflagen.

Definitioner (artikel 2)

Artikeln innehåller definitioner av de termer som används i direktivet. Definitionen av vinning omfattar enligt punkt 1 varje ekonomisk fördel som direkt eller indirekt härrör från ett brott. Den kan innefatta alla former av egendom och eventuella värdefulla fördelar. Den innefattar också all efterföljande återinvestering eller omvandling av direkt vinning.

Enligt skäl 11 i ingressen bör det befintliga begreppet vinning klargöras så att det inbegriper direkt vinning av brottslig verksamhet och alla indirekta vinster, inklusive senare återinvestering eller omvandling av direkt vinning. Därmed kan vinning inkludera också sådan egendom som helt eller delvis har omvandlats till annan egendom. Detsamma gäller egendom som har uppblandats med egendom som förvärvats från lagliga källor, upp till det beräknade värdet på den uppblandade vinningen. Den kan också inkludera den inkomst eller de andra vinster som härrör från vinning av brott eller från egendom som sådan vinning har omvandlats till eller uppblandats med.

Enligt skäl 14 i ingressen föreskrivs i rambeslut 2001/500/RIF en skyldighet för medlemsstaterna att göra det möjligt att förverka hjälpmedel vid och vinning av brott efter en slutlig fällande dom och göra det möjligt att förverka egendom till ett värde som motsvarar sådana hjälpmedel och sådan vinning. Sådana skyldigheter bör enligt skäl 14 bibehållas för de brott som inte omfattas av direktivet, och begreppet vinning, såsom det definieras i direktivet, bör tolkas på liknande sätt när det gäller brott som inte omfattas av direktivet.

Enligt 10 kap. 2 § i strafflagen ska ekonomisk vinning av ett brott dömas förverkad till staten. I paragrafen anges inte närmare vad som avses med ekonomisk vinning. Det är dock klart att

det omfattar varje sådan i artikel 2.1 avsedd ekonomisk fördel som direkt härrör från ett brott. Ordalydelsen i 10 kap. 2 § i strafflagen gör det möjligt att tolka också ekonomisk fördel som indirekt härrör från ett brott som sådan vinning som avses i paragrafen, men i allmänhet har man förhållit sig reserverat till att indirekt vinning skulle kunna konfiskeras. Indelningen i direkt eller indirekt vinning kan å andra sidan minska i betydelse genom att förverkande av vinning så gott som utan undantag sker som värdekonfiskation. Med andra ord döms inte den egendom som härrör från brott eller den ersättande egendomen förverkad utan i stället egendomens värde.

Bestämmelserna i nationell lag ska på grund av tolkningsverkningarna av direktiven tolkas så att det syfte som direktivet avser uppnås. Definitionen av vinning av brott ska således tolkas enligt ordalydelsen i och syftet med artikel 2.1 i direktivet. I sista hand ska nationell lag lämnas utan tillämpning, om den står i strid med EU-rätten. Utgångspunkten vid genomförandet av direktivet bör dock vara att den nationella lagstiftningen sätts i samklang med skyldigheterna i direktivet så att motstridigheter mellan lagen och bestämmelserna i direktivet elimineras. I det föreliggande fallet är det i och för sig inte nödvändigt att ändra uttrycket vinning av brott, eftersom det inte finns någon motstridighet mellan formuleringarna. Att ta in indirekt vinning i definitionen av vinning av brott innebär självfallet inte att man avstår från orsaks sambandet mellan den brottsliga gärningen och vinningen. Ett annat alternativ skulle vara att man tog in en definition av vinning i lagen, vilket man gjort t.ex. i Sverige, eller att 10 kap. 2 § i strafflagen ändras så att det av bestämmelsen framgår att det finns en möjlighet till förverkande av värde och i fråga om sakkonfiskation en möjlighet att döma egendom som härrör från brott eller ersättande egendom förverkad.

En definition av vinning av brott har varit föremål för prövning också vid genomförandet av andra EU-instrument och internationella fördrag som gäller konfiskation. I skäl 14 i ingressen hänvisas det till rambeslut 2001/500/RIF (rådets rambeslut om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott). Enligt artikel 3 andra stycket i rambeslutet ska ordet "vinning" i rambeslutet ha samma betydelse som i artikel 1 i 1990 års konvention. Med nämnda konvention avses Europarådets konvention från 1990 om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott (FördrS 53/1994, nedan kallad 1990 års konvention). Enligt artikel 1 a i 1990 års konvention avses med "vinning" varje ekonomisk fördel av brottsliga gärningar. Den kan bestå av all sådan egendom som anges i punkt b i artikeln. Enligt artikel 1 b avses med "egendom" alla slags egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast egendom, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom. Enligt den förklarande rapporten gällande konventionen har man med den vida definitionen av vinning av brott velat säkerställa att t.ex. ersättande egendom eller egendom som indirekt härrör från brott i princip ska ingå i definitionen. Ovan nämnda 1990 års konvention trädde i kraft i Finland den 1 juli 1994.

Efter det har Europarådets konvention om penningtvätt, efterforskning, beslag och förverkande av vinning av brott och om finansiering av terrorism (nedan kallad 2005 års konvention) trätt i kraft. Finland har inte ratificerat den. De behov av ändringar som konventionen eventuellt ställer på finsk lagstiftning har bedömts vara rätt små och har ansetts hänföra sig till ändamålssynpunkter och inte till förpliktande bestämmelser i konventionen. I 2005 års konvention avses med vinning varje ekonomisk fördel som härrör från eller som direkt eller indirekt uppnåtts genom brott. Enligt punkten kan den bestå av sådan egendom som anges i punkt b i artikeln. Enligt punkt b avses med egendom all slags egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom. I artikel 5 i konventionen föreskrivs det dessutom att förverkandepåföljderna i konventionen ska utsträckas till egendom till vilken vinningen har överförs eller omvandlats, egendom som har förvärvats från legitima källor, om vinning helt eller delvis har

blandats med sådan egendom, upp till det beräknade värdet av den blandade vinningen, och inkomst eller andra förmåner som härrör från vinningen, från egendom till vilken vinning av brott har överförs eller omvandlats eller från egendom med vilken vinning av brott har blandats.

Även om Finland inte har ratificerat 2005 års konvention, kan den definition av vinning som ingår i konventionen inte anses vara utan betydelse i denna granskning. Finland har nämligen ratificerat Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (nedan Palermokonventionen) där definitionen av begreppet vinning av brott i artikel 2 e i stor utsträckning överensstämmer med definitionen i 2005 års konvention. Detta har konstaterats också i den förklarande rapporten i samband med 2005 års konvention. Enligt punkt 34 i rapporten har den definition av vinning av brott som används i konventionen tagits ur Palermokonventionen. Med stöd av artikel 12 i Palermokonventionen har också Finland således förbundit sig att döma sådan vinning av brott förverkad som ges denna definition när det gäller brott som omfattas av tillämpningsområdet för Palermokonventionen. När Palermokonventionen antogs såg man å andra sidan inte behov av nationella lagändringar i fråga om bestämmelserna om förverkandepåföljder.

I denna proposition föreslås det att det i lagen tas in en bestämmelse om vad som avses med vinning av brott. Fördelen med en sådan definition är att man på så sätt säkerställer att det inte finns någon motstridighet mellan direktivet och nationell lag. Genom en definition är det också möjligt att minska tolkningsproblemen i samband med begreppet vinning. En definition skulle också ge klarare och i lag angivna gränser för vilken slags vinning som kan konfiskeras.

Enligt punkt 2 avses med egendom materiell eller immateriell egendom. Egendom kan vara lös eller fast egendom samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom. Definitionen av hjälpmedel omfattar enligt punkt 3 all slags egendom som på något sätt, helt eller delvis, använts eller varit avsedda att användas för att begå ett eller flera brott.

Egendom definieras inte i 10 kap. i strafflagen, men har ansetts omfatta såväl materiell som immateriell egendom. Enligt bestämmelserna om utvidgat förverkande av vinning och bestämmelserna om förverkande av hjälpmedel vid brott riktar sig förverkandepåföljden till egendomen. I 10 kap. 4 § nämns också föremål som hjälpmedel vid brott. Definitionen omfattar förutom föremål och egendom som de facto använts för att begå ett brott också föremål och egendom som har ett nära samband med ett brott, när föremålet eller egendomen uteslutande eller huvudsakligen har anskaffats eller tillverkats med tanke på ett uppsåtligt brott eller till sina egenskaper är särskilt lämpade för begående av ett uppsåtligt brott. Paragrafens definition av hjälpmedel av brott omfattar också direktivets definition, dvs. egendom som varit avsedd att användas för att begå ett brott. Inte heller i övrigt finns det något hinder för att terminologin i medlemsstaternas egen lagstiftning något avviker från formuleringarna i direktivet, förutsatt att lagstiftningen gör det möjligt att döma de hjälpmedel vid brott och den egendom som avses i direktivet förverkade i den omfattning som direktivet förutsätter.

Med förverkande avses slutgiltigt berövande av egendom beslutat av domstol i anledning av brott (punkt 4). Definitionen motsvarar de definitioner av förverkande som använts i tidigare lagstiftningsinstrument inom EU (t.ex. rambeslut 2005/212/RIF), och som inte förutsatt ändringar i lagstiftningen. Så som saken av hävd definieras i Finland tillfaller den förverkade egendomen staten. I den lagstiftning som gäller immateriella rättigheter, t.ex. i 41 § 1 mom. i varumärkeslagen (7/1964) finns visserligen bestämmelser enligt vilka egendom som går förlorad på grund av brott kan utlämnas till den som lidit intrånget (s.k. civilkonfiskation). I dessa fall är det dock inte fråga om sådana förverkandepåföljder som avses i 10 kap. i strafflagen, och direktivet gäller inte heller sådana fall.

Punkt 5 innehåller en definition av frysning. Med frysning avses tillfälligt förbud mot överföring, förstöring, omvandling, avyttring eller flyttning av egendom. Frysning kan också innebära att man tillfälligt tar egendom i förvar eller tar kontroll över egendomen.

De åtgärder som i Finland kan komma i fråga som sådana frysningsåtgärder som avses i direktivet är kvarstad och tillfällig kvarstad enligt 6 kap. i tvångsmedelslagen (806/2011) samt beslag enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen, när syftet med nämnda åtgärder är att trygga ett senare förverkande.

Enligt punkt 6 avses i direktivet med brott en brottslig gärning enligt artikel 3.

Tillämpningsområde (artikel 3)

Artikeln innehåller en förteckning i 11 punkter över brott som harmoniserats genom EU-lagstiftningen och på vilka skyldigheterna i direktivet tillämpas. Dessa brott är de brott som anges i de lagstiftningsinstrument som nämns i artikeln, dvs. mutbrott, förfalskning i samband med införandet av euron, betalningsmedelsbedrägeri, penningtvätt, terroristbrott och narkotikabrott, deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet, människohandel, brott som anknyter till sexuella övergrepp mot barn och sexuell exploatering av barn samt brott som gäller angrepp mot informationssystem. Också brott som ska harmoniseras i framtiden omfattas av direktivets tillämpningsområde, förutsatt att skyldigheterna i direktivet utsträcks till brotten i fråga i de lagstiftningsinstrument som antas senare.

Av artikeln följer att sådant förverkande och sådan frysning som förutsätts i direktivet ska utsträckas till de brott som uppräknas i artikeln. Enligt finsk lagstiftning är brotten straffbara, vilket innebär att också de bestämmelser som gäller förverkandepåföljder samt kvarstad och beslag som görs för att trygga förverkandepåföljden tillämpas på dem. Det krävs inte att skyldigheterna i direktivet ska tillämpas på andra brott. Eftersom direktivet endast innehåller minimiskyldigheter finns det inte heller något hinder för att utsträcka förverkande och frysning i den omfattning som direktivet förutsätter också till andra brott än dem som avses i direktivet. Om bestämmelserna om förverkande begränsades till de brott som uppräknas i artikel 3 skulle man bli tvungen att införa separata bestämmelser om förverkandepåföljder för brott som harmoniserats genom EU-lagstiftning. Med tanke på lagtillämpningen skulle det vara en komplicerad lösning. Det är klarare att ta in de lagstiftningsändringar som direktivet förutsätter i kapitlet om förverkandepåföljder, dvs. 10 kap. i strafflagen. Då lämpar de sig också för andra än de förverkandepåföljder i anslutning till brott som uppräknas i artikel 3 i direktivet. I propositionen föreslås det således inte att de föreslagna lagstiftningsändringarna ska begränsas till de brott som nämns i artikel 3.

Förverkande (artikel 4)

I punkt 1 åläggs medlemsstaterna att möjliggöra förverkande, antingen helt eller delvis, av vinning eller hjälpmedel eller egendom till ett värde som motsvarar sådana hjälpmedel. En förutsättning är en slutlig fällande dom, som också kan vara resultatet av förfaranden i den tilltalades utvärdering. Denna punkt behandlas i skäl 14 i ingressen, där det bl.a. sägs att medlemsstaterna få definiera förverkande av egendom till motsvarande värde som en underordnad eller alternativ åtgärd till direkt förverkande.

Gällande lagstiftning motsvarar skyldigheterna i punkt 1. Vinningen av ett brott kan dömas förverkad antingen i form av ett föremål eller till motsvarande värde. I fråga om hjälpmedel vid brott är sakkonfiskation den primära åtgärden, men enligt 10 kap. 8 § kan också egendomens värde förverkas. Enligt vad som sagts ovan ger punkt 1 i artikeln medlemsstaterna rätt

att själva besluta om företrädesordningen i fråga om sak- och värdekonfiskation. Lagstiftningen behöver således inte ändras.

Enligt punkt 2 ska förverkande vara möjligt också i en situation då en dom enligt punkt 1 inte har kunnat meddelas därför att den misstänkte eller åtalade är sjuk eller har avvikit. En förutsättning är dock att ett straffrättsligt förfarande har inletts i fråga om ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel och att detta förfarande skulle ha kunnat leda till en fällande brottmålsdom, om den misstänkte eller åtalade hade kunnat ställas inför rätta. Denna punkt behandlas i skäl 15, enligt vilket förfaranden i den åtalades utelämnande skulle kunna vara tillräckliga för att uppfylla skyldigheten enligt artikel 4.2 i fall av sjukdom och avvikelse. Det konstateras dessutom uttryckligen med tanke på nödsituationer att medlemsstaterna får kräva att personen i fråga instäms till eller uppmärksammas på förverkandeförfarandena.

Enligt 10 kap. 1 § 1 mom. i strafflagen är en allmän förutsättning för förverkandepåföljd att ett brott har begåtts. I paragrafens 2 mom. finns en särskild bestämmelse enligt vilken förverkandepåföljd också kan dömas ut på grund av en gärning där gärningsmannen inte har fyllt femton år eller är otillräckelig. Lagen innehåller ingen uttrycklig bestämmelse om prövning av ett yrkande på konfiskation utan straffyrkande, dvs. om en s.k. konfiskationsprocess, men detta förutsätter nämnda bestämmelser i punkt 2 i sak, likaså att den kortaste preskriptionstiden för utdömning av förverkandepåföljd är fem år, även om det brott den grundar sig på kan preskriberas också snabbare (SL 8:9). En konfiskationsprocess har även annars sedan gammalt ansetts möjlig (se RP 80/2000 rd s. 21 och rättspraxis t.ex. HD 1938 I 24 och HD 2014:72). Den möjlighet till en konfiskationsprocess som allmänt föreligger framgår för närvarande indirekt av 4 kap. 12 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997, nedan BRL), enligt vilken andra offentlighetsrättsliga påföljder som grundar sig på brott än straffyrkanden, såsom konfiskationsyrkanden (RP 40/1990 rd s. 55) behandlas i den domstol som är behörig att behandla åtalet.

Gällande lagstiftning tillåter i enlighet med vad som förutsätts i artikel 4.2 i direktivet således att förverkandepåföljd kan dömas ut även om ingen har dömts till straff för brottet. Saken framgår dock inte direkt av bestämmelserna i gällande lag. Situationen skulle bli klarare om en uttrycklig bestämmelse om detta togs in i lagen. Det är motiverat att bestämmelsen får en omfattning som motsvarar gällande praxis. För närvarande anses möjligheten att behandla ett yrkande på konfiskation utan åtal inte begränsa sig endast till vissa fall. Det är således med andra ord inte förnuftigt att med den bestämmelse som tas in i lagen begränsa möjligheten till vissa i direktivet angivna situationer. I fråga om förfarandet bör bestämmelsen dock säkerställa att konfiskationsprocessen kännetecknas av garantier för en rättvis rättegång. Minimikravet är då att personen har kallats till den konfiskationsprocess som gäller honom eller henne.

Det föreslås att det i lagen också tas in en bestämmelse om behandling av ett mål om förverkandepåföljd trots svarandens utelämnande i ovan beskrivna fall. Detta beror på att 8 kap. 11 § 1 mom. i BRL för närvarande gör det möjligt att döma ut en förverkandepåföljd på högst 10 000 euro trots svarandens utelämnande. I direktivet anges ingen begränsning i euro när det gäller skyldigheten i artikel 4.2, och en lagändring är då motiverad. Sjukdomsfall omfattas av bestämmelsen i 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken, där det föreskrivs om förordnande av en intressebevakare för en part som på grund av sjukdom eller något motsvarande hinder inte kan bevaka sina intressen i en rättegång. I de föreslagna bestämmelserna föreskrivs det om förordnande av en intressebevakare också för en svarande som strävar efter att undgå rättegång och som utelämnat från rättegången.

Utvidgat förverkande (artikel 5)

Artikeln innehåller en skyldighet som gäller utvidgat förverkande. Förutsatt att en person har dömts för ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel ska egendom som tillhör personen i fråga kunna förverkas om domstolen är övertygad om att egendomen i fråga härrör från brottsliga handlingar (punkt 1).

I punkt 2 preciseras begreppet brott som avses i punkt 1. Begreppet ska omfatta åtminstone de brott som avses i de rambeslut och direktiv som anges i punkterna a—d, på de villkor som anges i punkt 2. Brott som kommer i fråga är mutbrott, deltagande i en kriminell organisation åtminstone i fall där brottet har lett till en ekonomisk fördel, brott som gäller sexuella övergrepp mot barn och sexuell exploatering av barn samt vissa brott som gäller angrepp mot informationssystem.

Bestämmelser om utvidgat förverkande av vinning finns i 10 kap. 3 § i strafflagen. Enligt 1 mom. 1 punkten i paragrafen är en förutsättning för utvidgad konfiskation av vinning för det första att det skett ett brott som kan bestraffas med fängelse i minst fyra år eller ett straffbart försök till ett sådant brott. Dessutom möjliggör häleri och penningtvätt (32 kap. 1 och 6 § i strafflagen), smuggling (46 kap. 4 §) samt narkotikabrott och främjande av narkotikabrott (50 kap. 1 och 4 § i strafflagen) utvidgad konfiskation av vinning. De brott som avses i 10 kap. 3 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen har ofta i rättspraxis och i den juridiska litteraturen kallats förverkandeutlösande brott, eftersom det att brotten i fråga har begåtts utlöser en möjlighet att döma ut utvidgad konfiskation av vinning. Ett förverkandeutlösande brott ska dessutom till sin karaktär vara sådant att det kan medföra betydande ekonomisk vinning.

Egendom blir enligt 10 kap. 3 § 1 mom. föremål för utvidgad konfiskation av vinning om det finns skäl att anta att egendomen helt eller delvis har sitt ursprung i brottslig verksamhet som inte kan anses obetydlig. Egendom kan dömas förverkad hos den som har gjort sig skyldig till eller medverkat till ett förverkandeutlösande brott eller hos den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts. Enligt 2 mom. kan också egendom hos närstående till vissa i 1 mom. avsedda personer bli föremål för utvidgad konfiskation av vinning. Med tanke på genomförandet av direktivet har sistnämnda bestämmelse samband med artikel 6, som behandlas nedan.

Av artikel 5 i direktivet följer en skyldighet att utvidga den förteckning över förverkandeutlösande brott som anges i 10 kap. 3 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. Mutbrotten i punkt 2 led a gäller sådana mutbrott som avses i 16 kap. 13 och 14 § samt 40 kap. 1 och 2 § i strafflagen och de grova gärningsformerna av dem när tjänstemän i unionsinstitutionerna eller medlemsstaterna är delaktiga i dem. Denna punkt omfattar också givande och tagande av muta i näringsverksamhet och de grova gärningsformerna av dessa brott. De är straffbara enligt 30 kap. 7, 7 a, 8 och 8 a § i strafflagen. Det strängaste straffet för de grova gärningsformerna av brotten är fängelse i fyra år, vilket innebär att de redan för närvarande är sådana brott som avses i 10 kap. 3 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. Det föreskrivna strängaste straffet för gärningens grundform är fängelse i två år, vilket innebär att det av artikel 5 följer en skyldighet att ta med dem bland de brott som avses i 10 kap. 3 § 1 mom. 1 punkten i de situationer som avses i direktivet, dvs. när det är fråga om mutbrott begångna av tjänstemän i unionsinstitutionerna eller medlemsstaterna. De motiveringar som gavs tidigare i samband med artikel 3 talar för att också andra mutbrott begångna av tjänstemän tas in i förteckningen över förverkandeutlösande brott.

De i led b avsedda brott som gäller deltagande i en kriminell organisation såsom anges i rambeslut 2008/841/RIF är straffbara enligt 17 kap. 1 a § i strafflagen. Maximistraffet är fängelse i två år. Av led b följer således en skyldighet att ta in deltagande i en organiserad kriminell

sammanslutnings verksamhet i förteckningen över brott i 10 kap. 3 § 1 mom. 1 i sådana fall då brottet har medfört ekonomisk vinning. Avgränsningen i fråga om ekonomisk vinning torde dock inte vara nödvändig, om man utöver vad som sagts ovan i samband med artikel 3 beaktar att en allmän förutsättning för utvidgat förverkande av vinning är att ett förverkandeutlösande brott till sin karaktär är sådant att det medför ekonomisk vinning. Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet handlar oftast dessutom om en strävan efter ekonomisk fördel. Det är också att anta att de fall då en sådan gärning som avses i 17 kap. 1 a § i strafflagen utgör ett förverkandeutlösande brott skulle vara ytterst sällsynta, eftersom bestämmelsen överhuvudtaget inte tillämpats just alls i praktiken.

I led c nämns vissa brott i direktivet som gäller sexuellt utnyttjande av barn (2011/93/EU). De brott som avses i direktivet kan beroende på situationen uppfylla rekvisitet för människohandel eller grov människohandel i strafflagens 25 kap. 3 eller 3 a §, koppleri eller grovt koppleri i 20 kap. 9 eller 9 a §, spridning av pornografisk bild i 17 kap. 18 § eller grov spridning av barnpornografisk bild i 17 kap. 18 a § eller lockande av barn i sexuella syften i 20 kap. 8 b § 2 mom. Maximistrafen för människohandel och för de grova gärningsformerna i fråga om de övriga brott som uppräknas ovan gör det redan för närvarande möjligt att klassificera dem som brott enligt 10 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen. De brott som avses i 17 kap. 18 § samt i 20 kap. 8 b § 2 mom. och 20 kap. 9 § i strafflagen bör dock tas med i förteckningen. Maximistrafen för dem är för närvarande fängelse i mindre än fyra år. Inte heller av led c följer någon skyldighet att utsträcka utvidgad konfiskation av vinning till andra brott än de i led c nämnda brott mot barn som avses i direktiv 2011/93/EU. De tidigare anförda skälen till att inte avgränsa skyldigheterna i direktivet till brott som harmoniserats genom EU-lagstiftning lämpar sig också för situationer enligt led c.

I led d hänvisas till brott som avses i artiklarna 4 och 5 i det s.k. nätbrottsdirektivet (2013/40/EU). Det är fråga om gärningar som avser olaglig systemstörning och olaglig datastörning i en situation som avses i artikel 9.3 (situationer som gäller s.k. botnät). Direktivet förutsätter då att ett maximistraff på minst tre års fängelse tas in i den nationella lagstiftningen. Direktivet har genomförts nationellt genom lagarna 368—372/2015, som trädde i kraft den 4 september 2015.

De situationer som avses i nämnda artikel 9.3 har tagits in som kvalifikationsgrund i de paragrafer som gäller grov systemstörning (SL 38:7b), grovt störande av post- och teletrafik (SL 38:6) och grov dataskadegörelse (SL 35:3b). Maximistrafet för brotten i dessa grova gärningsformer är fängelse i fem år, vilket innebär att de är brott som avses i 10 kap. 3 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen.

I led d hänvisas också till artikel 7 om verktyg vid nätbrott i nätbrottsdirektivet. Det brott som avses i artikeln är i praktiken orsakande av fara för informationsbehandling (SL 34:9a). Eftersom det föreskrivna strängaste straffet för brottet är fängelse i två år, följer av artikel 5.2 d i föreliggande direktiv en skyldighet att ta in orsakande av fara för informationsbehandling enligt 34 kap. 9 a § i strafflagen i förteckningen över brott i 10 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen.

I övrigt motsvarar villkoret i 10 kap. 3 § 1 mom. att ett förverkandeutlösande brott ska kunna medföra ekonomisk vinning samt att egendomen förmodas härröra från brottslig verksamhet skyldigheten i artikel 5 i direktivet vad utgångspunkterna beträffar. En precisering av bestämmelsen finns i skäl 21 i ingressen. Enligt det är det tillräckligt att medlemsstaterna föreskriver att domstolen efter en sannolikhetsbedömning anser eller har skäl att anta att det är betydligt mer sannolikt att egendomen har erhållits genom brottsliga handlingar än genom annan verksamhet. Som exempel på en omständighet som ger anledning att dra slutsatsen att egendomen härrör från brottsliga handlingar nämns det faktum att personens egendom inte står i proportion till dennes lagligen förvärvade inkomst.

Till skillnad från 10 kap. 3 §, finns det i artikel 5 inget ytterligare villkor att den ekonomiska vinningen av brottet måste vara betydande eller att obetydlig brottslig verksamhet som egendomen antas härröra från utesluts från sådan brottslig verksamhet som avses i artikel 5. Artikel 5 förutsätter således att nämnda begränsningar stryks i 10 kap. 3 § 1 mom. Om å andra sidan dessa begränsningar i 3 § stryks, förblir bestämmelsen om jämkning av förverkandepåföljd i 10 kap. 10 § ändå i kraft. Dess 1 mom. 1 och 3 punkt innehåller en möjlighet att inte döma ut förverkandepåföljd om vinningens belopp är obetydligt eller det med hänsyn till brottets eller egendomens art, svarandens ekonomiska ställning samt övriga omständigheter vore oskäligt att döma ut förverkandepåföljden. Av direktivet följer inte skyldighet att stryka jämningsklausuler som grundar sig på medlemsstaternas nationella lagstiftning. Denna möjlighet hänvisas det till i skäl 18 i ingressen där det sägs att medlemsstaterna får föreskriva att man inte bör förordna om förverkande i den mån detta skulle, i enlighet med nationell rätt, innebära en oskälig börda för den berörda personen på basis av omständigheterna i respektive fall.

Gällande bestämmelse om utvidgat förverkande av vinning är beroende av prövning. Också i artikel 5 används en ordalydelse som uttrycker prövning. Skäl 20 i ingressen behandlar prövning av brottets beskaffenhet. Omständigheter att beakta är enligt skäl 20 att brottet begicks inom ramen för organiserad brottslighet eller i avsikt att generera regelbundna vinster från brott. I propositionen föreslås det att bestämmelsen i 10 kap. 3 § i strafflagen får behålla sin nuvarande form med prövning. I paragrafen tas det dock in vissa omständigheter som styr domstolarnas prövning, såsom huruvida en betydande del av den berörda personens inkomster upprepade gånger fås genom brottslig verksamhet. Denna omständighet motsvarar det kriterium som skrivits in i direktivets ingress. Lösningen motiveras närmare i detaljmotiveringen.

Som det framgår ovan, följer det av artikel 5 ingen skyldighet att införa omvänd bevisbörda. I propositionen föreslås det dock att det i 10 kap. i strafflagen tas in en bestämmelse om åberopsbörda och bevisbörda i ett mål som gäller förverkandepåföljd. När det gäller åberopsbördan ska käranden åberopa de omständigheter som yrkandet på förverkande grundar sig på. Käranden ska också ha bevisbördan för dessa omständigheter. Detta gäller dock inte ursprunget till egendom som omfattas av ett yrkande på utvidgat förverkande av vinning. Svaranden ska ha bevisbördan för att egendomen har lagligt ursprung. Käranden ska också i dessa fall åberopa de omständigheter på basis av vilka käranden anser att egendomen har förvärvats på olaglig väg.

I rättspraxis har det närmast förekommit fall (t.ex. HD 2006:9 och HD 2006:51) där man redan på basis av egendomens art och förvaringssätt samt andra omständigheter har kunnat konstatera att egendomen har olagligt ursprung, när svaranden inte har lagt fram giltiga motbevis. I andra typer av fall kan käranden dock ha svårigheter att få och lägga fram bevis på egendomens ursprung, medan åter innehavaren av egendomen i princip har relativt lätt att lägga fram bevis på egendomens lagliga ursprung. Saken behandlas närmare i detaljmotiveringen.

Den bestämmelse som föreslås i propositionen innebär alltså att omvänd bevisbörda införs, när det är fråga om ursprunget till egendom enligt 10 kap. 3 § i strafflagen som är föremål för ett yrkande på utvidgat förverkande av vinning. Bestämmelsen är således mer omfattande än vad direktivet förutsätter. Den lösning som föreslås i propositionen kan i någon mån försvaga verkställighetsmöjligheterna för en i Finland meddelad dom om utvidgat förverkande av vinning i en sådan medlemsstat vars lagstiftning inte tillåter omvänd bevisbörda i motsvarande situation. Samarbetet mellan medlemsstaterna i Europeiska unionen när det gäller verkställigheten av förverkandepåföljder baserar sig för närvarande på rambeslut 2006/783/RIF om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande. Rambeslutet tillåter också vägran av verkställighet bl.a. i situationer som avser utvidgat förverkande av vinning (artikel 8.2 g). Inom kommissionen bereds som bäst ett nytt initiativ om tillämpning av ömsesidigt erkännande på domar om förverkande. Man kan anta ett utgångspunkten där kom-

mer att vara att medlemsstaterna åläggas att erkänna och verkställa domar om förverkande i den omfattning som förutsätts i det direktiv som nu genomförs. Även om detta direktiv inte ställer hinder för att införa nationella bestämmelser om förverkande som är mer omfattande än direktivet och även om direktivet i sig inte reglerar samarbetet mellan medlemsstaterna, har direktivet dock konsekvenser också för kommande samarbetsinstrument. Ju närmare de nationella lösningarna för genomförande är de skyldigheter som förutsätts i direktivet, desto säkrare är det förmodligen att få de domar om förverkande som meddelats i Finland verkställda i de övriga medlemsstaterna i ett senare skede. I propositionen är bedömningen dock den att bestämelsen om omvänd bevisbörda kommer att ha ringa betydelse för det internationella samarbetet.

Förverkande hos tredje man (artikel 6)

Enligt punkt 1 ska medlemsstaterna möjliggöra förverkandet av vinning, eller annan egendom, till ett värde som motsvarar vinningen, som överförs direkt eller indirekt av en misstänkt eller åtalad till tredje man. Skyldigheten omfattar också vinning som förvärvats direkt eller indirekt av tredje man från en misstänkt eller åtalad. En förutsättning är att tredje man hade kännedom eller borde ha haft kännedom om att överföringens eller förvärvets syfte var att undvika förverkande. I punkten nämns konkreta uppgifter och omständigheter, såsom att överföringen eller förvärvet genomfördes utan ersättning eller i utbyte mot ett belopp som var betydligt lägre än marknadsvärdet, som exempel på omständigheter utifrån vilka tredje man borde ha haft kännedom om överföringens eller förvärvets syfte. Genom förpliktelsen påverkas inte rättigheterna för tredje man som handlar i god tro. Detta konstateras i punkt 2.

Enligt gällande 10 kap. i strafflagen är det endast i mycket begränsad utsträckning möjligt att döma egendom som överförs till tredje man förverkad. Vid utvidgat förverkande av vinning kan egendom dömas förverkad hos de i 10 kap. 3 § 2 mom. avsedda personer som står i ett närstående förhållande till en person som avses i 1 mom. En förutsättning är att egendomen har överförs till de personer som avses i 2 mom. i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet.

Egendom kan förverkas hos tredje man också i de situationer som avses i 10 kap. 4 och 5 § i strafflagen, dvs. när det är fråga om hjälpmedel vid brott eller föremål eller egendom som har framställts, tillverkats eller fåtts till stånd genom ett brott eller som har varit föremål för brott. Enligt kapitlets 6 § kan den till vilken ett föremål eller egendom har överförs efter att brottet har begåtts likväl dömas att förverka föremålet eller egendomen, om personen vid mottagandet av föremålet eller egendomen kände till eller hade grundad anledning att misstänka att de hade samband med ett brott. Också egendom som erhållits som gåva eller annars utan vederlag kan konfiskeras.

Med undantag för ovannämnda situationer saknas det i gällande lag en möjlighet att döma egendom förverkad hos tredje man. Så som konstaterats ovan döms vinning så gott som alltid förverkad till sitt värde. Detta minskar behovet att rikta konfiskationen till tredje man, eftersom verkställigheten av förverkandepåföljden riktar sig till egendom hos den som beretts vinning på ett allmänt plan och inte till en viss i domen angiven egendomspost, som kanske inte längre finns eller påträffas. Vid utsökning kan man också enligt 4 kap. 14 § i utsökningsbalken (705/2007) förbigå s.k. konstgjorda arrangemang som har vidtagits för att undvika utsökning och rikta verkställigheten till tredje man.

Direktivet måste anses förutsätta att det i bestämmelserna om förverkande av vinning av brott tas in en möjlighet att döma vinning av brott som överförs till tredje man förverkad i de fall som förutsätts i artikel 6. Det föreslås att en bestämmelse tas in i 10 kap. 2 § i strafflagen. En närmare redogörelse för bestämmelsen ges nedan i detaljmotiveringen.

Frysning (artikel 7)

Enligt punkt 1 ska medlemsstaterna möjliggöra frysning av egendom för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande. Dessa frysningåtgärder ska innefatta brådska åtgärder som kan vidtas när det behövs för att bevara egendomen. Enligt punkt 2 gäller skyldigheten att möjliggöra frysning också situationer som avses i artikel 6 då egendom är i tredje mans besittning.

I enlighet med vad som sagts ovan i samband med artikel 2 är de i direktivet avsedda frysningåtgärderna i Finland kvarstad och tillfällig kvarstad enligt 6 kap. i tvångsmedelslagen och beslag enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen. Egendom får på de villkor som anges i 6 kap. 1 § i tvångsmedelslagen beläggas med kvarstad om egendomen tillhör en person som är skäligen misstänkt för brott eller som med anledning av brott kan dömas att ersätta skada eller betala gottgörelse eller att förverka ett belopp till staten. Motsvarande villkor lämpar sig för tillfällig kvarstad. Också beslag är möjligt för att trygga en förverkandepåföljd. Förutsatt att lagstiftningen enligt vad som sagts ovan ändras för att motsvara skyldigheterna i artikel 6, kan en tredje man som avses i artikel 7.2 bli dömd till förverkandepåföljd och således också bli föremål för frysningåtgärder. På så sätt uppfyller lagstiftningen också den förpliktelse som anges i artikel 7.2.

Artikeln behandlas i skäl 29 i ingressen enligt vilket egendom inom ramen för straffrättsliga förfaranden också får frysas för dess eventuella senare återställande eller för att säkra ersättning för skador som orsakats av ett brott. Lagutskottet har under beredningen av direktivet fäst vikt vid tryggandet av skadestånd för målsäganden och dessutom föreslagit att man vid genomförandet av direktivet kunde överväga om de nationella bestämmelserna behöver ändras också så att målsäganden utan att väcka separat talan kunde få beloppet av det skadestånd som dömts ut till honom eller henne ur medel som dömts förverkade till staten (LaUU 13/2012 rd).

Bestämmelser om förhållandet mellan förverkande av vinning och målsägandes yrkande på skadestånd finns i 10 kap. 2 § 3 mom. i strafflagen. Enligt 3 mom. döms vinning inte förverkad till den del den har återburits eller dömts att betalas till den kränkta i form av skadestånd eller återbäring av obehörig vinst. Om yrkande på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst ännu inte har framställts eller om ett sådant yrkande ännu inte har avgjorts när avgörande meddelas med anledning av yrkandet på förverkande, ska förverkandepåföljden dömas ut. I de sistnämnda fallen, dvs. om skadestånd eller återbäring av obehörig vinst betalas eller döms ut efter att en dom om förverkandepåföljd har meddelats, är det enligt 10 kap. 11 § 2 mom. i strafflagen möjligt att verkställa förverkandepåföljden minskad med ett belopp som motsvarar skadeståndet eller återbäringen. Om förverkandepåföljden redan har verkställts, kan det genom dom bestämmas att motsvarande belopp ska betalas till målsäganden av statens medel. Innan momentet ändrades (i L 347/2013) måste talan väckas i domstol. Genom nämnda lagändring frångicks kravet på talan. Samtidigt blev det möjligt för Rättsregistercentralen att direkt utifrån en skriftlig ansökan av personen i fråga besluta att skadeståndet ska betalas av statens medel. Gällande lagstiftning innehåller således redan den möjlighet som lagutskottet lyfte fram i sitt utlåtande, nämligen att målsäganden utan att väcka separat talan kan få beloppet av det skadestånd som dömts ut till honom eller henne ur de medel som dömts förverkade till staten.

I syfte att förbättra målsägandens ställning föreslås det att det i lagen också tas in en bestämmelse enligt vilken en förverkandepåföljd på målsägandens yrkande kan dömas ut innan målsägandens yrkande på skadestånd har avgjorts. Det skulle göra det lättare för målsäganden att få skadestånd ur egendom som frysts i en främmande stat för att trygga en förverkandepåföljd. En närmare motivering till bestämmelsen ges nedan.

Skyddsåtgärder (artikel 8)

Artikeln innehåller bestämmelser om rättsmedel i fråga om de beslut om frysning och förverkande som avses i direktivet. Punkterna 1—5 i artikeln gäller beslut om frysning medan punkterna 6—9 innehåller skyldigheter gällande rättsmedel i anslutning till beslut om förverkande.

I punkt 1 förutsätts det att de personer som berörs av åtgärderna har rätt till ett effektivt rättsmedel och en opartisk domstol så att deras rättigheter tillvaratas.

I punkt 2 förutsätts det att den som drabbas av ett beslut om frysning underrättas om beslutet så snart som möjligt efter det att det har verkställts. Då ska också skälet till beslutet anges kortfattat. Underrättelsen får skjutas upp när det är nödvändigt för att förhindra att det inverkar menligt på en brottsutredning.

Enligt punkt 3 får frysning förbli i kraft endast så länge som det är nödvändigt för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande.

I punkt 4 åläggs medlemsstaterna att göra det möjligt att bestrida beslutet om frysning inför domstol i enlighet med de förfaranden som föreskrivs i nationell rätt. Det kan där förutsättas att om det första beslutet om frysning har fattats av en annan myndighet än en rättslig myndighet, ska beslutet först underställas en rättslig myndighet för godkännande eller omprövning innan det kan bestridas inför domstol.

Enligt punkt 5 ska egendom som frysts, men som inte förverkas, omedelbart återlämnas enligt de förfaranden som föreskrivs i nationell rätt.

Bestämmelser om kvarstad och tillfällig kvarstad finns i 6 och 7 kap. i tvångsmedelslagen. Beslut om kvarstad fattas av domstolen och i fråga om handläggningen av ett ärende som gäller kvarstad iakttas i tillämpliga delar bestämmelserna om framställning och handläggning av häktningsyrkande i 3 kap. 1, 3, 5, 6 och 18 § i tvångsmedelslagen. Bestämmelser om tillfällig kvarstad finns i 6 kap. 3 § i tvångsmedelslagen. Beslut om tillfällig kvarstad får fattas av en anhållningsberättigad tjänsteman, om saken inte tål uppskov och om förutsättningar för kvarstad enligt 1 § finns. Den tillfälliga kvarstaden upphör att gälla, om ett yrkande på kvarstad inte framställs hos domstol inom en vecka från det att det tillfälliga föreläggandet meddelades. Enligt 6 kap. 3 § 3 mom. i tvångsmedelslagen ska tillfällig kvarstad protokollföras utan ogrundat dröjsmål. Protokollet ska vara tillräckligt utförligt när det gäller ändamålet med kvarstaden, och det ska innehålla en redogörelse för förfarandet som lett till kvarstad och en specifikation av den egendom som kvarstaden gäller. En kopia av protokollet ska utan dröjsmål sändas till den vars egendom den tillfälliga kvarstaden gäller. En motsvarande bestämmelse om beslag finns i 7 kap. 12 §. I 7 kap. 9 § i tvångsmedelslagen finns det dessutom bestämmelser om omhändertagande av föremål, egendom eller en handling för beslag och om underrättelse om omhändertagande. Beslut om kvarstad och tillfällig kvarstad verkställs av utökningsmyndigheterna med iakttagande av bestämmelserna i utökningsbalken.

En kvarstad ska enligt 6 kap. 4 § i tvångsmedelslagen hävas, när det inte längre finns anledning att hålla kvarstaden i kraft. Ett beslag ska enligt 7 kap. 14 § i tvångsmedelslagen hävas så snart det inte längre behövs.

Beslut som gäller kvarstad och beslag får överklagas genom besvär. Bestämmelser om sökande av ändring i fråga om kvarstad finns i 6 kap. och i fråga om beslag i 7 kap. 22 § i tvångsmedelslagen. Besvärsmyndighet är alltid en domstol, vilket innebär att lagstiftningen uppfyller också skyldigheten i punkt 4 i sådana fall med tillfällig kvarstad och beslag där en anhållningsberättigad tjänsteman beslutar om åtgärden.

Bestämmelser om återlämnande av egendom som tagits i beslag finns i 7 kap. 23 § i tvångsmedelslagen. Där finns det bestämmelser också för de situationer då flera gör anspråk på egendom som tagits i beslag. Domstolen ska då bestämma att tvisten om bättre rätt behandlas särskilt i den ordning som föreskrivs om rättegång i tvistemål. Talan kan behandlas också i samband med åtalet, om detta inte fördröjer handläggningen av målet. I 2 och 3 mom. finns det bestämmelser om tidsfrister som utsätts för väckande av talan samt om förvaring och avhämtning av egendom som tagits i beslag och de tidsfrister som gäller detta.

Enligt punkt 6 ska skäl anges för varje beslut om förverkande och den berörda personen underrättas om beslutet. Medlemsstaterna ska också göra det faktiskt möjligt för den berörda personen att bestrida beslutet om förverkande inför domstol.

Enligt punkt 7 ska personer vars egendom berörs av förverkandepåföljd ha rätt att få tillgång till en advokat under hela förfarandet. De berörda personerna ska informeras om att de har denna rätt. Bestämmelsen påverkar dock inte tillämpningen av direktiv 2012/13/EU eller 2013/48/EU. Det förstnämnda direktivet gäller rätten till information i straffrättsliga förfaranden och det sistnämnda direktivet rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder samt rätt att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och rätt att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet.

Punkt 7 behandlas i skäl 40 i ingressen, enligt vilket direktivet bör genomföras med hänsyn till de nämnda direktiven och dessutom direktiv 2010/64/EU, som gäller rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden.

I punkt 8 förutsätts det att den berörda personen i de förfaranden gällande utvidgat förverkande som avses i artikel 5 har en faktisk möjlighet att bestrida omständigheterna i målet, däribland de konkreta fakta och det tillgängliga bevismaterial som ligger till grund för att den berörda egendom anses vara egendom som härrör från brottsliga handlingar.

Punkt 9 innehåller en bestämmelse som gäller förverkande av medel som överförs till tredje man. Tredje man ska ha rätt att hävda äganderätt eller annan egendomsrätt.

Enligt finsk lagstiftning har också någon annan person som blir föremål för ett yrkande på förverkandepåföljd motsvarande rättssäkerhetsgarantier som en misstänkt för brott eller svaranden i ett brottmål (SL 10:11.1). Oftast är det svaranden i ett brottmål som förverkandepåföljden riktar sig till, och på förfarandet tillämpas då normala bestämmelser om förfarandet gällande svarande i ett brottmål. Enligt 10 kap. 11 § 1 mom. i strafflagen ska vad som bestäms om den som är misstänkt för brott eller om svaranden i ett brottmål iaktas i tillämpliga delar också när ansvaret beträffande en förverkandepåföljd i fråga om en person som inte är misstänkt eller åtalad för brott utreds vid en förundersökning eller rättegång. Den person som ett yrkande på förverkandepåföljd riktar sig till har således rätt att anlita biträde och lämna sin avslutande utsaga innan förundersökningen avslutas. Enligt 4 kap. 10 § 1 mom. i förundersökningslagen ska målsäganden innan han eller hon hörs skriftligen underrättas om rätten att anlita biträde, om inte ärendet ska behandlas vid summarisk förundersökning. Avsikten är att den rätt som nämnts i samband med genomförandet av direktiv 2012/13/EU ska utsträckas till att gälla också summarisk förundersökning.

Också på en svarande i ett konfiskationsmål tillämpas under rättegångsfasen bestämmelserna om svarande i ett brottmål i BRL och i rättegångsbalken (nedan RB), såsom bestämmelserna om stämning, avgivande av utsaga och rätten till biträde. En dom i ett konfiskationsmål ska motiveras och parterna ska ges en kopia av domen på det sätt som förutsätts i 11 kap. 4 och 12

§ i BRL. Ändring i domen får sökas enligt bestämmelserna om ändringssökande i rättegångsbalken.

Det är klart att lagstiftningen också tillåter den möjlighet som avses i artikel 8.9 att hävda äganderätten eller annan rätt till egendom som är föremål för konfiskation. Talan beträffande ett privaträttsliga anspråk med anledning av ett brott får föras i domstol antingen i den ordningen som föreskrivs för handläggning av tvistemål eller enligt bestämmelserna i 3 kap. i BRL i samband med åtalet. Bestämmelser om talan i en äganderättstvist i fråga om egendom som tagits i beslag finns dessutom i 7 kap 23 § i tvångsmedelslagen. Saken har behandlats ovan. I 10 kap. 11 § 3 mom. i strafflagen finns det också en bestämmelse om att den som i god tro har förvärvat en inteckning eller en pant- eller retentionsrätt har rätt till betalning av den konfiskerade egendomens värde och om väckande av talan i saken.

På basis av det ovan anförda uppfyller Finlands gällande lagstiftning förpliktelserna i artikel 8.

Effektivt förverkande och verkställighet (artikel 9)

Enligt artikeln ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som krävs för att möjliggöra upptäckt och spårande av den egendom som ska frysas och förverkas även efter en slutlig fällande brottmålsdom eller efter förfaranden med tillämpning av artikel 4.2 och för att säkerställa effektivt verkställighet av ett beslut om förverkande, om ett sådant beslut redan har utfärdats. I de förfaranden enligt artikel 4.2 som det hänvisas till i artikeln är det fråga om situationer då förverkande normalt inte är möjligt därför att den misstänkte eller åtalade är sjuk eller har avvikit. Artikeln har preciserats i skäl 30 i ingressen, enligt vilket det är nödvändigt att göra det möjligt att fastställa den exakta omfattningen av den egendom som ska förverkas också efter en slutlig fällande brottmålsdom, i syfte att göra det möjligt att till fullo verkställa beslut om förverkande i fall där ingen egendom eller otillräcklig egendom ursprungligen identifierades och beslutet om förverkande fortfarande inte har verkställts.

Enligt 1 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011) utreds vid förundersökning bl.a. möjligheterna att återställa egendom som har erhållits genom brottet och att verkställa en förverkandepåföljd som döms ut eller skadestånd som betalas till målsäganden med anledning av brottet. Ett beslut om att avsluta förundersökningen vinner inte rättskraft, och vid behov kan då undersökningen inledas på nytt trots beslutet. Enligt 31 kap. 9 c § 1 mom. 2 punkten i RB kan en dom som gäller en förverkandepåföljd återbrytas till svarandens nackdel, om en omständighet eller ett bevis åberopas som inte tidigare har lagts fram och ett framläggande sannolikt hade lett till att en förverkandepåföljd hade dömts ut eller att förverkandepåföljden hade dömts ut väsentligt strängare.

Föremål, egendom och handlingar får enligt 7 kap. 1 § 1 mom. i tvångsmedelslagen tas i beslag bl.a. om det finns skäl att anta att de har avhånts någon genom brott, eller att de döms förverkade. Enligt 13 § i samma kapitel ska föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag tas om hand eller sättas i säkert förvar av den som företar beslaget. Det beslagtagna får dock lämnas kvar hos innehavaren, om detta inte äventyrar syftet med beslaget. Innehavaren ska då förbjudas att överlåta, göra sig av med eller förstöra det. Vid behov ska det beslagtagna också märkas så att det klart framgår att det har tagits i beslag. Innehavaren kan förbjudas att använda det.

På det sätt som konstaterats i samband med behandlingen av artikel 7 får egendom på de villkor som anges i 6 kap. 1 § i tvångsmedelslagen beläggas med kvarstad om egendomen tillhör en person som är skäligen misstänkt för brott eller som med anledning av brott kan dömas att ersätta skada eller betala gottgörelse eller att förverka ett belopp till staten. Enligt 7 § 1 mom. i samma kapitel ska domstolen när den dömer ut böter, skadestånd, gottgörelse eller förverkan-

depåföljd och kvarstad har meddelats för att säkerställa betalningen, besluta huruvida kvarstaden ska bestå tills böterna, skadeståndet, gottgörelsen eller det belopp som dömts förverkat har betalats, tills utmätning har verkställts för att driva in beloppet eller tills något annat bestäms i saken.

De förverkandepåföljder som avser egendom eller penningbelopp verkställs enligt vad som föreskrivs i lagen om verkställighet av böter (672/2002, nedan verkställighetslagen). Enligt dess 2 § 1 mom. ska verkställigheten av förverkandepåföljder som avser egendom inledas när det avgörande genom vilket påföljden bestämts har vunnit laga kraft eller har blivit verkställbart som en lagakraftvunnen dom. Enligt den hänvisningsbestämmelse som ingår i paragrafens 3 mom. (till utsökningslagen; enligt 13 kap. 3 § i utsökningsbalken tillämpas motsvarande bestämmelse i utsökningsbalken) får en icke lagakraftvunnen dom om en förverkandepåföljd som avser ett penningbelopp verkställas, om den som förverkandepåföljden riktar sig till inte ställer säkerhet för den egendom som är föremål för förverkandepåföljden, utsökningsavgiften och eventuella verkställighetskostnader.

I 38 § 1 mom. i verkställighetslagen sägs att när ett avgörande genom vilket egendom dömts förverkat till staten har blivit verkställbart, ska egendomen i enlighet med ett förordnande av en behörig statlig myndighet tas i statens bruk, säljas eller förstöras (verkställighetsåtgärd). Polisen, tullen eller gränsbevakningsväsendet sköter verkställigheten av förverkandepåföljden. Enligt paragrafens 2 mom. tillämpas på verkställighet av en förverkandepåföljd som avser ett penningbelopp bestämmelserna i lagens 2 kap. om verkställighet av en fordran, till den del det belopp som dömts förverkat inte innehåller av polismyndigheten och något annat inte bestäms i lagens 4 kap. Det är således ovan nämnda förundersökningsmyndighet som sköter verkställandet av en sakkonfiskation och rättsregistercentralen som sköter verkställandet av en värdekonfiskation.

Den gällande nationella lagstiftningen kan således anses fullgöra skyldigheterna i artikel 9.

Förvaltning av fryst och förverkad egendom (artikel 10)

Enligt punkt 1 ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som krävs, till exempel inrätta centralkontor, specialistkontor eller likvärdiga mekanismer, för att se till att den frysta egendomen förvaltas på lämpligt sätt för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande. I punkten åläggs medlemsstaterna således inte att vidta vissa åtgärder, utan i stället anges en allmän skyldighet att förvalta den frysta egendomen på lämpligt sätt. Punkten kompletterar punkterna 2 och 3. Enligt punkt 2 ska medlemsstaterna se till att de åtgärder som avses i punkt 1 omfattar en möjlighet att vid behov sälja eller överföra egendom. I punkt 3 åläggs medlemsstaterna att överväga att vidta åtgärder som gör det möjligt att använda förverkad egendom för allmännyttiga eller sociala ändamål. Punkterna 1–2 har preciserats i skäl 32 i ingressen. Det som sägs där är dock närmast en upprepning av bestämmelserna i dessa punkter. Punkt 3 har preciserats i skäl 35 i ingressen, enligt vilket de åtgärder som avses i punkten kan omfatta bl.a. öronmärkning av egendom för projekt med målsättningen att motverka och förebygga brott samt för andra projekt av allmänt intresse eller för sociala ändamål.

Av punkterna följer således en absolut skyldighet att säkerställa en möjlighet att vid behov sälja eller överföra egendom. Enligt 7 kap. 13 § 3 mom. i tvångsmedelslagen ska det beslagtagna förvaras sådant det är och vårdas omsorgsfullt. Chefen för polisinrättningen eller chefen för polisens riksomfattande enhet får bestämma att det beslagtagna omedelbart ska säljas när det framgår att det lätt förfärs eller förflyktigas, snabbt sjunker i värde eller är synnerligen dyrt att vårda. Den nationella lagstiftningen möjliggör således försäljning och överföring av egendom.

På det sätt som konstaterats i samband med behandlingen av artikel 9 ska egendomen på basis av 38 § 1 mom. i verkställighetslagen i enlighet med ett förordnande av en statlig myndighet tas i statens bruk, säljas eller förstöras när ett avgörande genom vilket egendom dömts förverkad till staten har blivit verkställbart. Sådana åtgärder som särskilt gör det möjligt att använda förverkad egendom för projekt av allmänt intresse eller för sociala ändamål, behövs således inte nationellt. Att öronmärka vissa statliga inkomstposter för något särskilt ändamål, såsom för projekt med målsättningen att motverka och förebygga brott, skulle vara problematiskt med tanke på det finska budgetsystemet och riksdagens budgetmakt.

Av dessa skäl föreslås det till denna del inga ändringar i den nationella lagstiftningen, som anses fullgöra de skyldigheter som följer av artikel 10.

Statistik (artikel 11)

Artikeln är uppdelad i två huvudpunkter. I punkt 1 föreskrivs det om de uppgifter som ska samlas in på nationell nivå. Enligt den ska medlemsstaterna regelbundet samla in uppgifter från de relevanta myndigheterna och varje år översända uppgifterna till kommissionen. Dessa uppgifter ska inbegripa a) antalet verkställda beslut om frysning, b) antalet verkställda beslut om förverkande, c) det uppskattade värdet på den frysta egendomen, åtminstone på den egendom som frysts för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande vid tidpunkten för frysningen och d) det uppskattade värdet på den återvunna egendomen vid tidpunkten för förverkandet. I punkt 2 föreskrivs det om sådan statistik som medlemsstaterna årligen ska översända till kommissionen i det fall att den är tillgänglig på central nivå i den berörda medlemsstaten. Denna statistik är a) antalet ansökningar om verkställighet av beslut om frysning i en annan medlemsstat, b) antalet ansökningar om verkställighet av beslut om förverkande i en annan medlemsstat och c) värdet eller det uppskattade värdet på den egendom som återvunnits efter verkställighet i en annan medlemsstat. Enligt punkt 3, som kompletterar punkt 2, ska medlemsstaterna sträva efter att samla in de uppgifter som avses i punkt 2 på central nivå. Skäl 37 i ingressen gäller insamling av uppgifter på central nivå. Där konstateras det att medlemsstaterna bör göra rimliga ansträngningar för att samla in de berörda uppgifterna, men bestämmelsen innebär inte att medlemsstaterna måste uppnå resultatet med att samla in uppgifterna om det leder till en oproportionell administrativ börda eller höga kostnader för den berörda medlemsstaten.

Sådana i direktivet avsedda frysningsåtgärder som således är av betydelse med tanke på punkt a i artikeln och som kan komma i fråga i Finland är kvarstad och tillfällig kvarstad enligt 6 kap. i tvångsmedelslagen och beslag enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen när syftet med åtgärderna är att trygga ett senare förverkande. Statistiken finns huvudsakligen att få hos Riksfogdeämbetet, som verkställer bl.a. de beslut om tillfällig kvarstad som förundersökningsmyndigheten ber om.

Statistik om egendom som dömts förverkad finns att få hos Rättsregistercentralen, med undantag för statistik enligt punkt 1 led d om det uppskattade värde på den återvunna egendomen vid tidpunkten för förverkandet. Denna statistik kan Rättsregistercentralen inte tillhandahålla för närvarande.

I de statistikföringsskyldigheter som avses i artikeln är det inte fråga om åtgärder som förutsätter lagstiftning. De instanser som berörs av skyldigheterna ska se till att de statistiska uppgifter som uppräknas i artikeln finns tillgängliga i den omfattning som artikeln förutsätter när uppgifterna om det nationella genomförandet av direktivet sänds till kommissionen.

Införlivande (artikel 12)

Enligt punkt 1 ska medlemsstaterna senast den 4 oktober 2016 sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. De ska genast till kommissionen över-sända texten till dessa bestämmelser. Enligt punkt 2 ska dessa bestämmelser när en medlemsstat antar dem innehålla en hänvisning till direktivet eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda. Enligt punkt 3 ska medlemsstaterna till kommissionen överlämna texten till de centrala bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av direktivet.

Rapportering (artikel 13)

Enligt första stycket i artikeln ska kommissionen senast den 4 oktober 2018 lägga fram en rapport inför Europaparlamentet och rådet, med en bedömning av konsekvenserna av befintlig nationell rätt om förverkande och återvinning av tillgångar, vid behov åtföljd av lämpliga förslag. Enligt andra stycket i artikeln ska kommissionen i den rapporten också bedöma om det föreligger något behov av att se över förteckningen över brott i artikel 5.2. Förteckningen gäller de brott på vilka bestämmelserna om utvidgat förverkande av vinning ska tillämpas på basis av direktivet.

Ersättning av gemensam åtgärd 98/699/RIF samt vissa bestämmelser i rambesluten 2001/500/RIF och 2005/212/RIF (artikel 14)

Enligt punkt 1 ska gemensam åtgärd 98/699/RIF, artiklarna 1 a, 3 och 4 i rambeslut 2001/500/RIF, och artikel 1 första fyra strecksatserna och artikel 3 i rambeslut 2005/212/RIF ersättas med direktivet för de medlemsstater som är bundna av direktivet. Bestämmelsen påverkar dock inte medlemsstaternas skyldigheter när det gäller tidsfristerna för införlivande av rambesluten i nationell rätt. Genom direktivet ersätts således för det första Europeiska unionens gemensamma åtgärd om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel och vinning av brott. Genom direktivet ersätts för det andra artikel 1 a, 3 och 4 i rådets rambeslut om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott. Punkt 1 a gäller avstående från reservationer mot artikel 2 i 1990 års konvention, artikel 3 förverkandet av värdet och artikel 4 behandling av framställningar om ömsesidig rättslig hjälp. Genom direktivet ersätts för det tredje de strecksatser i artikel 1 i Europeiska unionens råds rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott där det ges en definition av vinning av brott, egendom, hjälpmedel vid brott och förverkande samt artikel 3, som gäller utökade möjligheter till förverkande.

Enligt punkt 2 ska hänvisningar till gemensam åtgärd 98/699/RIF och till de bestämmelser i rambesluten 2001/500/RIF och 2005/212/RIF som anges i punkt 1 anses som hänvisningar till direktivet för de medlemsstater som är bundna av direktivet.

De instrument som uppräknas i artikeln har inte i Finland ansetts kräva ändringar i lagstiftningen. Därigenom och även med beaktande av att de lagstiftningsändringar som förutsätts i det nu aktuella direktivet föreslås bli intagna i de allmänna bestämmelserna om förverkande-påföljder i större omfattning än vad direktivet kräver, har hänvisningarna till de bestämmelser som ersätts ingen betydelse med tanke på det nationella genomförandet av direktivet.

Ikraftträdande (artikel 15)

I denna artikel anges att direktivet träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i Europeiska unionens officiella tidning. Direktivet offentliggjordes i den officiella tidningen den 29 april 2014. Det trädde således i kraft den 19 maj 2014.

Adressater (artikel 16)

Enligt denna artikel riktar sig direktivet till medlemsstaterna i enlighet med fördragen.

2.3 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i utlandet och i EU

Ovan i avsnitt 2.2 i samband med artiklarna 2 och 14 behandlas sådana centrala instrument inom Europeiska unionen och internationella fördrag som gäller förverkandepåföljder.

I arbetsgruppsbetänkandet Revidering av strafflagens allmänna bestämmelser om förverkandepåföljder ingår en översikt av lagstiftningen om förverkandepåföljder i Sverige, Norge, Danmark, Estland och Tyskland (justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 3/2015, s. 41—47 på finska).

2.4 Bedömning av nuläget

Lagstiftningen om förverkandepåföljder reviderades 2001 då allmänna bestämmelser om förverkandepåföljder togs in i 10 kap. i strafflagen. Allmänt sett har bestämmelserna fungerat väl, vilket bl.a. visas av att det efter nämnda år har gjorts endast mindre tekniska ändringar i kapitlet.

I någon mån har man dock fäst uppmärksamhet vid att det i större utsträckning borde vara möjligt att döma vinning av brott förverkad till staten. Detsamma gäller utvidgat förverkande av vinning. Frågan anknyter i detta avseende inte enbart till lagstiftningen, utan också till den praxis som använts vid tillämpningen och vid prövningen av förutsättningarna för förverkande av vinning.

Efter den senaste reformen gällande förverkandepåföljderna har den brottsliga verksamheten i allt högre grad flyttat över till en elektronisk omgivning. Även om bestämmelserna om förverkandepåföljder kan tillämpas som sådana i samband med datatekniska brott, har det dock uppkommit vissa problem i samband med konfiskation av data.

Trots att en s.k. konfiskationsprocess varit möjligt sedan gammalt, finns det inga direkta bestämmelser om detta i lag. Detta kan ses som en brist, eftersom det är svårare att få klarhet i rättsläget när ingen uttrycklig bestämmelse finns. Också i internationella sammanhang har det kunnat vara svårt att visa vad gällande rätt i Finland innehåller.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Syftet med propositionen är att genomföra direktivet om förverkandepåföljder nationellt.

Målet är också att vinning som härrör från ett brott eller brottslig verksamhet i framtiden ska kunna dömas förverkad till staten i större utsträckning än tidigare och att man på så sätt effektivare ska kunna förhindra vinning av brott och utnyttjande av vinning för finansiering av nya brott.

Det ingrips i de praktiska problem som gäller konfiskation av data. Lagstiftningen preciseras i frågor som gäller förfarandet i samband med förverkandepåföljder.

3.2 De viktigaste förslagen

De allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd

Bestämmelsen om de allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd kompletteras. Enligt tillägget kan förverkandepåföljden dömas ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller även om åtal inte väcks mot gärningsmannen eller gärningsmannen inte döms till straff. En förutsättning för att förverkandepåföljd ska dömas ut är att det läggs fram tillräckliga bevis för det brott som förverkandepåföljden grundar sig på.

Förverkande av vinning

En definition av vinning av ett brott ska tas in i lagen. Vinning utgör egendom som härrör direkt från brottet, ersättande egendom för sådan egendom, avkastning på egendom som härrör direkt från brottet och på ersättande egendom samt värde av egendom och avkastning. Vinning är också värde av inbesparing som härrör från brottet.

I lagen tas det in en möjlighet att döma den till förverkande till vilken vinning har överförs i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet. En förutsättning är att mottagaren kände till eller hade grundad anledning att misstänka att egendomen var eller motsvarade vinning av ett brott. Egendom som erhållits som gåva eller annars utan vederlag kan dömas förverkad, även om mottagaren inte kände till eller hade grundad anledning att misstänka att den har samband med ett brott. Egendom döms förverkad till den del den är eller motsvarar vinning av ett brott. Egendom kan också dömas förverkad till sitt värde.

Utvidgat förverkande av vinning

Egendom som härrör från brottslig verksamhet ska kunna dömas förverkad i större utsträckning än tidigare i form av utvidgat förverkande av vinning. En allmän förutsättning för utdömande av förverkandepåföljd är att det har begåtts ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. I lagen tas det dessutom in sådana brott som gör det möjligt att döma ut förverkandepåföljd, s.k. förverkandeutlösande brott, för vilka det föreskrivna strängaste straffet är mindre än fyra år.

Enligt förslaget ska ett förverkandeutlösande brott vara av sådan art att det kan medföra ekonomisk vinning, medan det i gällande lag krävs avsevärd vinning. Dessutom stryks begränsningen att egendom inte döms förverkad om egendomen har sitt ursprung i brottslig verksamhet som anses obetydlig.

I lagen tas det in kriterier för att pröva om egendomen ska dömas förverkad i form av utvidgat förverkande av vinning. Vid prövningen ska särskilt beaktas om egendomen uppenbarligen har sitt ursprung i annan brottslig verksamhet än brottslig verksamhet som kan anses obetydlig och om det är nödvändigt att döma ut förverkandepåföljden för att nya brott ska kunna förebyggas samt om en betydande del av den berörda personens inkomster upprepade gånger fås genom brottslig verksamhet.

Förfarandet

För tydlighets skull tas det i lagen in en bestämmelse om att ett yrkande på förverkandepåföljd handläggs i samband med åtalet för det brott som förverkandepåföljden grundar sig på, men att förverkandepåföljden kan handläggas också separat (en s.k. konfiskationsprocess).

Enligt förslaget tas det i lagen in en möjlighet att handlägga ett yrkande på förverkande i en konfiskationsprocess, om svaranden har fått del av yrkandet och som kallad uteblivit från rättegången och om utevaron uppenbarligen beror på strävan att undgå rättegång. Det ska förordnas en intressebevakare för svaranden med tanke på konfiskationsprocessen.

För tydlighets skull ska det i lagen sägas ut att den som framställer ett yrkande på förverkande ska åberopa de omständigheter som yrkandet grundar sig på. Den personen har också bevisbördan för dessa omständigheter. Ett undantag är dock att svaranden har bevisbördan för egendomens lagliga ursprung, när yrkandet gäller utvidgat förverkande av vinning.

Domstolarna ges i bestämmelserna uttryckligen rätt att vid behov meddela närmare föreskrifter om hur förverkandepåföljden ska verkställas, om förverkandepåföljden gäller data, dvs. information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform, eller om det annars är nödvändigt av särskilda skäl.

Kvarstad och beslag

Med tanke på konfiskationsprocesserna ska 6 kap. i tvångsmedelslagen ändras så att en förlängning av giltighetstiden för kvarstad blir möjlig också i de fall då åtal för det brott som ligger till grund för tvångsmedlet inte väcks utan endast ett yrkande på förverkande framställs.

Av samma orsak ändras 7 kap. i tvångsmedelslagen. Dessutom utvidgas förutsättningarna för beslag i fråga om data. Data kan tas i beslag om det finns skäl att anta att de döms förverkade till staten.

4 Propositionens konsekvenser

I propositionen föreslås det utvidgade möjligheter att döma egendom som härrör från brott förverkad. Det kan antas att egendom kommer att dömas förverkad till staten i något större omfattning än tidigare.

I propositionen föreslås det att ett mål som gäller förverkandepåföljd kan behandlas separat, om svaranden som kallad har uteblivit från rättegången och försöker undgå rättegång. Då ska en intressebevakare förordnas för svaranden. Vid sjukdom eller av något annat motsvarande skäl kan man gå till väga på så sätt redan nu. Då svaranden försöker undgå rättegång ska det dock betalas arvode till intressebevakaren i enlighet med 2 kap. i BRL. Det kan då bli staten som får svara för arvodet om svaranden inte kan åläggas att betala ersättning till staten för det arvode som betalats av statens medel eller om arvodet inte kan tas ut av svaranden trots att denne är ersättningsskyldig.

I praktiken behandlar domstolarna väldigt sällan mål som gäller förverkandepåföljd separat. I allmänhet provas och avgörs förverkandepåföljder i samband med åtalet oberoende av huruvida yrkandet på förverkande avser den åtalade eller någon annan. Det är inte att vänta att yrkanden på förverkandepåföljd som riktar sig till någon annan än den åtalade kommer att behandlas som ett separat mål särskilt mycket oftare än för närvarande.

I allmänhet gäller yrkandet på förverkande och straffyrkandet samma person. Om personen har rymt, äger rättegången rum först när personen har nåtts. Utan särskilda skäl finns det i princip ingen anledning att behandla yrkandet på förverkandepåföljd separat, eftersom straffyrkandet ändå måste behandlas i en annan rättegång senare när personen har nåtts.

Det finns inte närmare information om hur många mål som väntar på behandling i domstolarna på detta sätt. Inrikesministeriets polisavdelning har låtit göra en undersökning (12.9.2014) om hur många mål om ekonomiska brott som fortfarande behandlas eller är öppna av den anledningen att personen har rymt utomlands så att egendomen har belagts med kvarstad. Alla polisenheter besvarade. Det fanns tre sådana mål.

Det föreslås att tvångsmedelslagen kompletteras så att domstolen kan förlänga giltighetstiden för kvarstad eller beslag också när åtal inte väcks utan endast ett yrkande på förverkande framställs. Eftersom domstolarna sällan behandlar mål som endast gäller förverkandepåföljd, har ändringen inga nämnvärda konsekvenser. Användning av tvångsmedel leder å andra sidan till att verkställigheten effektiviseras, om en förverkandepåföljd döms ut.

På basis av vad som sagts ovan kan man göra bedömningen att reformen inte nämnvärt kommer att leda till fler rättegångar och således inte heller nämnvärt öka beloppet av de arvoden till intressebevakare och kostnader som staten får svara för.

Propositionen har inga organisatoriska konsekvenser.

5 Beredningen av propositionen

Statsrådet har i en U-skrivelse U/28/2012 rd informerat riksdagen om kommissionens förslag till direktiv samt gett kompletterande uppgifter om behandlingen av ärendet i Europeiska unionen. Riksdagens lagutskott har behandlat förslaget till direktiv i sina utlåtanden LaUU 7/2012 rd, LaUU 13/2012 rd och LaUU 15/2013 rd.

Justitieministeriet tillsatte den 10 februari 2014 en arbetsgrupp för att bereda de ändringar i den nationella lagstiftningen som behövs för att genomföra direktivet samt för att utreda möjligheterna att införa omvänd bevisbörda vid utvidgat förverkande av vinning av brott samt bereda de författningsförslag som behövs för detta, om inte något annat följer av grundlagen, internationella människorättsförpliktelser eller motsvarande. Arbetsgruppens förslag skulle ha formen av en regeringsproposition. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande den 20 januari 2015 (Revidering av strafflagens allmänna bestämmelser om förverkandepåföljder. Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 3/2015).

Sammanlagt 28 instanser blev ombedda att yttra sig om betänkandet. Dessutom gavs högsta domstolen möjlighet att lämna utlåtande. Sammanlagt 24 utlåtanden lämnades in. Ett sammandrag av utlåtandena har sammanställts (Justitieministeriets betänkanden och utlåtanden 43/2015). Propositionen har beretts vid justitieministeriet utifrån betänkandet och remissvaren. I propositionen har det dessutom tagits in förslag till ändring av 6 kap. 4 § samt 7 kap. 14, 15, 20 och 23 § i tvångsmedelslagen.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

1.1 Strafflagen

10 kap. Om förverkandepåföljder

1 §. *De allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd.* I paragrafens nya 3 mom. föreskrivs det om förutsättningarna för utdömande förverkandepåföljd i olika situationer.

Momentet innehåller i sak ett ställningstagande om en s.k. konfiskationsprocess, dvs. möjligheten att framställa ett yrkande på förverkande utan straffyrkande. Som det konstateras i den allmänna motiveringen har en konfiskationsprocess av hävd ansetts möjlig, även om en uttrycklig bestämmelse om detta saknas. Det är dock motiverat att ta in en bestämmelse om konfiskationsprocess i lag för att visa på genomförandet av artikel 6 i direktivet och för att skapa klarhet i nuläget. En bestämmelse om detta tas in i 9 § 2 mom., där det också föreskrivs om behandlingen av ett mål i svarandens uttalande.

I momentet föreskrivs det om de bevis som krävs för utdömande av förverkandepåföljd när det gäller förutsättningar för brott enligt 1 och 2 mom. Utgångspunkten vid tillämpningen av momentet är att den som förverkandepåföljden riktar sig till är närvarande vid rättegången, om inte avvikelser görs från detta med stöd av 9 § 2 mom. Momentet blir tillämpligt när yrkandet på förverkande riktar sig till någon annan än den misstänkte. Det är i och för sig klart att när ett straffyrkande och ett yrkande på förverkandepåföljd riktar sig till samma person som tillräknas brottet, men denne person såsom otillräcklig eller på grund av åtgärdseftergift inte döms till straff, kan förverkandepåföljd ändå dömas ut. På motsvarande sätt är det klart att om det i samband med ett straffyrkande framställs ett yrkande på förverkande som riktar sig till någon annan än den åtalade, kan förverkandepåföljd, om förutsättningarna för en sådan uppfylls dömas ut, när det läggs fram tillräckliga bevis för en fällande dom för brottet. Inte heller då har det någon betydelse att den åtalade som otillräcklig eller på grund av åtgärdseftergift inte döms till straff.

Om det enligt momentet läggs fram tillräckliga bevis för en dom för det brott eller den straffbara gärning som en förverkandepåföljd grundar sig på, kan förverkandepåföljden dömas ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller även om gärningsmannen inte åtalas eller döms till straff. Momentet ska gälla alla slag av konfiskation. Brott eller gärning hänvisar till den verksamhet som konfiskationen grundar sig på, såsom i fråga om 2 § ett brott som har medfört ekonomisk vinning och i fråga om 3 § ett förverkandeutlösande brott.

Konfiskation ska för det första vara möjlig när det inte kan utredas vem gärningsmannen är. Denna möjlighet förutsätts i paragrafens 2 mom. 3 punkt, enligt vilken en förverkandepåföljd kan dömas ut, när en juridisk person med stöd av 9 kap. i strafflagen kan dömas till samfundsbot, även om det inte kan utredas vem den fysiska person som begått brottet är. En bestämmelse av liknande slag finns i 22 § 1 mom. i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation (460/2003), enligt vilket en förverkandepåföljd kan dömas ut även när det inte kan utredas vem som begått det brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande.

I ett sådant fall kan förverkandepåföljd dömas ut, även om ingen konstateras skyldig till det brott som konfiskationen grundar sig på. Med beaktande av paragrafens 2 mom. 1 punkt har det heller ingen betydelse om gärningsmannen är yngre än 15 år eller otillräcklig. I fråga om alla andra rekvisitelement måste det dock läggas fram tillräckliga bevis för en dom för ett

brott, för att förverkandepåföljd ska kunna dömas ut. Självfallet ska åklagaren trots detta kunna namnge en svarande som förverkandepåföljden riktar sig till, samt bevisa de omständigheter utanför rekvisitet som konfiskationsansvaret grundar sig på. Att svaranden namnges och att det läggs fram bevis för de omständigheter som konfiskationsansvaret grundar sig på gäller de fall som avses i momentet också på ett allmänt plan. Ett undantag utgör omvänd bevisbörda, som föreslås i 9 § 4 mom. om utvidgat förverkande av vinning, då det dock är åklagaren som har åberopsbördan.

För det andra får förverkandepåföljd, på de grunder som anges i momentet, dömas ut även om gärningsmannen inte åtalas. I sådana fall finns det åtminstone en misstanke om vem som har begått det brott eller den gärning som konfiskationen grundar sig på, men något åtal mot gärningsmannen väcks inte.

Som det framgår av 1 kap. 6 a § (670/2014) i lagen om rättegång i brottmål fattar åklagaren beslut om åtalseftergift för det första om de allmänna förutsättningarna för att väcka åtal inte uppfylls. Den första grunden för åtalseftergift är att det inte är fråga om ett straffbar gärning. I sådana fall är utgångspunkten att förverkandepåföljd i enlighet med 1 § 1 mom. inte kan dömas ut, vilket betyder att inte heller en konfiskationsprocess är möjlig, utom i de fall att 1 § 2 mom. är tillämpligt.

En andra grund för åtalseftergift är att det inte finns tillräckliga bevis som uppfyller förutsättningarna för att väcka åtal i fråga om det misstänkta brottet. I sådana fall är en konfiskationsprocess dock i princip möjlig, eftersom förverkandepåföljd på det sätt som nämnts ovan kan dömas ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är. Det är t.ex. möjligt att även om det inte finns tillräckliga bevis för att just en viss person gjort sig skyldig till ett brott som medfört vinning, döms denna person eller någon annan att förverka vinningen av detta brott, förutsatt att det i övrigt läggs fram tillräckliga bevis för brottet.

En tredje grund för åtalseftergift är att brottet har preskriberats. Om en förverkandepåföljd enligt huvudregeln preskriberas på samma tid som det brott den grundar sig på, kan konfiskation enligt momentet inte komma på fråga. Enligt 8 kap. 9 § i strafflagen är preskriptionstiden för konfiskation i vissa fall längre eller så preskriberas förverkandepåföljden inte alls, och en konfiskationsprocess kan då beroende på omständigheterna i fallet vara möjlig, även om åtalsrätten har preskriberats.

Enligt 1 kap. 6 a § i BRL ska åklagaren fatta beslut om åtalseftergift, om någon särskild förutsättning för att väcka åtal inte uppfylls. I paragrafen nämns den i praktiken viktigaste särskilda förutsättningen, dvs. målsägandens åtalsbegäran gällande ett målsägandebrott. När åklagaren inte kan yrka straff utan begäran från målsäganden, är det enligt den ståndpunkt som företräds i den juridiska litteraturen befogat att anse att åklagaren inte heller kan yrka förverkandepåföljd på grund av ett målsägandebrott. I fråga om övriga särskilda förutsättningar ska det från fall till fall avgöras huruvida en konfiskationsprocess är möjlig.

Enligt 1 kap. 6 a § i BRL kan åklagaren enligt prövning besluta om åtalseftergift med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse i kapitlet. Åtalseftergift enligt prövning har ersatt åtalseftergift av s.k. påföljdsnatur. Vid åtalseftergift enligt prövning anser åklagaren att förutsättningarna för att väcka åtal uppfylls, men avstår på någon av de i lag föreskrivna grunderna från att väcka åtal. Så som indirekt framgår av 8 b § i nämnda kapitel är en konfiskationsprocess i dessa fall möjlig.

Enligt momentet kan förverkandepåföljden på vissa föreskrivna grunder dömas ut, även om gärningsmannen inte döms till straff. Som det indirekt framgår av 1 § 2 mom. 1 punkten och 10 § 1 mom. 1 punkten i kapitlet, är det inget hinder för utdömande av förverkandepåföljd att

gärningsmannen inte har uppnått åldern för straffrättsligt ansvar eller är otillräknelig eller med stöd av bestämmelsen om åtgärdseftergift inte döms till straff. Om åter åtalet för brottet förkastas på grund av otillräckliga bevis eller för att den undersökta gärningen inte är ett brott eller brottet och förverkandepåföljden har preskriberats, finns det inga förutsättningar för att döma ut förverkandepåföljd.

Om förutsättningarna annars uppfylls finns det heller inget hinder för att t.ex. döma en juridisk person som beretts vinning genom ett brott till förverkandepåföljd, även om åtal inte väcks eller åtalet förfaller på grund av att den person som misstänks ha begått det brott som ligger till grund för vinningen har avlidit.

2 §. Förverkande av vinning. I 1 mom. föreskrivs det om en skyldighet att döma ekonomisk vinning av ett brott förverkad. Likaså preciseras vad som avses med begreppet vinning. De brott som nämns i artikel 3 i direktivet utgör brott i fråga om vilka vinningen kan dömas förverkad. Vidare sägs det i skäl 14 i direktivets ingress, där det hänvisas till rambeslut 2001/500/RIF, att skyldigheterna att göra det möjligt med konfiskation ska bibehållas för de brott som inte omfattas av direktivet, och att begreppet vinning bör tolkas på liknande sätt när det gäller brott som inte omfattas av direktivet. De brott som avses i rambeslutet har inte begränsats på det sätt som de brott som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet om förverkandepåföljder i artikel 3.

Enligt 1 mom. i den gällande paragrafen ska ekonomisk vinning av ett brott dömas förverkad. Vinning definieras inte närmare i momentet. Enligt förarbetena i anslutning till bestämmelsen kan vinning vara pengar, ett föremål eller en rättighet med penningvärde (RP 80/2000 rd s. 22). Separat nämns belöning som erhållits för begåendet av ett brott. Vinningen kan också ha formen av en inbesparing. Som exempel nämns miljöbrott, där underlåtenhet att iaktta tillståndsvillkoren kan medföra minskade produktionskostnader.

Enligt artikel 2 i direktivet är vinning en ekonomisk fördel som kan innefatta eventuella värdefulla fördelar och bestå av alla former av egendom. Med egendom avses all slags egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom. Enligt artikel 4 kan vinningen eller värdet av vinningen dömas förverkad. Enligt skäl 14 i ingressen står det medlemsstaterna fritt att definiera förverkande av värde som en underordnad eller alternativ åtgärd till direkt förverkande. Såsom i gällande rätt kommer förverkande av vinningen av ett föremål och förverkande av vinningens värde att utgöra parallella alternativ även i fortsättningen.

I nationell rätt uppfyller egendom som avser vinning av ett brott i sak de krav som direktivet ställer, även om fast egendom inte uttryckligen nämnts i förarbetena till lagen. I den juridiska litteraturen har man ansett att också fast egendom kan dömas förverkad såsom vinning härrörande från ett brott. Det väsentliga är att fastigheten enligt huvudregeln har ett ekonomiskt värde, och således utgör vinning. I rättspraxis har fast egendom dömts förverkad såsom utvidgat förverkande av vinning, dvs. egendomen har ansetts härröra från brottslig verksamhet (HD 2012:60).

Som det framkommit av den allmänna motiveringen kan lagens innehåll i detta avseende anses etablerat. Det finns inte behov att ta in en definition i lagen till denna del.

I den gällande bestämmelsen preciseras inte vilket förhållande som ska råda mellan brottet och vinningen för att förverkandepåföljd ska kunna dömas ut. Enligt förarbetena till lagen (RP 80/2001 rd s. 22) kan egendom som direkt härrör från ett brott dömas förverkad. I den juridiska litteraturen har man ansett att vinning som härrör direkt från ett brott är sådan som uppstår när rekvisitet för brott uppfylls. Som exempel kan nämnas egendom som erhållits genom

stöld. Som ett vidare begrepp har man använt direkt vinning, som omfattar såväl vinning som härrör direkt från ett brott som belöning för begåendet av ett brott. Vinning är enligt 1 punkten egendom som härrör från ett brott. Punkten innefattar således direkt vinning av ett brott.

Enligt artikel 2 är vinning varje ekonomisk fördel som direkt eller indirekt härrör från ett brott och kan innefatta all efterföljande återinvestering eller omvandling av direkt vinning. I skäl 11 i ingressen nämns dessutom egendom som omvandlats till annan egendom eller som har uppblandats med laglig egendom, och förverkandepåföljden kan då gälla upp till det beräknade värdet på den uppblandade vinningen.

Som det framgår av det som sagts ovan omfattar begreppet vinning för närvarande i princip inte ersättande egendom för vinningen, dvs. surrogat. Det är därför skäl att i 2 punkten ta in en uttrycklig bestämmelse om att vinning förutom egendom som härrör direkt från ett brott också är ersättande egendom för sådan egendom.

Omvandling av egendom kan ta sig uttryck t.ex. så att stulna guldsmycken smälts ner och formas till guldackor eller nya smycken. Indirekt vinning kan t.ex. vara bostadsaktier eller en bil som köpts med medel som fåtts in på ett bankkonto genom bedrägeri. Indirekt vinning är det fråga om också när dessa aktier säljs och de erhållna medlen används för att betala aktier i ett annat bostadsaktiebolag. Det saknar i och för sig betydelse hur många gånger egendomen omvandlas, men en förutsättning för konfiskation är att det finns ett obrutet orsakssamband mellan den egendom som härrör direkt från ett brott och surrogatet.

Direktivet förutsätter inte att avkastning på vinning som härrör från ett brott ska förverkas. Enligt skäl 11 i ingressen kan vinning också inkludera den inkomst eller de andra vinster som härrör från vinning av brott eller från ersättande egendom.

Enligt motiveringen till den gällande bestämmelsen kan också sådan värdestegring eller avkastning på vinning som utan svårighet kan utredas dömas förverkad, såsom ränteinkomst av pengar på ett bankkonto eller värdestegring till följd av en valutakursförändring (RP 80/2000 rd s. 22). Även om avkastning kan anses ingå i begreppet vinning av brott, har konfiskation av avkastning uppenbarligen inte dömts ut just alls i praktiken.

När syftet med konfiskation av vinning är att se till att brottet i fråga inte är ekonomiskt lönsamt och att vinningen inte placeras i nya brott, är det inte motiverat att den som beretts vinning genom brottet ska kunna behålla avkastningen på vinningen. Det föreslås därför i 3 punkten en uttrycklig bestämmelse om att avkastning är vinning av brott. För detta talar också de synpunkter i anslutning till internationella fördrag som nämns i den allmänna motiveringen. Det kan också konstateras att om t.ex. de ovannämnda efterföljande aktierna i ett aktiebolag döms förverkade, är deras värde ofta högre än värdet på den egendom som härrör direkt från brottet. Värdestegring behöver inte beaktas separat när aktierna konfiskeras. Ett alternativ är att konfiskera dessa aktiers värde, då också värdet av värdestegringen måste inkluderas för att samma slutresultat ska uppnås. Det är motiverat att påföljdens stränghet inte varierar enligt arten av den vinning som förverkas.

Avkastning kan uppkomma från den stund egendomen har förvärvats genom brott fram till domen om förverkandepåföljd oberoende av om avkastningen hänför sig till den egendom som härrör direkt från brottet eller till surrogatet eller till båda. Det saknar också betydelse om avkastningen är en följd av laglig eller olaglig verksamhet. Avkastning är enligt vad som sagts ovan en sådan redan konkretiserad fördel som räntan på tillgodohavandena på ett bankkonto. Också t.ex. värdestegringen på en aktie ska betraktas som avkastning.

En värdeminskning har ingen betydelse med tanke på förverkandepåföljdens omfattning, eftersom det är den som beretts vinning som ska ansvara för hur han eller hon går till väga i fråga om den.

Det som behandlats ovan är närmast förverkande av egendom som härrör från brott, dvs. sakkonfiskation. I de senaste fallen där högsta domstolen dömt ut förverkande av vinning i form av föremål har det varit fråga kontanter eller pengar på ett bankkonto (HD 1999:89, HD 2006:9). I rättspraxis döms vinningen av ett brott dock så gott som alltid förverkad till sitt värde, dvs. i pengar. Förverkande av värdet kan i princip anses motiverat, eftersom förverkandepåföljden då inte riktar sig till en enskild egendomspost som kanske inte längre finns kvar eller inte kan hittas, utan allmänt till egendomen hos den som dömts till förverkandepåföljd, och verkställigheten är då troligen mer resultatrik. Enligt *punkt 4* är vinning värde av egendom och avkastning som erhållits direkt eller indirekt. Vinning av ett brott kan således fortfarande dömas ut i pengar. Avsikten är inte i denna proposition att ingripa i den linje som tillämpas inom rättspraxis enligt vilken vinningen av ett brott endast i undantagsfall döms förverkad i form av föremål och vinningen i största delen av fallen konfiskeras till sitt värde.

I skäl 11 i ingressen sägs det att om vinningen har uppblandats med laglig egendom, kan förverkandepåföljden gälla upp till det beräknade värdet på den uppblandade vinningen. I sådana fall är det också ur nationell synvinkel motiverat att döma vinningen förverkad till dess värde. Man kunde tänka sig att döma en bråkdel av ett föremål förverkad. Föremålet skulle då vara samägt. Det skulle dock i någon mån vara arbetsdrygt att upplösa ett samäganderättsförhållande. Ett sådant förhållande kan också inverka sänkande på egendomens värde. För den som har dömts till förverkandepåföljd kan ett samäganderättsförhållande vara oskäligt i synnerhet när förverkandepåföljden gäller en liten del av föremålet. Det räcker att föremålet vid behov kan tas i beslag och i sista hand realiseras för att täcka värdekonfiskationen. I fråga om uppblandad egendom bör sakkonfiskation därför inte användas.

Det finns inget hinder för att å ena sidan egendom som härrör direkt från ett brott döms förverkad i form av föremål och att å andra sidan avkastningens värde döms förverkad. Så kan man gå till väga t.ex. när medel som erhållits som vinning fortfarande som sådana finns på ett bankkonto, men ränteinkomsten har lyfts. Medlen på bankkontot kan då dömas förverkade som föremål och avkastningen som värde. Som det konstaterats ovan är det väsentligt att den värdekonfiskation som döms ut omfattar såväl den egendom som härrör från ett brott som avkastningen.

Som det redan sagts kan vinningen av ett brott också ha formen av en inbesparing. Ur rättspraxis kan följande fall nämnas. När en person hade stulit egendom och därvid undgått de offentliga avgifter eller skatter som ett köp av egendomen skulle ha medfört, dömdes beloppet av den inbesparade avgiften eller skatten förverkat (HD 1992:119, HD 2002:60). Också inbesparade drifts- och räntekostnader för ett reningsverk på grund av ett förfarande i strid med tillståndet har dömts förverkade (HD 1995:181).

I praktiken syns inbesparingen i att personens förmögenhetsställning på grund av brottet inte förändras, även om den i annat fall skulle ha försvagats. Av detta följer också att förverkandepåföljden i praktiken döms ut som värde. Även om inbesparingen i princip i undantagsfall kan ta sig uttryck i att en viss egendom sparas, är det tillräckligt att värdet av inbesparingen i pengar döms förverkat.

Eftersom ovan behandlade definition av vinning såsom egendom som härrör från ett brott helt klart inte gäller inbesparing, definieras vinning i *5 punkten* också som värde av inbesparing som härrör från ett brott. När det vid inbesparing inte är fråga om att den egendom som härrör från ett brott har utökats, är det inte skäl att föreskriva om förverkande av avkastningen på in-

besparingen. Något motsvarande orsakssamband som vid egendom som härrör från ett brott och avkastningen på egendomen föreligger inte när personens förmögensställning som helhet förblir oförändrad.

I 2 mom. föreskrivs det på samma sätt som i gällande 2 mom. om uppskattning av beloppet av vinningen. Om beloppet av vinningen inte alls eller endast med svårighet kan utredas, ska beloppet uppskattas med beaktande av brottets art, omfattningen av den brottsliga verksamheten och övriga omständigheter.

Som det framgått ovan ska det i 1 mom. tas in uttryckliga bestämmelser om att också ersätande egendom för egendom som härrör direkt från ett brott räknas som vinning, likaså avkastning på egendom som härrör från ett brott. Denna avkastning är den inkomst eller värdestegring som uppkommit från det egendom erhöles fram till det att konfiskationsdomen meddelas. Vinning är också värde av inbesparing som härrör från ett brott.

Det är klart att när ett föremål, en fastighet eller en viss rättighet döms förverkade som vinning, ska en sådan egendomspost specificeras i domen och någon uppskattning av beloppet av vinningen kommer inte i fråga. Bestämmelsen kan således tillämpas endast i samband med värdekonfiskation, dvs. i de fall som avses i 1 mom. 4 och 5 punkten, och inte när ett föremål eller någon annan egendom som härrör direkt från ett brott eller surrogat för sådan egendom döms förverkade.

Bestämmelsen kan således bli tillämplig förutom när värdet av egendom som härrör direkt eller indirekt från ett brott döms förverkat också när värdet av avkastningen döms förverkat, oberoende av om det är egendom som härrör direkt eller indirekt från ett brott eller dess värde som döms förverkade. En värdestegring t.ex. i fråga om bostadsaktier kan uppskattas med beaktande av de ändringar som skett i den allmänna prisnivån i området, i bostadsaktiebolaget och i förhållandena i bostaden samt i övriga förhållanden, bostadens storlek och skick samt andra faktorer som inverkar på bostadens pris. Det är också möjligt att man blir tvungen att först uppskatta beloppet av vinning som härrör direkt från ett brott och när detta belopp slagits fast uppskatta avkastningen på detta belopp.

Kriterierna för uppskattning av beloppet av vinningen hänvisar i synnerhet till egendom som härrör direkt från ett brott. Också en inbesparing kan uppskattas. Momentet behöver dock inte ändras på grund av konfiskation av avkastning, eftersom man vid prövningen redan enligt den nuvarande ordalydelsen kan beakta övriga omständigheter.

Momentet kan bli tillämpligt också när en förverkandepåföljd riktar sig till en i 4 mom. avsedd person. Man kan då med stöd av momentet uppskatta hur mycket vinning enligt 1 mom. som har uppkommit. Efter det måste det utredas hur mycket vinning som överförts till en i 4 mom. avsedd person. Momentet gäller dock inte uppskattning av det belopp som överförts.

Till förverkande döms enligt 3 mom. gärningsmannen, den som medverkat till brottet eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts, om de har beretts vinning genom brottet. Bestämmelsen motsvarar 1 mom. i gällande paragraf.

Paragrafens 4 mom. innehåller nya bestämmelser i enlighet med vad som förutsätts i artikel 6 i direktivet. Enligt punkt 1 i artikeln ska det vara möjligt att förverka vinning, eller annan egendom, till ett värde som motsvarar vinningen, som överförts direkt eller indirekt av en misstänkt eller tilltalad till tredje man, eller som förvärvats av tredje man från en misstänkt eller tilltalad, åtminstone om denne tredje man hade kännedom om eller borde ha haft kännedom om att överföringens eller förvärvets syfte vara att undvika förverkande, på grundval av kon-

kreta uppgifter och omständigheter, inbegripet att överföringen eller förvärvet genomfördes utan ersättning eller i utbyte mot ett belopp som var betydligt lägre än marknadsvärdet.

Enigt momentet kan även den dömas till förverkande till vilken det i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet har överförts vinning eller annan egendom som avses i 1 mom. 1—3 mom., om mottagaren kände till eller hade grundad anledning att misstänka att egendomen var eller motsvarade vinning av ett brott, eller om mottagaren erhållit egendomen som gåva eller annars utan vederlag.

Andra aktörer än de som nämns i 3 mom. kan dömas till sådan förverkandepåföljd som avses i momentet. Om t.ex. ett sambopar tillsammans har konsumerat vinningen och om mannen har överfört egendom som inte har samband med brottet till sin sambo, kan den senare med stöd av detta moment vara ansvarig för förverkandepåföljden.

Såväl en fysisk som en juridisk person kan dömas till förverkande. Av denna anledning används ordet "mottagaren" för att avse vardera.

I momentet används motsvarande regleringslösningar som i 3 § 2 mom. och 6 § 1 mom. För det första är förutsättningen för att förverkandepåföljd ska dömas ut att syftet med överföringen av egendomen är att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet. För att förutsättningen ska uppfyllas krävs det inte att såväl den som överfört egendomen och den som mottagit den har haft detta syfte. Det räcker att någondera har haft det syftet.

Strävan att undgå skadeståndsskyldighet är en utvidgning i förhållande till kraven i direktivet, eftersom konfiskationsskyldigheten i artikel 6 gäller medel som överförts i syfte att undgå förverkandepåföljd. Enligt 3 § 2 mom. är utvidgat förverkande av vinning möjligt på motsvarande villkor vid överföring. Det är i sak fråga om att hålla egendomen utom räckhåll för verkställighet. Också med stöd av 4 kap. 14 § i utsökningsbalken är det möjligt att ingripa i konstgjorda arrangemang vars syfte är att undvika utsökning.

I momentet krävs det att egendomen har överförts. Uttrycket täcker förutom överföring av egendom till en i momentet avsedd aktör också att denne förvärvar egendomen i fråga. Det har ingen betydelse att egendomen har överförts via en eller flera mellanhänder, förutsatt att de förutsättningar som anges i momentet uppfylls.

Den egendom som överförts kan vara vinning eller annan egendom utan anknytning till ett brott som avses i 1 mom. 1—3 punkten. Om en person t.ex. har fått pengar genom förskingring och sedermera slösat bort pengarna, kan annan egendom vara aktier i ett bostadsaktiebolag som han eller hon förvärvat med lagliga medel innan brottet begicks och sedan överfört till sin sambo i syfte att undgå förverkandepåföljd och skadeståndsskyldighet.

Konfiskationsansvaret när det gäller mottagaren av egendomen förutsätter att mottagaren kände till eller hade grundad anledning att misstänka att egendomen var eller motsvarade vinning av ett brott. Bestämmelsen motsvarar vad som föreskrivs i 6 § 1 mom. Det är inte befogat att förutsätta att mottagaren exakt ska känna till från vilket brott vinningen härrör. Det bör dock förutsättas att denne på ett allmänt plan känner till att egendomen är vinning av något brott eller motsvarar sådan vinning.

Grundad anledning att misstänka motsvarar i sak uttrycket "borde ha haft kännedom om" i direktivet. Omständigheten att någon får egendom till klart underpris kan vara grundad anledning att misstänka att egendomen härrör från ett brott. I ovan beskrivna situation kan sambon ha grundad anledning att misstänka att aktierna motsvarar vinning, om han eller hon känner till att överförarens förmögenhet utökats och försvunnit på ett oförklarligt sätt. Likaså kan t.ex.

omständigheten att egendom överförs när mottagaren är medveten om att överförarens verksamhet är föremål för förundersökning, i sig eller åtminstone tillsammans med andra misstänkta förhållanden utgöra grundad anledning att misstänka att egendomen är vinning eller motsvarar vinning. Den grundade anledningen bör ha koppling till åtminstone ett konkret faktum.

Om egendomen har överförts till en juridisk person, ska frågan huruvida mottagaren kände till saken bedömas i förhållande till de fysiska personer som handlat på den juridiska personens vägnar.

I analogi med 6 § 1 mom., i det fall att egendom har överförts utan vederlag, förutsätts det inte att mottagaren av egendomen kände till att egendomen är eller motsvarar vinning eller att mottagaren har grundad anledning att misstänka det. Då uppstår ingen förlust heller för den som handlat i god tro. Om det har betalats gåvoskatt för egendomen, ska skatten dras av i enlighet med nettovinningsprincipen. Om egendomen erhållits utan vederlag, kan detta ge anledning att misstänka att egendomen har samband med ett brott.

Momentet gäller endast ansvar för förverkandepåföljd. Frågor som gäller skadeståndsansvaret mellan den som beretts vinning genom brottet och den som förvärvat egendomen eller andra motsvarande frågor ska lösas enligt privaträttsliga regler.

I momentet föreskrivs det ytterligare att den överförda egendomen med stöd av momentet kan dömas förverkad till den del den är eller motsvarar vinning av ett brott eller till sitt värde. Ansvar begränsas uttryckligen till beloppet av vinningen av brottet, eftersom den överförda egendomen kan vara mer värdefull än vinningen. Annan egendom än överförd egendom kan inte dömas förverkad, men i stället för den kan egendomens värde dömas förverkat. Det kunde t.ex. med tanke på sambons boendeförhållanden vara oskäligt att konfiskera de överförda aktierna i bostadsaktiebolaget, och att deras värde döms förverkat kan då understödjas. Det finns självfallet inget hinder för att aktierna beläggs med kvarstad eller blir föremål för utsökning.

Utgångspunkten bör vara att en i 3 mom. avsedd person döms till förverkandepåföljd. Det nu aktuella momentet ska dock fungera parallellt och alternativt med 3 mom. Om det t.ex. är klart att inget kan fås av en i 3 mom. avsedd person vid utsökning, skulle det vara motiverat och ändamålsenligast att på samma gång yrka att den i 3 mom. avsedda personen döms till förverkande av vinning och utöver detta att förverkandepåföljd enligt detta moment döms ut. Det finns dock inget hinder för att sistnämnda mål handläggs separat. Om t.ex. den som beretts vinning rymmer, kan man nöja sig med att yrka sådan förverkandepåföljd som avses i detta moment. Vid rättegången ska då förutsättningarna för förverkande av vinning utredas liksom också förutsättningarna enligt detta moment.

Olika alternativ bör övervägas med utgångspunkt i hur vinningen effektivt kan fråntas personen i fråga. Utöver en effektiv verkställighet bör man beakta också processekonomiska synpunkter med tanke på rättskipningsmyndigheterna och svarandena. Också frågor i anslutning till skadestånd som motsvarar vinningen kan vara av betydelse.

I några fall kan den överförda egendomen dömas förverkad förutom med stöd av detta moment också med stöd av 32 kap. 12 § i strafflagen som föremål för penningtvätt. Nämnda 12 § utesluter då som specialbestämmelse det nu aktuella momentet (se också HD 2012:60).

Paragrafens 5 mom. har anknytning till 3 och 4 mom. I det nya 5 mom. sägs det att om de som avses i 3 och 4 mom. döms till förverkandepåföljd som gäller samma vinning, är deras ansvar solidariskt. Det har ingen betydelse om förverkandepåföljderna döms ut på en gång eller i olika rättegångar. Detta ska beaktas i domslutet.

Det vanligaste är att de fysiska eller juridiska personer som avses i 3 mom. troligen är en. Det samma gäller de personer som avses i 4 mom. Om dock en i 3 mom. avsedd person har överfört vinningen till ett bankkonto som är gemensamt t.ex. för personens barn och make, ska solidariskt ansvar gälla dessa tre personer.

Eftersom konfiskation av vinning inte ska ha karaktären av bestraffning, begränsas konfiskationsansvaret genom det solidariska ansvaret så att vinningen döms förverkad en gång. I annat fall kan det hända att vinningen döms förverkad flera gånger, en gång hos en person som avses i 3 mom. och en andra gång hos en person som avses i 4 mom.

Av det solidariska ansvaret följer också att verkställigheten i enlighet med 3 kap. 17 § i utskönningsbalken ska avslutas, när vinning som har konfiskerats som värde drivits in redan en gång. En förverkandepåföljd som gäller ett specificerat föremål kan självfallet verkställas endast en gång.

En konfiskationsdom hindrar inte dem som solidariskt dömts till förverkandepåföljd att föra sin inbördes ansvarsfördelning till domstol för behandling, eftersom konfiskationsdomen endast avgör frågan om deras ansvar i förhållande till staten (HD 1985 II 90).

Det föreslås att det i 6 mom. tas in en bestämmelse motsvarande den som finns i 3 mom. i den gällande paragrafen om att en enskilds rättighet går före en förverkandepåföljd. På de villkor som anges i momentet ska skadestånd eller återbäring av obehörig vinst ges företräde framför en förverkandepåföljd. Om ett privaträttsligt anspråk inte har framställts eller om ett sådant anspråk inte avgörs senast när yrkandet på förverkande ska avgöras, ska förverkandepåföljden dömas ut.

Eftersom syftet med bestämmelsen är att förbättra ställningen för en enskild som lidit skada på grund av ett brott, ska den enskildes företräde för det första, på samma sätt som för närvarande, gälla de fall då det yrkas att den som beretts vinning genom brottet döms att förverka vinningen med stöd av 3 mom.

För det andra går en enskilds rättighet före också när förverkandepåföljden enligt det nya 4 mom. riktar sig till den till vilken vinningen av brottet har överförts. Det är fråga om sådan återbäring av obehörig vinst som avses i momentet. Också i dessa fall kan ansvarsfördelningen mellan i 3 och 4 mom. avsedda personer avgöras enligt privaträttsliga regler.

För det tredje gäller företräde naturligtvis också när yrkandena på förverkande riktar sig till en person som avses i såväl 3 som 4 mom.

I 7 mom. tas det in nya bestämmelser. Där sägs det att även om ett yrkande på skadestånd eller ett yrkande på återbäring av obehörig vinst har framställts, ska domstolen dock på begäran av den som framställt yrkandet i fråga avgöra yrkandet på förverkande och lämna över yrkandet på skadestånd eller yrkandet på återbäring för behandling på det sätt som föreskrivs för rättegång i tvistemål. Domstolen ska då också på begäran av den som framställt yrkandet på skadestånd eller yrkandet på återbäring av obehörig vinst genom en mellandom avgöra frågan om skadeståndsskyldighet eller skyldighet i fråga om återbäring av obehörig vinst. För enkelhetens skull kallas ett yrkande på skadestånd eller ett yrkande på återbäring av obehörig vinst nedan målsägandens (privaträttsliga) anspråk, även om den som framställer anspråket i princip kan vara någon annan än målsäganden. Momentet ska tillämpas när egendom har frysts eller är föremål för en jämställbar åtgärd i en annan stat i syfte att trygga ett yrkande på förverkande som döms ut i Finland. Med åtgärd avses allmänt sådana metoder av typen kvarstad eller beslag genom vilka egendom fräntas innehavaren eller egendom på annat sätt förhindras från att skingras.

På basis av det föreslagna är det möjligt att avvika från den för närvarande undantagslösa bestämmelsen enligt vilken förverkandepåföljd inte döms ut, om skadestånd eller återbäring döms ut vid samma rättegång. I sak är det fråga om att ett yrkande på förverkande avgörs samtidigt som ett privaträttsligt anspråk får vänta.

Riksdagens lagutskott har ansett det viktigt att skadestånd till målsäganden tryggas (LaUU 15/2013 rd s. 3/II, se också LaUU 7/2012 rd s. 3/II och LaUU 13/2012 rd s. 2—3). Enligt skäl 29 i direktivets ingressen får egendom inom ramen för straffrättsliga förfarande också frysas för dess eventuella senare återställande eller för att säkra ersättning för skador som orsakats av ett brott.

Behovet av en bestämmelse av det slag som nu föreslås har uppstått inom ramen för internationellt samarbete. De internationella bestämmelserna om rättshjälp i straffrättsliga ärenden, såsom rambeslut 2003/577/RIF om verkställighet i Europeiska unionen av beslut om frysning av egendom eller bevismaterial (nedan rambeslutet om frysning), som ska tillämpas mellan medlemsstaterna, gör det möjligt att verkställa ett beslut om frysning som utfärdats i en medlemsstat i den andra medlemsstat där den egendom som ska frysas finns. Egendom kan bli föremål för frysning om den kan dömas förverkad eller utgöra bevismaterial i brottmål. I fråga om verkställighet av konfiskationsdomar gäller å sin sida rambeslut 2006/783/RIF om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande. Enligt det kan en dom om konfiskation som har utfärdats i en medlemsstat översändas för att verkställas i den medlemsstat där den egendom som är föremål för en förverkandepåföljd finns. EU:s instrument för straffrättsligt samarbete reglerar däremot inte frysning av egendom eller överföring av egendom till en annan medlemsstat i syfte att trygga verkställigheten av en privaträttslig fordran, utan på sådana situationer lämpar sig i princip instrument som gäller civilrättsligt samarbete. Det som i praktiken visat sig vara ett problem är då egendom som blivit fryst i en annan medlemsstat i syfte att trygga en förverkandepåföljd inte döms förverkad till staten vid en senare rättegång, utan det bestäms att egendomen ska återlämnas eller betalas som skadestånd till den kränkta. Något som skulle förbättra målsägandens ställning i en sådan situation är att egendomen döms förverkad här, och den egendom som blivit fryst i en annan stat skulle då kunna användas för verkställande av förverkandepåföljden. Efter detta kunde målsäganden ty sig till ett sådant förfarande som avses i kapitlets 11 § 2 mom. och få sina privaträttsliga fordringar täckta genom den verkställda förverkandepåföljden.

Om målsäganden inte framställt ett anspråk vid den rättegång där yrkandet på förverkande avgörs, kan målsäganden senare väcka talan om sina privaträttsliga fordringar och efter att fått en bifallande dom ty sig till ett förfarande enligt 11 § 2 mom. Å andra sidan skulle det vara i målsägandens intresse att få sitt anspråk behandlat i samband med yrkandet på förverkande, då de bevis åklagaren lägger fram är till fördel också för målsäganden. Dessutom är åklagaren med vissa undantag skyldig att föra målsägandens talan beträffande dennes privaträttsliga anspråk (BRL 3:9).

Det föreslås därför att målsäganden ska kunna framställa sitt privaträttsliga anspråk i samband med yrkandet på förverkande. Målsäganden ska dock om han eller hon så vill kunna begära att yrkandet på förverkande avgörs och hans eller hennes privaträttsliga anspråk behandlas på det sätt som föreskrivs för rättegång i tvistemål. Domstolen ska då avgöra yrkandet på förverkande och fatta ett beslut enligt 3 kap. 3 § i BRL om att det privaträttsliga anspråket behandlas särskilt. Att återkalla ett privaträttsligt anspråk är ur målsägandens synvinkel inte en likvärdig metod redan av den anledningen att motparten i enlighet med 3 kap. 7 § i BRL har rätt att yrka att målet avgörs.

Ur målsägandens synvinkel och även på ett allmänt plan med beaktande av processekonomiska aspekter skulle det vara önskvärt att behandlingen av ett brottmål kunde utnyttjas också

vid en senare behandling av ett tvistemål. Det föreslås därför att målsäganden ska kunna begära att domstolen genom en mellandom avgör en fråga om skadeståndsskyldighet eller skyldighet i fråga om återbäring av obehörig vinst.

Mellandomen skulle till sin karaktär vara en sådan s.k. äkta mellandom som avses i 24 kap. 6 § 2 mom. i RB. Skillnaden jämfört med nämnda bestämmelse är att domstolen på målsägandens begäran är skyldig att meddela en mellandom, och det sätt på vilket motparten förhåller till detta saknar betydelse. Sökande av ändring ordnas på det sätt som föreskrivs i nämnda 6 § 2 mom. Av en sådan mellandom följer att man vid rättegången i brottmålet inte behandlar omständigheter som grundar sig på återbärings- eller skadeståndsskyldigheten, utan att mellandomen till denna del som sådan tas till grund för domen. Det som återstår att behandla är endast skadestånds- eller återbäringsbeloppet.

Även om det inte särskilt nämns i bestämmelsen är det ofta motiverat att i det sammanhanget i enlighet med 14 kap. 4 § i RB fatta beslut om att lämna målet vilande och vänta att rättegången och verkställigheten gällande förverkandepåföljden blir klar.

Syftet med det som sägs i momentet och i 11 § 2 mom. är för sin del att förhindra att samma person inte blir tvungen att betala både förverkandepåföljd och motsvarande skadestånd eller återbäring av obehörig vinst. Detta bör beaktas vid verkställandet (se RP 80/2000 rd s. 36—37).

3 §. Utvidgat förverkande av vinning. Enligt artikel 5.1 i direktivet ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som krävs för att möjliggöra förverkande, antingen helt eller delvis, av egendom som tillhör en person som har dömts för ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel, om domstolen på grundval av omständigheterna i målet, bland annat konkreta uppgifter och tillgängligt bevismaterial, till exempel att värdet på egendom inte står i proportion till den dömdes lagligen förvärvade inkomst, är övertygad om att egendomen i fråga härrör från brottsliga handlingar. I punkt 2 i artikeln definieras de brott på basis av vilka utvidgat förverkande av vinning ska vara möjligt.

Av artikeln följer att den gällande bestämmelsen om utvidgat förverkande av vinning måste ses över. För det första lindras förutsättningen i 1 mom. i fråga om ett förverkandeutlösande brott som möjliggör en förverkandepåföljd, så att brottet medför ekonomisk vinning i stället för som tidigare avsevärd ekonomisk vinning.

För det andra förutsätts det i den gällande bestämmelsen att egendomen ska ha sitt ursprung i brottslig verksamhet som inte kan anses obetydlig. Bestämmelsen ändras i enlighet med direktivet så att förverkandet allmänt gäller egendom som har sitt ursprung i brottslig verksamhet. Också egendom som härrör från brottslig verksamhet som kan anses obetydlig kan således konfiskeras.

För det tredje utökas förteckningen över förverkandeutlösande brott. Som det sagts i den allmänna motiveringen är det motiverat att allmänt betrakta sådana brott som förverkandeutlösande brott för vilka det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Av detta följer att artikel 5.2 e inte behöver genomföras separat.

Som förverkandeutlösande brott räknas fortfarande de brott som nämnts separat i den gällande paragrafen. Som förverkandeutlösande brott anges dessutom enligt brottsbeteckning de brott som avses i artikel 5.2 a—d, för vilka det föreskrivna maximistraffet är mindre än fängelse i fyra år. Saken har behandlats närmare i den allmänna motiveringen. I fråga om förverkandeutlösande brott jämföras straffbara försök till de brott som nämns i förteckningen med en full-

bordad gärning. I det gällande momentet gäller jämställandet endast brott för vilka det föreskrivna maximistraffet är fängelse i minst fyra år.

Enligt bestämmelsen om utvidgat förverkande av vinning är förverkandepåföljden beroende av prövning. Som det framgår av den allmänna motiveringen i fråga om den gällande bestämmelsen har det ansetts att utvidgat förverkande av vinning behövs vid brott som begås uttryckligen i syfte att uppnå vinning, är organiserade eller annars planmässiga och är kopplade till invecklade företagsarrangemang och andra knep vilkas syfte är att dölja och hemlighålla hur vinningen har uppstått och att den har samband med ett brott. I rättspraxis har tillämpningsområdet för bestämmelsen varit relativt snävt.

Enligt skäl 4 i direktivets ingress är förfarandena för förverkande underutnyttjade. Enligt skäl 6 betonas i Stockholmsprogrammet och i rådets (rättsliga och inrikes frågor) slutsatser om förverkande och återvinning av tillgångar, som antogs i juni 2010, vikten av effektivare identifiering, förverkande och återanvändning av tillgångar som härrör från brottslig verksamhet. I fråga om utvidgat förverkande konstateras det i skäl 20 att medlemsstaterna när de fastställer huruvida ett brott är av beskaffenhet att kunna ge upphov till en ekonomisk fördel får beakta tillvägagångssättet, till exempel om en omständighet beträffande brottet är att det begicks inom ramen för organiserad brottslighet eller i avsikt att generera regelbundna vinster från brott. Detta bör dock i allmänhet inte utgöra något hinder för möjligheten att tillämpa utvidgat förverkande.

Med utgångspunkt i det som nämnts ovan föreslås det att bestämmelserna om utvidgat förverkande av vinning ändras så att det i fortsättningen i ökad omfattning ska vara möjligt att bekämpa brottslighet som genererar ekonomisk vinning och effektivisera förverkande av egendom som härrör från ett brott.

Bestämmelsen ska fortfarande vara beroende av prövning. Också i artikel 5.1 används en ordalydelse som innebär prövning. Det är dock befogat att i lagen skriva in vissa omständigheter som ska beaktas vid prövningen. De finns också angivna i direktivets ingress. I momentet tas det därför uttryckligen in tre omständigheter som särskilt ska beaktas vid prövningen: om egendomen uppenbarligen har sitt ursprung i annan brottslig verksamhet än brottslig verksamhet som kan anses obetydlig och om det är nödvändigt att döma ut förverkandepåföljden för att nya brott ska kunna förebyggas samt om en betydande del av den berörda personens inkomster upprepade gånger fås genom brottslig verksamhet. Eftersom dessa tre omständigheter inte är avsedda att vara uttömmande grunder för prövning sägs det för tydlighets skull i bestämmelsen att de ska beaktas utöver andra omständigheter.

I och med bestämmelsen behöver egendom som härrör ur sådan brottslig verksamhet som består av lindriga gärningsformer inte nödvändigtvis dömas förverkad, medan utvidgat förverkande av vinning i princip kan förordas i fråga om grundformen av gärningen eller grova gärningsformer. Saken har betydelse också därför att myndigheterna kan sätta in sina resurser på utredning av brottslig verksamhet som är av allvarligare art än lindriga brott.

Utgångspunkten kan vara att om egendomens värde understiger 1 000 euro, är det inte nödvändigtvis fråga om egendom som härrör från brottslig verksamhet som inte är obetydlig. Det sagda hindrar dock inte att också en avsevärd egendomspost döms förverkad, även om den uppenbarligen har sitt ursprung i brottslig verksamhet som kan anses obetydlig. Å andra sidan, om brottslig verksamhet som i och för sig ska anses obetydlig med tanke på de enskilda gärningarna dock betraktas som omfattande med beaktande av samtliga gärningar, är den brottsliga verksamheten bedömd som en helhet inte längre obetydlig.

För det andra ska det vid prövningen särskilt beaktas hur behövlig förverkandepåföljden är för att förebygga nya brott. Egendom som härrör från brott kan användas för att finansiera nya brott och för att bygga ut den brottsliga verksamheten. Utöver sättet att använda egendomen eller dess användningsändamål kan också egendomens art beaktas. Något som kan tala för förverkandepåföljd är t.ex. att egendomen lämpar sig särskilt väl för brottslig verksamhet.

Det tredje kriteriet vid prövningen är om en betydande del av den berörda personens inkomster upprepade gånger fås genom brottslig verksamhet. Avsikten att generera regelbundna vinsterna från brott har på ovan beskrivet sätt nämnts i skäl 20 i direktivets ingress.

Något som också talar för att förverkandepåföljd döms ut är att personen i fråga regelbundet skaffar sig penningmedel genom brott, t.ex. genom att sälja droger eller förmedla och sälja stulet gods, och använder medlen för sin livsföring och anskaffningar. Personen begår då brott i syfte att få inkomster för att helt eller i betydande mån täcka nämnda utgifter med inkomsterna från brotten eller för att genom inkomsterna upprätthålla en betydligt högre levnadsstandard än vad lagliga inkomster skulle ge möjlighet till. En förutsättning för att förverkandepåföljd ska dömas ut är i dessa fall inte att personen är verksam i en brottslig organisation eller handlar särskilt planmässigt eller i stor skala. Något som talar emot förverkandepåföljd är att personen har deltagit i brottslig verksamhet slumpmässig eller sällan under en längre tid och att han eller hon till största delen försörjer sig på laglig väg.

När det provas huruvida förverkandepåföljd ska dömas ut är det fråga om en helhetsbedömning där det förutom de kriterier som behandlats ovan också tas hänsyn till andra omständigheter. Något som talar för utvidgat förverkande av vinning kan t.ex. vara att personen i fråga har deltagit i förhållandevis lite brottslig verksamhet och sällan, men då eftersträvat att få väldigt stor vinning av brotten. Om personen å andra sidan har betydande lagliga inkomster men ändå upprepade gånger får penningmässigt anmärkningsvärt mycket inkomster från brott, kan det anses motiverat att förverkandepåföljd döms ut. I annat fall kunde de som penningmässigt fått lika mycket i olagliga inkomster behandlas annorlunda beroende på hur stora de lagliga inkomsterna är. Något som kan tala mot förverkandepåföljd är för sin del sådana omständigheter som närmar sig de skälighetsgrunder som föreskrivs i 10 § i kapitlet.

Enligt den gällande paragrafen kan sådan egendom dömas förverkad som helt eller delvis har sitt ursprung i brottslig verksamhet. I detta moment hänvisas det dock inte längre till egendomen med "helt eller delvis", eftersom ordalydelsen kan uppfattas så att egendom kan dömas förverkad om den endast delvis härrör från brottslig verksamhet men annars har lagligt ursprung. Egendom kan dömas förverkad endast till den del den härrör från brottslig verksamhet.

I 2 mom. föreskrivs det såsom i gällande rätt att den kan dömas till förverkandepåföljd som har gjort sig skyldig till eller medverkat till ett förverkandeutlösande brott eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts.

Paragrafens 3—5 mom. motsvarar 2—4 mom. i den gällande paragrafen. Formuleringen i momenten ses dock över för att motsvara 2 § 4 mom. och 6 § 1 mom. I de paragraferna ersätts "hän" och "he" med "tämä" och "näinä" på finska. Orsaken är att de förstnämnda hänvisar till fysiska personer, medan också en juridisk person kan dömas till förverkandepåföljd. På svenska stryks "personer" i denna paragraf. I 6 § 1 mom. ändras "personen" till "mottagaren", vilket är det ord som också används i det nya 2 § 4 mom.

5 §. Förverkande av annan egendom. I paragrafens 3 mom. föreskrivs det om förverkande av förvaringsmateriel. Eftersom motsvarande bestämmelse tas in i det nya 5 a §, ska momentet upphävas.

5 a §. Förverkande av förvaringsmateriel. Enligt 5 § 3 mom. kan ett kärl, emballage eller något annat som har använts för förvaring av föremål eller egendom som ska dömas förverkade också förklaras förverkat, om förverkandepåföljden inte annars kan verkställas utan svårighet.

Bestämmelsen i det momentet ska tas in i paragrafen. Det är dessutom befogat att utsträcka möjligheten att konfiskera förvaringsmateriel till de situationer då förverkandepåföljd döms ut på basis av 4 §. Det ska med andra ord genom en uttrycklig bestämmelse bli möjligt att döma förvaringsmateriel för hjälpmedel vid brott förverkade. I rättspraxis har det ansetts att hårdskivan på en dator var ett i 4 § 2 mom. 1 punkten avsett föremål som hade använts för innehav av barnpornografisk bild. Det ansågs dock inte att det fanns behov att döma hårdskivan förverkad i målet (HD 2010:32). Hjälpmedel vid brott kan t.ex. också vara ett datorprogram som använts vid störande av post- och teletrafik (SL 38:5) eller vid dataintrång (SL 38:8). Likaså kan konfiskation av förvaringsmateriel behövas t.ex. när en farlig vätska som skaffats för begående av ett brott döms förverkad med stöd av 4 § 2 mom. 2 punkten.

Konfiskation av förvaringsmateriel ska vara möjligt också i de fall då förverkandet baserar sig på en bestämmelse som kan jämföras med 4 eller 5 §. Konfiskation av förvaringsmateriel kan på de grunder som anges i paragrafen behövas i praktiken, även om förverkandet av hjälpmedel vid brott, brottsprodukter eller föremål för brott baserar sig på en specialbestämmelse, såsom den bestämmelse i 50 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen som gäller konfiskation av ett ämne som använts som hjälpmedel vid ett narkotikabrott eller den bestämmelse i 80 § 1 mom. i jaktlagen som gäller förverkande av vilt som jagats lagstridigt.

6 §. Inskränkningar i förverkandet. Enligt 1 mom. får föremål som avses i 4 och 5 § inte dömas förverkade om de helt eller delvis tillhör någon som inte har samband med brottet. Den till vilken ett föremål eller egendom har överförs efter att brottet har begåtts kan likväl dömas att förverka föremålet eller egendomen, om mottagaren kände till eller hade grundad anledning att misstänka att föremålet eller egendomen hade samband med ett brott, eller om mottagaren erhållit föremålet eller egendomen som gåva eller annars utan vederlag.

Som det redan konstaterats i motiveringen till 2 § 4 mom. hänvisar uttrycket "person" i det gällande momentet till en fysisk person. För att brott ska kunna förebyggas och olika slags konstgjorda arrangemang förhindras är det dock befogat att också en juridisk person ska kunna dömas till förverkandepåföljd. De uttryck som använts i momentet ändras därför.

9 §. Yrkande på förverkandepåföljd. I 1 mom. i den gällande paragrafen sägs det att åklagaren och en tjänsteman som avses i 3 § i lagen om strafforderförfarande (692/1993) kan yrka på förverkande samt i vissa fall en målsägande. I 2 mom. hänvisas det till de grunder i 1 kap. 8 b § i BRL på vilka åklagaren kan avstå från att yrka på förverkande.

I paragrafen tas det in mer omfattande bestämmelser om förfarandet än i gällande reglering. I 1 mom. ska det för det första för tydlighets skull ingå en bestämmelse om att ett mål som gäller förverkandepåföljd behandlas i samband med det åtal som gäller det brott som yrkande på förverkande grundar sig på, något som så gott som alltid sker i praktiken. För det andra ska det enligt 2 mom. ingå en bestämmelse om att ett mål som gäller förverkandepåföljd också kan behandlas separat. Bestämmelsen hänför sig till det nya 3 mom. som ska tas in i 1 §. Som det konstaterats ovan i flera olika sammanhang har en sådan konfiskationsprocess varit möjlig sedan gammalt. För tydlighets skull och på grund av de efterföljande bestämmelserna i momentet är det dock bra att ta in en uttrycklig bestämmelse om saken i lagen.

Enligt momentet kan ett mål som gäller förverkandepåföljd prövas och avgöras trots svarandens utevaro, med iakttagande av 8 kap. 11 och 12 § i BRL.

Enligt 1 mom. i nämnda 11 § kan målet prövas och avgöras trots svarandens utevaro, om hans närvaro inte är nödvändig för utredningen av målet och han har kallats till domstolen vid äventyr av sådan påföljd. Svaranden kan i så fall dömas till böter eller fängelse i högst tre månader och till en förverkandepåföljd på högst 10 000 euro. Enligt nämnda 12 § kan svaranden, om han eller hon samtycker, dömas till fängelse i högst sex månader.

Hänvisningen innebär att en förverkandepåföljd på högst 10 000 euro kan dömas ut på ovan nämnda grunder trots svarandens utevaro. Det saknar betydelse om förverkandepåföljden behandlas i samband med åtalet eller som ett separat mål.

I momentet ska det också föreskrivas att ett mål som enbart gäller förverkandepåföljd kan prövas och avgöras, om svaranden som kallad uteblivit från rättegången och utevaron uppenbarligen beror på strävan att undgå rättegång. Då tillämpas inte gränsen på 10 000 euro, utan också en större förverkandepåföljd kan dömas ut.

På grund av sjukdom eller något motsvarande hinder kan det enligt vad som föreskrivs i 12 kap. 4 a § i RB förordnas en intressebevakare för en part. Eftersom bestämmelsen också omfattar kravet i artikel 4.2 på att vinning och hjälpmedel vid brott kan förverkas trots partens sjukdom, innehåller momentet endast en informativ hänvisning till nämnda paragraf.

Också när svaranden håller sig undan kan domstolen på tjänstens vägnar förordna en intressebevakare för denne. Detta förfarande kallas nedan för enkelhetens skull intressebevakningsprocessen. Dessa bestämmelser är nya. På detta sätt uppfylls kravet i artikel 4.2 om att vinning och hjälpmedel vid brott ska kunna förverkas åtminstone när den misstänkte har avvikit och ett förfarande har inletts som skulle ha kunnat leda till en fällande dom om den misstänkte hade ställts inför rätta. Enligt skäl 15 i ingressen kan det i den nationella lagstiftningen förutsättas att den person som håller sig undan har instämts till eller uppmärksamats på förverkandeförfarandena.

Intressebevakningsprocesser är möjliga endast när svaranden är en fysisk person. Om en juridisk person inte har någon lagstadgad företrädare, ska man vid behov försöka lösa problemet med de metoder som anges i lagstiftningen för denna typ av juridisk person, såsom genom det likviditetsförfarande som ingår i 20 kap. i aktiebolagslagen (624/2006).

Det är inte motiverat att begränsa bestämmelsen endast till vinning av och hjälpmedel vid brott, eftersom det behöver finnas en möjlighet också till utvidgat förverkande av vinning enligt 3 § eller förverkande av egendom enligt 4 § i syfte att förverka egendom som erhållits genom brottslig verksamhet eller för att förebygga nya brott.

En intressebevakningsprocess är möjlig endast när den som uteblivit berörs enbart av ett yrkande på förverkande. Om det förutom ett yrkande på förverkande också framställs ett straffyrkande, kan målet i svarandens utevaro behandlas endast när 8 kap. 11 och 12 § i BRL är tillämpliga. Vid en intressebevakningsprocess kan man å andra sidan avgöra också ett yrkande på förverkande, även om också ett straffyrkande har framställts mot den misstänkte. Straffyrkandet lämnas då vilande och domstolen ska pröva om förutsättningen för brott uppfylls i fråga om förverkandepåföljden. Domen ska dock inte i strid med oskuldspresumtionen innehålla ståndpunkter om att den misstänkte har gjort sig skyldig till ett brott. I domen ska det således inte tas ställning till skuldfrågan, dvs. vem som har begått det brott eller den gärning som avses i 1 §. Situationen är jämförbar med den som avses i det föreslagna 1 § 3 mom., då förverkandepåföljd döms ut även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är.

En intressebevakningsprocess är möjlig om det yrkas att den uteblivna svaranden ensam döms till förverkandepåföljd samtidigt som ett åtal mot en annan person för ett brott som konfiskationen grundar sig på provas.

Det finns två förutsättningar för en intressebevakningsprocess och de ska båda uppfyllas. Svaranden ska för det första ha fått del av yrkandet på förverkande och ha blivit kallad till rättegången. Till skillnad från vad som gäller i fråga om behandling vid utevaro i 8 kap. 11 och 12 § i BRL, förutsätter en intressebevakningsprocess inte att det i kallelsen sägs att målet kan avgöras trots svarandens utevaro.

För det andra förutsätter en intressebevakningsprocess att svaranden av allt att döma försöker undgå rättegång. Åklagarens skyldighet att bevisa detta underlättas på så sätt att s.k. full bevisning inte krävs, men det bör dock vara klart att svaranden håller sig undan. I praktiken ska svaranden som kallad utebli från rättegången utan laga hinder. På basis av detta samt resultatlösa försök att nå sökanden och andra omständigheter görs det en bedömning av om det är fråga om ett temporärt tillstånd eller ett troligt försök att undvika rättegång helt eller åtminstone på längre sikt. I det senare fallet är det fråga om strävan att undgå rättegång.

Domstolen ska på tjänstens vägnar förordna en intressebevakare för en svarande som försöker undgå rättegång. På intressebevakaren tillämpas 12 kap. 4 a § i RB. Hänvisningen till nämnda 4 a § innebär att intressebevakaren utövar svarandens talerätt vid rättegången samt, om inte domstolen beslutar något annat, också vid ändringssökande. På intressebevakare tillämpas lagen om förmyndarverksamhet (442/1999).

Enligt 44 § i nämnda lag svarar huvudmannen för intressebevakarens arvode. Denna lösning lämpar sig dock inte naturligt i det fall som avses här med beaktande av ärendets art samt omständigheten att en absolut ersättningsskyldighet i vissa fall är oskäligen. Enligt momentet tillämpas det därför på intressebevakarens arvode och ersättning vad som i 2 kap. i lagen om rättegång brottmål föreskrivs om arvode och ersättning till försvarare. Intressebevakaren får således arvode och ersättning av statens medel. Staten får stå för dem, om yrkandet förkastas. I enlighet med nämnda 2 kap. åläggs svaranden att till staten betala ersättning för det arvode och den ersättning som betalats av statens medel, om svaranden döms till förverkandepåföljd.

Svaranden kan naturligtvis anlita ett rättegångsombud, om svaranden inte behöver delta i rättegången personligen. Svaranden är då företräd på behörigt sätt vid rättegången och inte frånvarande på det sätt som avses här, vilket innebär att intressebevakare inte förordnas.

Den gällande paragrafens bestämmelser om förverkandepåföljd tas in i 3 mom. utan att de ändras i sak.

I 4 mom. föreskrivs det om den åberopsbörda och bevisbörda som gäller förverkandepåföljd.

Enligt momentet har käranden för det första åberopsbördan, dvs. käranden ska åberopa de omständigheter som yrkandet på förverkande grundar sig på. Kärande kan enligt paragrafens 3 mom. vara åklagaren eller en tjänsteman som avses i 3 § i lagen om strafforderförfarande samt i vissa fall målsäganden. Bestämmelsen är ny men motsvarar etablerad praxis.

Enligt momentet har käranden för det andra bevisbördan i fråga om de omständigheter som yrkandet på förverkande grundar sig på. Bestämmelsen motsvarar den fördelning av bevisbördan som iakttas för närvarande. Enligt kapitlets 8 § 2 mom. kan dock svaranden undgå förverkande av värde, om han eller hon gör sannolikt att det föremål eller den egendom vars värde skulle konfiskeras, har förstörts eller förbrukats. Bestämmelsen om bevisbörda gäller dock

inte förutsättningarna för förverkandepåföljd, utan i sak är det fråga om en grund som befriar från konfiskationsansvar. När en sådan föreligger döms värdet inte förverkat.

I momentet finns dock ett undantag från kärandens bevisbörda. Käranden har inte bevisbördan för ursprunget till egendom som avses i 3 §, som gäller utvidgat förverkande av vinning. Sådan egendom kan dömas förverkad, om inte svaranden gör sannolikt att egendomen har sitt ursprung i annan än brottslig verksamhet. Bevisbördan gäller ursprunget till egendom som döms förverkat genom utvidgat förverkande av vinning.

I kärandens yrkande på förverkande ska det exakt anges vilken egendom som ska dömas förverkad till staten. Käranden har dessutom åberopsbördan i fråga om de omständigheter på basis av vilka han eller hon anser egendomen ha sitt ursprung i brottslig verksamhet. Utvidgat förverkande av vinning skiljer sig från vanlig konfiskation av vinning genom att käranden vid utvidgat förverkande av vinning inte behöver visa vilket konkret brott vinningen härrör från. Om käranden kan visa att egendomen härrör från ett visst brott, tillämpas 2 § på förverkandet av vinningen. I fråga om utvidgat förverkande av vinning räcker det dock att käranden på basis av vissa konkreta omständigheter som inte enbart hänför sig till ett enskilt brott anser att egendomen har sitt ursprung i brottslig verksamhet.

Åberopsbördan förutsätter dock att käranden åberopar konkreta omständigheter till stöd för yrkandet på utvidgat förverkande av vinning. En allmän hänvisning till brottslig verksamhet räcker inte, men sådana omständigheter kan åberopas som ger anledning att anse att brottslig verksamhet har bedrivits. I artikel 5.1 i direktivet hänvisas till konkreta uppgifter.

Ett naturligt angreppssätt är att åberopa omständigheter som visar att svaranden har egendom eller att svaranden har förbrukat medel i den mån att egendomen eller de förbrukade medlen står i uppenbar disproportion till vad svaranden lagligen har fått eller får som förvärvsinkomster eller andra inkomster, och disproportionen inte heller kan förklaras med något annat lagligt förvärv såsom arv. Denna synpunkt tas fram i skäl 21 i direktivets ingress.

Till stöd för uppfattningen att egendomen har ett olagligt ursprung är det också möjligt att åberopa egendomens art och omfattning samt andra omständigheter som anknyter till egendomen. Det att svaranden t.ex. innehar ett betydande antal nya mobiltelefoner och datorer kan tyda på häleri. Det kan också vara av betydelse att egendomen är av en sådan art att endast få personer besitter sådan, eller att t.ex. en stor mängd kontanter har påträffats. Också det att egendomen har gömts kan tyda på att den har olagligt ursprung. I rättspraxis har en betydande mängd kontanter dömts förverkande som vinning eller som utvidgat förverkande av vinning. Kontanterna hade gömts i en vedtrave (HD 1999:89) eller på olika ställen i svarandens bostad (HD 2006:9).

En annan omständighet av betydelse kan t.ex. vara att givaren har gjort sig skyldig till sådana brott där strävan vanligen är att nå ekonomisk vinning eller som vanligen ger upphov till sådan vinning.

Enligt 7 kap. 1 § 1 mom. 3 punkten i tvångsmedelslagen får egendom tas i beslag, om det finns skäl att anta att den döms förverkad. De omständigheter som har behandlats ovan kan också vara av betydelse när det prövas huruvida vinningen härrör från brottslig verksamhet och huruvida egendomen kan beslagtas i syfte att trygga en förverkandepåföljd som gäller utvidgat förverkande av vinning. Mål som gäller utvidgat förverkande av vinning är till sin natur sådana där det är speciellt angeläget att förundersökningsmyndigheterna och åklagarna samarbetar vid förundersökningen.

Svaranden ska för att undvika förverkandepåföljd göra sannolikt att egendomen inte har olagligt ursprung. Beviskravet uppfylls då om det är mer sannolikt att egendomen har lagligt än olagligt ursprung. Att bevisbördan lyfts på svaranden kan anses stå i linje med de allmänna principerna om fördelad bevisbörda. Vanligen kan den som en viss egendom har påträffats hos bäst bevisa ägarskap och ursprung (GrUU 33/2000 rd s. 3). I synnerhet när egendomen i princip verkar laglig, såsom kan vara fallet i fråga om insättningar, värdepapper och fast egendom, kan det vara synnerligen svårt för käranden att visa ett orsakssamband mellan egendomen och brottslig verksamhet, dvs. att egendomen härrör från brottslig verksamhet. Kärandens svårigheter att lägga fram bevis framhävs ytterligare när det är fråga om avkastning på egendomen eller när den egendom som härrör från ett brott har omvandlats, kanske mer än en gång. Bevisningssvårigheterna kan vara ännu större när man tillgripit komplicerade arrangemang för att maskera egendomens olagliga ursprung t.ex. genom att utnyttja s.k. skatteparadisländer, från vilka det är omöjligt att få uppgifter genom begäran om rättshjälp eller på något annat sätt. På de sätt som konstaterats ovan är det däremot i regel lättare för svaranden att göra sannolikt att egendomen har lagligt ursprung. Bevisen kan t.ex. vara handlingar från arbetsgivaren, skattemyndigheterna, banker eller försäkringsbolag. Det är också möjligt att lägga fram muntlig bevisning om egendomens ursprung.

Enligt 5 mom. ska domstolen när den beslutar om en förverkandepåföljd vid behov meddela närmare föreskrifter om hur förverkandepåföljden ska verkställas, om förverkandepåföljden gäller data som avses i 7 kap. § 1 i tvångsmedelslagen eller om det annars är nödvändigt av särskilda skäl. Momentet innehåller nya bestämmelser.

Ställföreträdaren för riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande i ett ärende som gäller klagomål 2961/4/13 fäst justitieministeriets uppmärksamhet vid vissa svårigheter med tanke på ett eventuellt utvecklande av lagstiftningen om förverkandepåföljd. Dessa svårigheter hänför sig till avlägsnande av olagliga datafiler från en hårddisk som enligt dom ska återbördas. Det har i praktiken visat sig vara svårt att verkställa en förverkandepåföljd när domstolen har dömt en del av filerna på en hårddisk förverkade och bestämt att hårddisken ska återbördas efter att filerna avlägsnats. I praktiken är det inte möjligt att tillförlitligt avlägsna enskilda filer så att de inte skulle kunna återställas. Enligt Polisstyrelsen, som givit ett utlåtande i saken, är en förutsättning för att data ska kunna förstöras på ett tillförlitligt sätt att man omformaterar hela hårddisken. Enligt Polisstyrelsen är ett möjligt tillvägagångssätt, som också ställföreträdaren för biträdande justitieombudsmannen ansåg möjligt, att kopiera över de lagliga filerna på något annat ställe, omformatera hårddisken och återställa de lagliga uppgifterna på hårddisken. Eftersom detta är ett återkommande problem bör domstolarna enligt ställföreträdaren för biträdande justitieombudsmannen meddela föreskrifter som kan verkställas i realiteten och på ett tillförlitligt sätt.

Så som ställföreträdaren för biträdande justitieombudsmannen konstaterar, har varje enskilt fall sina särdrag som inverkar på de föreskrifter domstolen meddelar. Också inom lagstiftningen måste man därför ty sig till bestämmelser av allmän natur. Det är dock motiverat att i lagen ta in en bestämmelse som uttryckligen bemyndigar domstolarna att meddela närmare föreskrifter om verkställigheten. Bestämmelsen ska samtidigt fästa uppmärksamhet vid om det i ett enskilt fall finns behov att meddela föreskrifter.

Eftersom det uttryckligen är konfiskation av data som har förorsakat problem, ska förverkande av data nämnas separat. Domstolen kan enligt vad som sagts ovan bestämma att lagligt material som finns på samma hårddisk som data som ska konfiskeras flyttas över på en annan plattform, att hårddisken omformateras och att lagliga data återställs på hårddisken. Om domstolen dömer data förverkade med stöd av 4 § och lagringsplattformen förverkad med stöd av 5 a §, kan domstolen t.ex. bestämma att lagliga filer på lagringsplattformen kopieras till en annan plattform, som överlämnas till filernas ägare. Om data finns på en lagringsplattform som

ägs av någon annan än den som döms till förverkandepåföljd, kan domstolen t.ex. bestämma att ägaren under övervakning och på ett sätt som polisen godkänner sköter verkställigheten av förverkandepåföljden.

Det kan finnas skäl att utfärda närmare föreskrifter om verkställigheten också när det gäller konfiskation av annat än data. Det kan t.ex. i samband med konfiskation av en fastighet vara motiverat att utfärda föreskrifter om ställningen för utrustningen i fastigheten eller för en byggnad som ägs av en annan person. Domstolen kan också bestämma att sådana delar som inte har samband med brottet får frigöras ur lös egendom som har dömts förverkad.

Paragrafens rubrik ändras och får lydelsen ”Behandling av mål om förverkandepåföljd”.

11 §. Särskilda bestämmelser. Enligt 1 mom. ska vad som bestäms om den som är misstänkt för brott eller om svaranden i ett brottmål iakttas i tillämpliga delar när ansvaret beträffande en förverkandepåföljd i fråga om en person som inte är misstänkt eller åtalad för brott utreds vid en förundersökning eller rättegång. Det görs en teknisk ändring i momentet.

I 2 mom. föreskrivs det om hur en förverkandepåföljd och motsvarande skadestånd eller återbäring av obehörig vinst ska samordnas. I momentet hänvisas det till 2 § 3 mom. i kapitlet. Eftersom motsvarande bestämmelse i fortsättningen kommer att finnas i 2 § 6 mom., ändras hänvisningen på motsvarande sätt. På grund av den föreslagna nya reglering som föreslås i nämnda moment ska bestämmelsen preciseras med ett omnämnande av att hänvisningen avser en dom om förverkandepåföljd.

I 3 mom. sägs det att den som i god tro har förvärvat en inteckning eller en pant- eller retentionsrätt i föremål eller egendom som avses i 4 eller 5 § och som dömts förverkade kan få betalning av föremålets eller egendomens värde, oberoende av om fordringen har förfallit eller inte. Enligt momentet ska talan om betalning väckas vid den domstol och inom den tid som anges i 2 mom. I annat fall förfaller inteckningen eller pant- eller retentionsrätten.

Bestämmelserna i momentet förändras inte i sak, men momentet görs klarare genom att behöriga domstolar och tiden för väckande av talan nämns uttryckligen. Dessutom moderniseras ordalydelsen. I momentet nämns som exempel panträtt och som allmän term säkerhetsrätt i stället för inteckning samt pant- och retentionsrätt.

1.2 Tvångsmedelslagen

6 kap. Kvarstad

4 §. Hävning av åtgärd. Enligt 1 § i kapitlet får egendom beläggas med kvarstad för att säkerställa betalningen av böter, skadestånd eller gottgörelse som grundar sig på brott eller en förverkandepåföljd som döms ut i form av ett belopp. Det sistnämnda hänvisar till värdekonfiskation. Enligt 2 § 1 mom. i kapitlet meddelas beslut om kvarstad av domstol.

Enligt det aktuella 2 mom. ska domstolen häva kvarstaden om åtal inte väcks inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Den tid kvarstaden gäller kan dock förlängas med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär det.

Som det framgått ovan kan ett yrkande på förverkande behandlas utan åtal i en s.k. konfiskationsprocess, t.ex. när gärningsmannen inte har fyllt 15 år eller är otillräknelig eller om det inte kan utredas vem gärningsmannen är, men en juridisk person är ansvarig för förverkandepåföljden. När åtal i sådana fall inte väcks, är domstolen skyldig att häva kvarstaden inom fyra

månader från det att kvarstaden meddelades, och enligt momentet är det inte möjligt att förlänga tiden.

Följden av detta är att om t.ex. förundersökningen inte fås klar i tid, måste kvarstaden hävas inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades och den egendom som har belagts med kvarstad måste återbäras. Risker är då att egendomen förskingras eller göms i syfte att undvika förverkandepåföljd. Detta kan inte anses önskvärt. Dessutom är möjligheterna att utnyttja tvångsmedel olika beroende på om värdekonfiskation döms ut i samband med ett åtal eller i en konfiskationsprocess. Det finns inga grunder för en sådan åtskillnad.

Det föreslås därför att det i momentet tas in en bestämmelse om att domstolen ska häva kvarstaden om ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Av detta tillägg följer att tiden för framställande av ett yrkande på förverkandepåföljd kan förlängas på samma sätt som tiden för väckande av åtal.

7 kap. **Beslag samt kopiering av handlingar**

1 §. Föresättningar för beslag. Enligt 1 mom. får föremål, egendom och handlingar tas i beslag, om det finns skäl att anta att 1) de kan användas som bevis i brottmål, 2) de har avhållits någon genom brott, eller 3) de döms förverkade. Grunderna för beslag kan bli tillämpliga parallellt. Så utgör t.ex. ett privaträttsligt anspråk på återbäring som målsäganden framställer vid förundersökningen inget hinder för att använda 3 punkten som grund för beslag. Detta gäller också kvarstad.

Enligt 2 mom. gäller vad som bestäms i 1 mom. 1 och 2 punkten också data, dvs. information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform.

Som det sagts på olika ställen ovan kan också data dömas förverkade, men enligt momentet kan de på denna grund inte tas i beslag. De facto tas data dock i beslag när den lagringsplattform där data finns tas i beslag. Med tanke på syftet med bestämmelserna om beslag är det dock tveklöst underkastat att beslagta förvaringsmateriel för att de data som finns där ska kunna tas i beslag. Förvaringsmateriel kan enligt gällande 10 kap. 5 § 3 mom. och den föreslagna 10 kap. 5 a § i strafflagen inte dömas förverkad för sig. För att förvaringsmateriel ska kunna konfiskeras krävs det för närvarande alltid att den egendom som avses i 5 § och i fortsättningen alternativt också att den egendom som avses i 4 § förverkas, vilket innebär att konfiskationen är accessorisk. Syftet med konfiskation av förvaringsmateriel är att förverkandepåföljden ska verkställas på ett ändamålsenligt sätt.

Det material som konfiskeras kan t.ex. finnas på personens arbetsgivares server, där alla de som är anställda hos arbetsgivaren lagrar material, eller i en s.k. molntjänst som personen använder. Ett hinder för att ta lagringsplattformen i beslag skulle då i allmänhet troligen vara att det står i strid med proportionalitetsprincipen i 1 kap. 2 § och principen om minsta skada i 3 §, då beslaget skulle förorsaka betydande skada och betydande olägenhet för utomstående och då största delen av de data som finns på lagringsplattformen ändå skulle vara lagligt och endast en bråkdel sådant som personen i fråga själv lagrat där. Beslag kan dock enligt 7 kap. 13 § 2 mom. genomföras så att det beslagtagna lämnas kvar hos innehavaren. Innehavaren ska då förbjudas att överlåta, göra sig av med eller förstöra det. Vid behov ska det beslagtagna också märkas så att det klart framgår att det har tagits i beslag. Innehavaren kan även förbjudas att använda det.

På basis av vad som sagts ovan föreslås det att hänvisningen i 2 mom. ändras så att data kan beslagas på alla de grunder som anges i 1 mom., dvs. också för att säkerställa en förverkandepåföljd.

14 §. Hävning av beslag. Enligt kapitlets 1 § får egendom tas i beslag för att säkerställa verkställigheten av en förverkandepåföljd. Bestämmelsen gäller sakkonfiskation. Som det framgår av det tidigare används kvarstad i enlighet med 6 kap. för att säkerställa värdekonfiskation. Enligt 7 § beslutar en anhållningsberättigad tjänsteman om beslag innan åtalet behandlas.

Enligt 2 mom. ska ett beslag hävas, om inte åtal för det brott som ligger till grund för beslaget väcks inom fyra månader från beslagtagandet. På begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman kan domstolen förlänga tidsfristen med högst fyra månader åt gången eller på vissa villkor med ett år eller besluta att beslaget består tills vidare. Likaså kan det bestämmas att ett beslag består tills vidare, om det är förbjudet att inneha den egendom som beslagtagits.

På samma sätt som det konstaterats ovan i fråga om 6 kap. 4 § kan inte heller tidsfristen för beslag förlängas, om inget åtal väcks i målet utan det endast framställs ett yrkande på förverkandepåföljd. På samma grunder som bestämmelserna om kvarstad föreslås bli ändrade i 6 kap. 4 § finns det skäl att ändra bestämmelserna om beslag. Dessutom kan det konstateras att beslagtagen egendom till sin karaktär kan vara farlig eller lämpa sig synnerligen väl för att begå brott. Det är inte heller motiverat att befria egendom från kvarstad om det är förbjudet att inneha egendomen. I vissa fall kan man visserligen i stället för att beslagta ett sådant föremål gå till väga på det sätt som anges i 7 kap. 24 §.

Momentet ändras så att där förutom väckande av åtal också nämns framställande av ett yrkande på förverkandepåföljd. Domstolen får då förlänga tidsfristen för beslag eller besluta att beslaget består tills vidare på ovan beskrivet sätt.

15 §. Yrkande att domstol ska besluta om beslag eller kopiering. I paragrafen finns det bestämmelser om att frågan huruvida ett beslag ska bestå kan föras till domstol för prövning. I 2 mom. sägs det att ett yrkande som kommer till domstolen innan åtalet börjar behandlas ska tas upp till behandling inom en vecka från det att yrkandet inkom till domstolen.

Det är möjligt att inget åtal kommer att väckas utan att endast ett yrkande på förverkandepåföljd framställs. I momentet ska det därför föreskrivas att ett yrkande om att beslag ska bestå som kommer till domstolen innan ett yrkande på förverkande framställs i domstolen ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen.

20 §. Beslut om giltighetstiden för beslag när målet avgörs. Enligt paragrafen ska domstolen när den avgör målet besluta om ett beslag ska bestå till dess förverkandepåföljden verkställs eller det bestäms något annat i saken.

I överensstämmelse med vad som sagts ovan ska förutom målet också ett yrkande på förverkandepåföljd nämnas i paragrafen. Paragrafens rubrik ändras i enlighet med detta.

23 §. Återlämnande av föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag. I paragrafens 1 mom. sägs det att om flera i samband med behandlingen av åtalet gör anspråk på föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag och ska återlämnas, ska domstolen bestämma att tvisten om bättre rätt behandlas särskilt i den ordning som föreskrivs om rättegång i tvistemål. Domstolen får dock pröva frågan om bättre rätt i samband med behandlingen av åtalet, om detta inte fördröjer handläggningen av målet.

Enligt 3 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål får ett privaträttsligt anspråk med anledning av det i åtalet avsedda brottet behandlas i samband med åtalet, såsom ett yrkande på återbäring av egendom. I paragrafen föreskrivs det inte huruvida det är möjligt att i en konfiskationsprocess i samband med ett yrkande på förverkande behandla också ett privaträttsligt anspråk som beror på samma brott. Enligt den paragraf om samma sak som föregick 3 kap. 1 § i BRL (RB 14:8 i lag 21/1972) var detta uttryckligen möjligt. Det är dock inte motiverat att anse att rättsläget skulle ha förändrats, även om ett yrkande på förverkande inte uttryckligen nämns i den gällande lagen. Enligt förarbetena motsvarar de nämnda bestämmelserna varandra till denna del (RP 82/1995 rd s. 51).

Också processekonomiska skäl och en strävan att undvika motstridiga domar talar för att det i samband med ett yrkande på förverkande ska vara möjligt att behandla ett alternativt yrkande i förhållande till det, såsom en tvist om bättre rätt till det föremål som yrkandet på förverkande gäller. Det bör också noteras det som sägs i 10 kap. 6 § i strafflagen, dvs. att egendom som avses i 4 eller 5 § i det kapitlet i regel inte får dömas förverkad, om den tillhör tredje man.

På grund av det anförda är det motiverat att i momentet föreskriva att om flera i samband med behandlingen av ett yrkande på förverkandepåföljd gör anspråk på den egendom som yrkandet avser, ska tvisten om bättre rätt behandlas som tvistemål. Domstolen får dock avgöra frågan om bättre rätt också i samband med behandlingen av yrkandet på förverkande.

I 2 mom. sägs det att om åtal inte väcks och om flera gör anspråk på föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag och ska återlämnas, kan en anhållningsberättigad tjänsteman utsetta tiden för väckande av talan. I konsekvensens namn ska yrkande på förverkandepåföljd nämnas i momentet utöver åtal. Det görs några tekniska ändringar i momentet.

2 Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 4 oktober 2016.

Det föreslås inga övergångsbestämmelser i lagarna. Vid tillämpningen av de nya bestämmelserna ska förbudet mot retroaktiv tillämpning av strafflagen beaktas.

Bestämmelser om den straffrättsliga legalitetsprincipen finns i 8 § i grundlagen och i 3 kap. 1 § i strafflagen. Enligt 2 § 1 mom. i det kapitlet tillämpas på ett brott den lag som gällde när brottet begicks. Detta gäller också förverkandepåföljd som en offentligrettslig påföljd för brott.

Propositionen innebär att vissa bestämmelser om förverkandepåföljd blir strängare. Dessa bestämmelser tillämpas på nämnda sätt när de brott som förverkandepåföljden grundar sig på har begåtts efter den nya lagens ikraftträdande. I fråga om utvidgat förverkande av vinning är brottet ett s.k. förverkandeutlösande brott (RP 80/2000 rd s. 54—55). Den nya lagen kan således inte tillämpas retroaktivt på brott som har begåtts före ikraftträdandet av lagen.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

I propositionen föreslås det att bestämmelserna om förverkandepåföljd ses över, dvs. de bestämmelser som avser förverkande av egendom utan vederlag till staten på grund av brott. Förslagen måste för det första vägas mot grundlagens 15 § 1 mom. Enligt momentet är vars och ens egendom tryggt.

I sin tidigare praxis har grundlagsutskottet ansett det klart att 15 § 1 mom. i grundlagen inte skyddar egendom som någon har skaffat genom ett brott eller som direkt knyter till hans eller hennes brottsliga verksamhet GrUU 33/2000 rd s.2/I, se också t.ex. GrUU 65/2010 rd s. 3/I).

De föreslagna bestämmelserna om förverkande av vinning i 10 kap. 2 § i strafflagen kommer att innebära vissa utvidgningar när det gäller förverkande av egendom. Enligt den gällande bestämmelsen kan ekonomisk vinning av ett brott dömas förverkad. I bestämmelsen preciseras inte vilken slags egendom som anses som vinning. I förarbetena till lagen hänvisas dock till den direkta vinningen av ett brott samt till avkastning på vinning. I förarbetena till lagen konstateras det dessutom att en belöning som erhållits för begåendet av ett brott utgör vinning och att vinningen också kan ha formen av en inbesparing (RP 80/2000 rd s. 22). I allmänhet har bestämmelsen tolkats så att ersättande egendom (surrogat) inte döms förverkad som vinning.

Bestämmelsen ska preciseras. Med vinning avses egendom som härrör direkt från brottet eller ersättande egendom för denna egendom samt avkastning på dem. Vinning utgör också värde av egendom och avkastning samt värde av inbesparing som härrör från brottet.

Förverkande av surrogat och avkastning kan grundas på den gällande bestämmelsens ordalydelse om förverkande av ekonomisk vinning, som har införts med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 33/2000 rd). I fråga om såväl surrogat som avkastning kan det ytterligare konstateras att det är fråga om fördelar som har ett direkt samband med vinning som härrör direkt från ett brott. Det är åklagarens sak att styrka sambandet. Exempelvis det att egendom byts ut till ett annat slags egendom eller att direkt vinning investeras i ett annat brott i syfte att få avkastning kan inte anses vara en åtgärd som innebär att egendom som kommit i stället för eller kompletterar egendom som ursprungligen erhållits på olaglig väg blir laglig. Syftet med att konfiskera vinning är uttryckligen att se till att brott inte lönar sig.

I det föreslagna 10 kap. 2 § 4 mom. i strafflagen ingår en utvidgning, som beror på direktivet, av tillämpningsområdet när det gäller vilka personer som beretts vinning genom brottet. Såsom i gällande rätt är utgångspunkten fortfarande att till förverkande döms gärningsmannen, den som medverkat till brottet eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts, om de har beretts vinning genom brottet. Förverkandepåföljden kan dock utsträckas till också den fysiska eller juridiska person till vilken det i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet har överförts vinning eller egendom som motsvarar vinningens värde. En förutsättning för ett sådant ansvar för tredje person är att mottagaren kände till eller hade grundad anledning att misstänka att egendomen hade samband med ett brott, eller om mottagaren erhållit egendomen som gåva eller annars utan vederlag.

Enligt gällande 10 kap. 3 § i strafflagen kan utvidgat förverkande av vinning dömas ut hos vissa med tanke på brottet utomstående personer, när egendom har överförts till dem i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet. Hjälpmedel vid brott, brottsprodukter eller föremål för brott kan enligt gällande 6 § i kapitlet dömas förverkade hos den till vilken ett föremål eller egendomen har överförts, om personen vid mottagandet av föremålet eller egendomen kände till eller hade grundad anledning att misstänka att de hade samband med ett brott, eller om personen erhållit dem som gåva eller annars utan vederlag. Dessa bestämmelser har införts med grundlagsutskottets medverkan (GrUU 33/2000 rd).

Med hänvisning till det sagda kan det konstateras att överföring av egendom som direkt härrör från ett brott eller surrogatet för den eller avkastningen på den inte ändrar det faktum att det är fråga om egendom som ursprungligen härrör från ett brott eller omvandling eller komplettering av den. Enligt vad som föreskrivs om utvidgat förverkande kan sådan egendom anses härröra från brottslig verksamhet.

För att den som förvärvat egendomen ska kunna dömas till förverkandepåföljd måste han eller hon ha haft motiverad anledning att misstänka att egendomen utgör vinning av brott (GrUU 29/1993 rd, GrUU 33/2000 rd s. 3/I). Åklagaren har bevisbördan för dessa omständigheter.

Enligt förslaget ska också egendom som motsvarar vinning av ett brott kunna dömas förverkad till den del den motsvarar vinningen. Syftet med bestämmelsen är att ingripa i arrangemang då t.ex. en person som överfört vinning utomlands utom räckhåll för tvångsverkställighet överför egendom som i och för sig är laglig till en annan i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet.

I sak är syftet med bestämmelsen detsamma som i 4 kap. 14 § i utsökningsbalken, enligt vilken ett konstgjort arrangemang kan förbigås vid utskning, om en fordran annars inte skulle kunna utmätas (se också GrUU 33/2000 rd s. 3/II, där det hänvisas till en tidigare bestämmelse om konstgjorda arrangemang).

Om den överförda egendomen är något annat än vinning av ett brott, är en förutsättning för att förverkandepåföljd ska dömas ut att förvärvaren känner till eller har grundad anledning att misstänka att egendomen motsvarar vinning av ett brott. Åklagaren ska visa att den som förvärvat egendomen känner till eller har en misstanke om att den som överfört egendomen har erhållit den genom ett brott och att den överförda egendomen till sitt värde motsvarar sådan egendom.

Den som dömts till förverkandepåföljd kan yrka skadestånd av den som har överfört egendomen (GrUU 47/1998 rd s. 2).

Den som tagit emot egendomen i god tro kan inte dömas till förverkandepåföljd. God tro utgör dock inget hinder för att döma ut förverkandepåföljd, om egendomen har erhållits som gåva eller annars utan vederlag. I sådana fall kan det t.ex. vara fråga om att egendomen ges till en närstående till den som beretts vinningen, och denne kan då utnyttja egendomen alltjämt. Med tanke på den som erhållit egendomen är det inte fråga om att man på ett oskäligt sätt skulle göra ingrepp i hans eller hennes förmögenhetsställning, eftersom egendomsökningen direkt eller indirekt utgör vinning av ett brott.

De föreslagna bestämmelserna ska dessutom granskas utifrån förutsättningarna för en rättvis rättegång i 21 § i grundlagen. Enligt det föreslagna 10 kap. 9 § 4 mom. i strafflagen ska svaranden ha bevisbördan för att den egendom som avses i kapitlets 3 § om utvidgat förverkande av vinning har sitt ursprung i annan än brottslig verksamhet. Svaranden ska göra sannolikt att egendomen har lagligt ursprung. Enligt nämnda 9 § 4 mom. är det i övrigt åklagaren som har bevisbördan i fråga om förutsättningarna för utdömande av förverkandepåföljd.

En liknande bestämmelse om bevisbörda ingick i en regeringsproposition med förslag till revidering av lagstiftningen om förverkandepåföljder, men en sådan togs dock inte in i lagstiftningen. I stället för omvänd bevisbörda är det åklagaren som ska visa att egendomen har olagligt ursprung, men åklagarens beviskyldighet underlättades genom att beviskravet sänktes (RP 80/2000 rd, LaUB 14/2001 rd, GrUU 33/2000 rd).

I regeringens proposition (RP 80/2000 rd s. 25) föreslogs det att hela egendomen kan dömas förverkad, om inte svaranden gör sannolikt att egendomen har lagligt ursprung. Grundlagsutskottet godkände dock inte detta, utan ansåg att förverkande kan dömas ut bara i fråga om sådan egendom som förvärvats genom brott eller om det finns motiverad anledning att misstänka att egendomen har ett sådant ursprung (GrUU 33/2000 rd s. 3/I).

Grundlagsutskottet hänvisade vidare i sitt utlåtande till oskuldspresumtionen som hör till kraven på en rättvis rättegång och konstaterade att den föreslagna bestämmelsen om omvänd bevisbörda inte gäller en persons skuld utan var den egendom han besitter har sitt ursprung. Förslaget kunde enligt utskottet anses stå i linje med de allmänna principerna om fördelad bevisbörda. Utskottet konstaterade dock att påståendet om egendomens brottsliga ursprung ska vara objektivt sett motiverat och underbyggt med adekvata fakta. Det får inte heller ställas oskäligt höga krav för när svaranden kan anses ha gjort det sannolikt att egendomen har ett lagligt ursprung.

Den föreslagna bestämmelsen om utvidgat förverkande av vinning begränsar förverkandet av egendom till sådan som har sitt ursprung i brottslig verksamhet (10 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen). För att förverkandepåföljd ska kunna dömas ut måste käranden, dvs. i praktiken åklagaren, ha framställt ett yrkande på detta (det föreslagna 10 kap. 9 § 3 mom. i strafflagen). Som det konstateras i detaljmotiveringen till momentet ska yrkandet specificerat ange vilken egendoms-post som konfiskeras. En förutsättning för att förverkandepåföljden ska verkställas är också att det av domen exakt framgår vilken egendom som döms förverkad.

Enligt det föreslagna 10 kap. 9 § 4 mom. i strafflagen ska käranden åberopa de omständigheter som yrkandet på förverkande grundar sig på. Som det framgår att detaljmotiveringen till momentet, ska käranden åberopa de konkreta fakta som visar att egendomen enligt hans eller hennes uppfattning har sitt ursprung i brottslig verksamhet. Enbart en allmän hänvisning t.ex. till brottslig verksamhet räcker inte. Åklagaren framställer yrkandet på förverkande och åberopar de omständigheter som yrkandet grundar sig på under tjänsteansvar.

Svaranden har bevisbördan för att den egendom som döms förverkad har ett lagligt ursprung. Till övriga delar har åklagaren bevisbördan. För att avvärja förverkandepåföljd är det nog att de bevis som svaranden lägger fram visar att det är mer sannolikt att egendomen har lagligt än olagligt ursprung. Det fordras inte s.k. full bevisning av svaranden eller att det visas att det inte finns en anseilig misstanke i fråga om egendomens lagliga ursprung. Bevisbördan uttrycker kravet på s.k. bevisövertikt. Uttryckt i siffror ska förverkandepåföljd inte dömas ut om egendomen med ens något över 50 procents sannolikhet har sitt ursprung i annan än brottslig verksamhet. Så som grundlagsutskottet har konstaterat (GrUU 33/2000 rd s. 3) kan vanligen den som en viss egendom har påträffats hos bäst bevisa ägarskap och ursprung.

De föreslagna bestämmelserna om att vinning eller motsvarande egendom som härrör från ett brott ska dömas förverkad hos tredje man eller om svarandens bevisbörda är inte problematiska med tanke på artikel 6 om rätt till en rättvis rättegång i Europarådets människorättskonventionen och artikel 1 om skydd för egendom i tilläggsprotokoll nr 1 till konventionen. I Europeiska människorättsdomstolens rättspraxis har dessa frågor behandlats t.ex. i avgörandena Phillips mot Förenade kungariket 5.7.2001, Riela m.fl. mot Italien beslut 4.9.2001, Butler mot Förenade kungariket beslut 27.6.2002, Yildirim mot Italien beslut 10.4.2003 och Bongiorno m.fl. mot Italien 5.1.2010.

Enligt regeringens uppfattning kan de föreslagna lagarna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att ett utlåtande om propositionen inhämtas hos grundlagsutskottet.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 10 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen (39/1889) 10 kap. 5 § 3 mom., sådant det lyder i lag 875/2001,
ändras 10 kap. 2 och 3 §, 6 § 1 mom. samt 9 och 11 §,
sådana de lyder, 2 § och 6 § 1 mom. i lag 875/2001, 3 § i lagarna 875/2001 och 641/2009,
9 § i lagarna 875/2001 och 650/2003 och 11 § i lagarna 875/2001 och 347/2001, samt
fogas till 10 kap. 1 §, sådan den lyder i lagarna 875/2001 och 515/2003, ett nytt 3 mom. och
till kapitlet en ny 5 a § som följer:

10 kap.

Om förverkandepåföljder

1 §

De allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd

Om det läggs fram tillräckliga bevis för en dom för det brott eller den straffbara gärning som
en förverkandepåföljd grundar sig på, kan förverkandepåföljden dömas ut fastän det inte kan
utredas vem gärningsmannen är eller åtal inte väcks mot gärningsmannen eller gärningsman-
nen inte döms till straff.

2 §

Förverkande av vinning

Ekonomisk vinning av ett brott ska dömas förverkad till staten. Med ekonomisk vinning av
ett brott avses

- 1) egendom som härrör direkt från brottet,
- 2) egendom som kommit i stället för egendom enligt 1 punkten,
- 3) avkastning på egendom enligt 1 och 2 punkten,
- 4) värde av egendom och avkastning enligt 1—3 punkten,
- 5) värde av inbesparing som härrör från brottet.

Om beloppet av vinningen inte alls eller endast med svårighet kan utredas, ska beloppet
uppskattas med beaktande av brottets art, omfattningen av den brottsliga verksamheten och
övriga omständigheter.

Till förverkandepåföljd döms gärningsmannen, den som har medverkat till brottet eller den
på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts, om de har beretts vinning genom brot-
tet.

Till förverkandepåföljd kan dömas även den till vilken det i syfte att undgå förverkandepå-
följd eller skadeståndsskyldighet har överförs vinning eller annan egendom enligt 1 mom. 1–
3 mom., om mottagaren vid mottagandet av egendomen kände till eller hade grundad anled-
ning att misstänka att egendomen utgjorde eller motsvarade vinning av ett brott, eller om mot-

tagaren erhållit egendomen som gåva eller annars utan vederlag. Den överförda egendomen kan då dömas förverkad till den del den utgör eller motsvarar vinning av ett brott eller till värdet av sådan egendom.

Om de som avses i 3 och 4 mom. döms till förverkandepåföljd som gäller samma vinning, är deras ansvar solidariskt.

Vinning döms inte förverkad till den del den har återburits eller dömts eller döms att betalas till den kränkta i form av skadestånd eller återbäring av obehörig vinst. Om yrkande på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst inte har framställts eller om ett sådant yrkande ännu inte har avgjorts när avgörande meddelas med anledning av yrkandet på förverkande, ska förverkandepåföljden dömas ut.

Trots bestämmelserna i 6 mom. ska domstolen på begäran av den som framställt ett yrkande på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst avgöra yrkandet på förverkande och lämna över yrkandet på skadestånd eller återbäring för behandling på det sätt som föreskrivs för rättegång i tvistemål, om egendom har frysts eller är föremål för en jämställbar åtgärd i en främmande stat i syfte att trygga ett yrkande på förverkande som döms ut i Finland. Domstolen ska då också på begäran av den som framställt yrkandet på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst genom en mellandom avgöra frågan om skadeståndsskyldighet eller skyldighet i fråga om återbäring av obehörig vinst.

3 §

Utvidgat förverkande av vinning

Om det har begåtts

- 1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,
- 2) häleri eller penningtvätt,
- 3) smuggling,
- 4) narkotikabrott eller främjande av narkotikabrott,
- 5) givande av muta eller tagande av muta eller givande av muta i näringsverksamhet eller tagande av muta i näringsverksamhet,
- 6) deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,
- 7) spridning av pornografisk bild, i 20 kap. 8 b § 1 mom. avsett lockande av barn i sexuella syften eller koppleri,
- 8) orsakande av fara för informationsbehandling, eller
- 9) ett straffbart försök till ett brott som avses i 1—8 punkten

och om brottet är av sådan art att det kan medföra ekonomisk vinning, kan egendom som har sitt ursprung i brottslig verksamhet dömas förverkad till staten. Vid prövningen av om egendom ska dömas förverkad ska det förutom andra omständigheter särskilt beaktas huruvida egendomen uppenbarligen har sitt ursprung i annan brottslig verksamhet än brottslig verksamhet som kan anses obetydlig och huruvida det är nödvändigt att döma ut förverkandepåföljden för att nya brott ska kunna förebyggas samt huruvida en betydande del av den berörda personens inkomster upprepade gånger fås genom brottslig verksamhet.

Till förverkandepåföljd kan den dömas som har gjort sig skyldig till eller medverkat till ett brott som avses i 1 mom. eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts.

Egendom som nämns i 1 mom. kan dömas helt eller delvis förverkad till staten också

1) hos den som står i ett sådant förhållande (*närstående*) som avses i 3 § 1 mom. i lagen om återvinning till konkursbo (758/1991) till en person som avses i 2 mom., samt

2) hos en enskild näringsidkare, ett bolag eller någon annan sammanslutning eller en stiftelse som står i ett sådant förhållande som avses i 3 § 2 mom. 1 eller 2 punkten i lagen om återvinning till konkursbo till en person som avses i 2 mom. eller till en närstående till denna person,

om det finns skäl att anta att egendomen har överförs till någon av de ovannämnda i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet.

Förverkandepåföljd enligt 3 mom. döms inte ut, om egendomen har överförs tidigare än fem år innan ett brott som avses i 1 mom. har begåtts.

Om två eller flera döms till samma förverkandepåföljd, är deras ansvar solidariskt.

5 a §

Förverkande av förvaringsmateriel

Ett kärl, emballage eller något annat som har använts för förvaring av i 4 eller 5 § eller i något annat motsvarande lagrum avsedda hjälpmedel vid brott eller föremål och egendom som har framställts, tillverkats eller fått till stånd genom ett brott eller som har varit föremål för brott och som ska dömas förverkade kan förklaras förverkade, om förverkandepåföljden inte annars kan verkställas utan svårighet.

6 §

Inskränkningar i förverkandet

Föremål och annan egendom som avses i 4 och 5 § och som helt eller delvis tillhör någon annan än gärningsmannen, en medverkande eller den på vars vägnar eller med vars samtycke brottet har begåtts, döms inte förverkade. Mottagaren av ett föremål eller egendom som har överförs efter att brottet har begåtts kan likväl dömas att förverka föremålet eller egendomen, om denne kände till eller hade grundad anledning att misstänka att föremålet eller egendomen hade samband med ett brott, eller om mottagaren erhållit föremålet eller egendomen som gåva eller annars utan vederlag.

9 §

Behandling av mål om förverkandepåföljd

Ett mål som gäller förverkandepåföljd behandlas i samband med det åtal som gäller det brott som yrkande på förverkande grundar sig på. Ett mål som gäller förverkandepåföljd kan också behandlas separat.

Ett mål som gäller förverkandepåföljd kan prövas och avgöras trots svarandens utevaro, med iakttagande av 8 kap. 11 och 12 § i lagen om rättegång i brottmål. Ett mål som enbart gäller en förverkandepåföljd kan också prövas och avgöras, om svaranden har fått del av yrkandet på förverkande och uteblivit trots att han eller hon kallats till rättegången och utevaron uppenbarligen beror på strävan att undgå rättegång. Domstolen ska då på tjänstens vägnar förordna en intressebevakare för svaranden. På intressebevakaren tillämpas 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken. På intressebevakarens arvode och ersättning tillämpas dock vad som i 2 kap. 10 och 11 § i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om arvode och ersättning till försvarare. Bestämmelser om förordnande av en intressebevakare för svaranden på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak finns i 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken.

Förverkandepåföljd döms ut på yrkande av åklagaren eller en tjänsteman som avses i 3 § i lagen om strafforderförfarande. I 1 kap. 8 b § i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om de grunder på vilka åklagaren kan avstå från att yrka på förverkande. Även en målsägande kan yrka på förverkande när målsäganden ensam utför åtal enligt 7 kap. i den lagen.

Käranden ska åberopa de omständigheter som yrkandet grundar sig på, samt styrka dem. Käranden har dock inte bevisbördan för ursprunget till egendom som avses i 3 §. Sådan egen-

dom kan dömas förverkad, om inte svaranden gör sannolikt att egendomen har sitt ursprung i annan än brottslig verksamhet.

När domstolen dömer ut en förverkandepåföljd ska den vid behov meddela närmare föreskrifter om hur förverkandepåföljden ska verkställas, om förverkandepåföljden gäller data som avses i 7 kap. § 1 i tvångsmedelslagen eller om det annars är nödvändigt av särskilda skäl.

11 §

Särskilda bestämmelser

När ansvaret beträffande en förverkandepåföljd i fråga om en person som inte är misstänkt eller åtalad för brott utreds vid en förundersökning eller rättegång iakttas vad som föreskrivs om den som är misstänkt för brott eller om svaranden i ett brottmål.

Om skadestånd eller återbäring av obehörig vinst har betalats eller dömts ut efter det att ett avgörande som gäller förverkandepåföljd och som avses i 2 § 6 mom. har meddelats, kan förverkandepåföljden verkställas minskad med motsvarande belopp. Om förverkandepåföljden redan har verkställts, kan Rättsregistercentralen efter en skriftlig ansökan av den berörda personen besluta att motsvarande belopp ska betalas av statens medel. Trots vad som någon annanstans i lag föreskrivs om sekretess har den berörda personen rätt att för sin ansökan få uppgifter av Rättsregistercentralen om verkställigheten av ovannämnda förverkandepåföljd. Om det görs flera än en ansökan som grundar sig på samma brott, ska ansökningarna avgöras samtidigt, om inte detta orsakar de sökande oskäligt men. Om inte den verkställda förverkandepåföljden räcker till för att betala alla fordringar, sker betalning i förhållande till fordringarnas storlek, med iakttagande av 17 och 18 kap. i konkurslagen (120/2004). Den som är missnöjd med Rättsregistercentralens beslut har rätt att driva talan vid tingsrätten på den ort där kändanden har sitt hemvist eller vid Helsingfors tingsrätt. Talan ska väckas inom en månad från Rättsregistercentralens beslut. Om det väcks flera käromål med anledning av ansökningar som grundar sig på samma brott, ska käromålen prövas vid den tingsrätt där det första käromålet väcktes. Andra tingsrätter än den nämnda tingsrätten ska överföra käromålet till den tingsrätten. Staten, som företräds av Rättsregistercentralen, är svarande i målet.

Den som i god tro har förvärvat en panträtt eller annan säkerhetsrätt i föremål eller egendom som avses i 4 eller 5 § och som dömts förverkade kan få betalning ur föremålets eller egendomens värde, oberoende av om fordringen har förfallit eller inte. Talan i saken ska väckas vid tingsrätten på den ort där kändanden har sitt hemvist eller vid Helsingfors tingsrätt inom fem år från den dag då domen i fråga om förverkandepåföljden vann laga kraft. I annat fall förfaller säkerhetsrätten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 6 och 7 kap. i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 6 kap. 4 § 2 mom., 7 kap. 1 § 2 mom., 14 § 2 mom.,
15 § 2 mom., 20 § samt 23 § 1 och 2 mom. som följer:

6 kap.

Kvarstad

4 §

Hävning av åtgärd

Domstolen ska också häva kvarstaden om åtal inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Domstolen kan förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd i samband med att förlängningsärendet behandlas. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

7 kap.

Beslag samt kopiering av handlingar

1 §

Förutsättningar för beslag

Bestämmelserna i 1 mom. gäller också information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform (*data*). Vad som i detta kapitel bestäms om handlingar tillämpas även på handlingar i form av data.

14 §

Hävning av beslag

Ett beslag ska också hävas, om åtal för det brott som ligger till grund för beslaget inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs inom fyra månader från det att föremålet, egendomen eller handlingen togs i beslag. På begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman kan domstolen förlänga tidsfristen med högst fyra månader åt gången, om förutsättningarna för beslaget fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången eller så kan det beslutas att beslaget består tills vidare. Det kan också bestämmas att ett beslag består tills vidare om det är förbjudet att inneha det föremål, den egendom eller den handling som beslagtagits.

15 §

Yrkande att domstol ska besluta om beslag eller kopiering

Ett yrkande enligt 1 mom. som framställts innan åtalet eller ett yrkande på förverkandepåföljd börjar behandlas ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen. Angående handläggningen gäller i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 1 och 3 § bestäms om handläggning av häktningssyrkande. Ett beslag eller frågan om att förvara kopian av en handling behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter föregående behandling. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

20 §

Beslut om giltighetstiden för beslag när målet eller ett yrkande på förverkandepåföljd avgörs

När domstolen avgör målet eller ett yrkande på förverkandepåföljd ska den besluta om huruvida ett beslag ska bestå till dess förverkandepåföljden verkställs eller det bestäms något annat i saken.

23 §

Återlämnande av föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag

Om flera i samband med behandlingen av åtalet eller ett yrkande på förverkandepåföljd gör anspråk på föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag och ska återlämnas, ska domstolen bestämma att tvisten om bättre rätt behandlas särskilt i den ordning som föreskrivs om rättegång i tvistemål. Domstolen ska samtidigt bestämma inom vilken tid talan ska väckas. Domstolen får dock pröva frågan om bättre rätt i samband med behandlingen av åtalet eller yrkandet på förverkandepåföljd, om detta inte fördröjer handläggningen av målet.

Om åtal inte väcks eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs och om flera gör anspråk på föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag och ska återlämnas, kan en anhållningsberättigad tjänsteman utsätta en tid för väckande av talan. Efter det att domstolen

RP 4/2016 rd

eller den anhållningsberättigade tjänstemannen har utsatt tiden för väckande av talan ska egendom kvarhållas hos polisen till dess ärendet om bättre rätt har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller kvarhållandet före det annars har visat sig onödigt. Om talan inte väcks inom den nämnda tiden ska bestämmelserna i 3 mom. iakttas.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 11 februari 2016

Statsminister

Juha Sipilä

Justitie- och arbetsminister Jari Lindström

1.

Lag

om ändring av 10 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i strafflagen (39/1889) 10 kap. 5 § 3 mom., sådant det lyder i lag 875/2001,
ändras 10 kap. 2 och 3 §, 6 § 1 mom. samt 9 och 11 §,
sådana de lyder, 2 § och 6 § 1 mom. i lag 875/2001, 3 § i lagarna 875/2001 och 641/2009,
9 § i lagarna 875/2001 och 650/2003 och 11 § i lagarna 875/2001 och 347/2001, samt
fogas till 10 kap. 1 §, sådan den lyder i lagarna 875/2001 och 515/2003, ett nytt 3 mom. och
till kapitlet en ny 5 a § som följer:

10 kap.

Om förverkandepåföljder

Gällande lydelse

1 §

De allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd

En förutsättning för att förverkandepåföljd skall kunna dömas ut är att en gärning som enligt lag är straffbar (*brott*) har begåtts.

Förverkandepåföljd kan också dömas ut på grund av en straffbar gärning där

1) gärningsmannen vid tidpunkten för gärningen inte har fyllt femton år eller är otillräknelig,

2) gärningsmannen är fri från straffansvar med stöd av 4 kap. 2 §, 4 § 2 mom., 5 § 2 mom., 6 § 3 mom. eller 45 kap. 26 b § 2 mom., eller

3) en juridisk person med stöd av 9 kap. kan dömas till straff, även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff.

(nytt)

Föreslagen lydelse

1 §

De allmänna förutsättningarna för förverkandepåföljd

En förutsättning för att förverkandepåföljd skall kunna dömas ut är att en gärning som enligt lag är straffbar (*brott*) har begåtts.

Förverkandepåföljd kan också dömas ut på grund av en straffbar gärning där

1) gärningsmannen vid tidpunkten för gärningen inte har fyllt femton år eller är otillräknelig,

2) gärningsmannen är fri från straffansvar med stöd av 4 kap. 2 §, 4 § 2 mom., 5 § 2 mom., 6 § 3 mom. eller 45 kap. 26 b § 2 mom., eller

3) en juridisk person med stöd av 9 kap. kan dömas till straff, även om det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff.

Om det läggs fram tillräckliga bevis för en dom för det brott eller den straffbara gärning som en förverkandepåföljd grundar sig på, kan förverkandepåföljden dömas ut även om

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

det inte kan utredas vem gärningsmannen är eller även om åtal inte väcks mot gärningsmannen eller gärningsmannen inte döms till straff.

2 §

2 §

Förverkande av vinning

Förverkande av vinning

Ekonomisk vinning av ett brott skall dömas förverkad till staten. Till förverkande döms gärningsmannen, den som har varit delaktig i brottet eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts, om de har beretts vinning genom brottet.

Om beloppet av den vinning brottet har medfört inte alls eller endast med svårighet kan utredas, skall beloppet uppskattas med beaktande av brottets art, omfattningen av den brottsliga verksamheten och övriga omständigheter.

Vinning döms inte förverkad till den del den har återburits eller dömts eller döms att betalas till den kränkta i form av skadestånd eller återbäring av obehörig vinst. Om yrkande på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst inte har framställts eller om ett sådant yrkande ännu inte har avgjorts när avgörande meddelas med anledning av yrkandet på förverkande, skall förverkandepåföljden dömas ut.

(nytt)

(nytt)

Ekonomisk vinning av ett brott ska dömas förverkad till staten. *Med ekonomisk vinning av ett brott avses*

- 1) *egendom som härrör direkt från brottet,*
- 2) *egendom som kommit i stället för egendom enligt 1 punkten,*
- 3) *avkastning på egendom enligt 1 och 2 punkten,*
- 4) *värde av egendom och avkastning enligt 1–3 punkten,*
- 5) *värde av inbesparing som härrör från brottet.*

Om beloppet av vinningen inte alls eller endast med svårighet kan utredas, ska beloppet uppskattas med beaktande av brottets art, omfattningen av den brottsliga verksamheten och övriga omständigheter.

Till förverkandepåföljd döms gärningsmannen, den som har medverkat till brottet eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts, om de har beretts vinning genom brottet.

Till förverkandepåföljd kan dömas även den till vilken det i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet har överförts vinning eller annan egendom enligt 1 mom. 1–3 mom., om mottagaren vid mottagandet av egendomen kände till eller hade grundad anledning att misstänka att egendomen utgjorde eller motsvarade vinning av ett brott, eller om mottagaren erhållit egendomen som gåva eller annars utan vederlag. Den överförda egendomen kan då dömas förverkad till den del den utgör eller motsvarar vinning av ett brott eller till värdet av sådan egendom.

Om de som avses i 3 och 4 mom. döms till förverkandepåföljd som gäller samma vinning, är deras ansvar solidariskt.

Vinning döms inte förverkad till den del den har återburits eller dömts eller döms att betalas till den kränkta i form av skadestånd eller återbäring av obehörig vinst. Om yr-

Gällande lydelse

(nytt)

3 §

Utvidgat förverkande av vinning

Egendom kan dömas helt eller delvis förverkad till staten

1) hos den som har gjort sig skyldig till ett brott som kan bestraffas med fängelse i minst fyra år, eller som har gjort sig skyldig till straffbart försök till ett sådant brott eller till ett brott som avses i 32 kap. 1 eller 6 §, 46 kap. 4 § eller 50 kap. 1 eller 4 §, samt

2) hos den som har medverkat till ett brott som avses i 1 punkten och hos den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts, om brottet är av sådan art att det kan medföra *avsevärd* ekonomisk vinning och om det finns skäl att anta att egendomen helt eller delvis har sitt ursprung i brottslig verksamhet som inte kan anses obetydlig.

Förslagen lydelse

kande på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst inte har framställts eller om ett sådant yrkande ännu inte har avgjorts när avgörande meddelas med anledning av yrkandet på förverkande, ska förverkandepåföljden dömas ut.

Trots bestämmelserna i 6 mom. ska domstolen på begäran av den som framställt ett yrkande på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst avgöra yrkandet på förverkande och lämna över yrkandet på skadestånd eller återbäring för behandling på det sätt som föreskrivs för rättegång i tvistemål, om egendom har frysts eller är föremål för en jämsällbar åtgärd i en främmande stat i syfte att trygga ett yrkande på förverkande som döms ut i Finland. Domstolen ska då också på begäran av den som framställt yrkandet på skadestånd eller återbäring av obehörig vinst genom en mellandom avgöra frågan om skadeståndsskyldighet eller skyldighet i fråga om återbäring av obehörig vinst.

3 §

Utvidgat förverkande av vinning

Om det har begåtts

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) häleri eller penningtvätt,

3) smuggling,

4) narkotikabrott eller främjande av narkotikabrott,

5) *givande av muta eller tagande av muta eller givande av muta i näringsverksamhet eller tagande av muta i näringsverksamhet,*

6) *deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet,*

7) *spridning av pornografisk bild, i 20 kap. 8 b § 1 mom. avsedd lockelse av barn i sexuell syften eller koppleri,*

8) *orsakande av fara för informationsbehandling, eller*

9) *ett straffbart försök till ett brott som avses i 1—8 punkten*

och om brottet är av sådan art att det kan medföra ekonomisk vinning, kan egendom som har sitt ursprung i brottslig verksamhet dömas förverkad till staten. *Vid prövningen*

Gällande lydelse

Egendom som avses i 1 mom. kan dömas helt eller delvis förverkad till staten också

1) hos den som står i ett sådant förhållande (*närstående*) som avses i 3 § 1 mom. lagen om återvinning till konkursbo (758/1991) till en person som avses i 1 mom., samt

2) hos en enskild näringsidkare, ett bolag eller någon annan sammanslutning eller en stiftelse som står i ett sådant förhållande som avses i 3 § 2 mom. 1 eller 2 punkten lagen om återvinning till konkursbo till en person som avses i 1 mom. eller till en *närstående* till denna person, om det finns skäl att anta att egendomen har överförts till någon av de ovan nämnda i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet.

Förverkandepåföljd enligt 2 mom. döms inte ut, om egendomen har överförts tidigare än fem år innan ett brott som avses i 1 mom. har begåtts.

Om två eller flera personer döms till samma förverkandepåföljd, är deras ansvar solidariskt.

Förslagen lydelse

av om egendom ska dömas förverkad ska det förutom andra omständigheter särskilt beaktas huruvida egendomen uppenbarligen har sitt ursprung i annan brottslig verksamhet än brottslig verksamhet som kan anses obetydlig och huruvida det är nödvändigt att döma ut förverkandepåföljden för att nya brott ska kunna förebyggas samt huruvida en betydande del av den berörda personens inkomster upprepade gånger fås genom brottslig verksamhet.

Till förverkandepåföljd kan den dömas som har gjort sig skyldig till eller medverkat till ett brott som avses i 1 mom. eller den på vars vägnar eller till vars förmån brottet har begåtts.

Egendom som nämns i 1 mom. kan dömas helt eller delvis förverkad till staten också

1) hos den som står i ett sådant förhållande (*närstående*) som avses i 3 § 1 mom. lagen om återvinning till konkursbo (758/1991) till en person som avses i 2 mom., samt

2) hos en enskild näringsidkare, ett bolag eller någon annan sammanslutning eller en stiftelse som står i ett sådant förhållande som avses i 3 § 2 mom. 1 eller 2 punkten lagen om återvinning till konkursbo till en person som avses i 2 mom. eller till en *närstående* till denna person, om det finns skäl att anta att egendomen har överförts till någon av de ovan nämnda i syfte att undgå förverkandepåföljd eller skadeståndsskyldighet.

Förverkandepåföljd enligt 3 mom. döms inte ut, om egendomen har överförts tidigare än fem år innan ett brott som avses i 1 mom. har begåtts.

Om två eller flera döms till samma förverkandepåföljd, är deras ansvar solidariskt.

5 a §

(ny)

Förverkande av förvaringsmateriel

Ett kärl, emballage eller något annat som har använts för förvaring av i 4 eller 5 § eller i något annat motsvarande lagrum avsedda hjälpmedel vid brott eller föremål och egendom som har framställts, tillverkats eller fått till stånd genom ett brott eller som har varit föremål för brott och som ska dömas förverkade kan förklaras förverkade, om för-

Gällande lydelse

Förslagen lydelse

verkandepåföljden inte annars kan verkställas utan svårighet.

5 §

5 §

Förverkande av annan egendom

Förverkande av annan egendom

Föremål och egendom som har framställts, tillverkats eller fåtts till stånd genom ett brott eller som har varit föremål för brott skall dömas förverkade till staten, om innehavet av föremålet eller egendomen är straffbart.

Föremål och egendom som har framställts, tillverkats eller fåtts till stånd genom ett brott eller som har varit föremål för brott skall dömas förverkade till staten, om innehavet av föremålet eller egendomen är straffbart.

Föremål och egendom som har framställts, tillverkats eller fåtts till stånd genom ett brott eller som har varit föremål för ett brott kan dömas förverkade antingen helt eller delvis, om förverkandepåföljden är nödvändig

Föremål och egendom som har framställts, tillverkats eller fåtts till stånd genom ett brott eller som har varit föremål för ett brott kan dömas förverkade antingen helt eller delvis, om förverkandepåföljden är nödvändig

1) på grund av att föremålen eller egendomen har egenskaper som gör dem skadliga för hälsan eller miljön,

1) på grund av att föremålen eller egendomen har egenskaper som gör dem skadliga för hälsan eller miljön,

2) för att nya brott skall kunna förebyggas, och föremålet är särskilt lämpat som brottsobjekt eller för brottslig användning,

2) för att nya brott skall kunna förebyggas, och föremålet är särskilt lämpat som brottsobjekt eller för brottslig användning,

3) för att syftet med bestämmelser om reglering eller om import eller export skall kunna uppnås, eller

3) för att syftet med bestämmelser om reglering eller om import eller export skall kunna uppnås, eller

4) för att syftet med bestämmelser om skydd av naturen eller miljön skall kunna uppnås.

4) för att syftet med bestämmelser om skydd av naturen eller miljön skall kunna uppnås.

Ett kärl, emballage eller något annat som har använts för förvaring av föremål eller egendom som skall dömas förverkade kan också förklaras förverkat, om förverkandepåföljden inte annars kan verkställas utan svårighet.

(upphävs)

6 §

6 §

Inskränkningar i förverkandet

Inskränkningar i förverkandet

Föremål och annan egendom som avses i 4 och 5 § och som helt eller delvis tillhör någon annan än gärningsmannen, en delaktig eller den på vars vägnar eller med vars samtycke brottet har begåtts, döms inte förverkade. Den till vilken ett föremål eller egendom har överförs efter att brottet har begåtts kan likväl dömas att förverka föremålet eller egendomen, om personen vid mottagandet av föremålet eller egendomen kände till eller

Föremål och annan egendom som avses i 4 och 5 § och som helt eller delvis tillhör någon annan än gärningsmannen, *en medverkande* eller den på vars vägnar eller med vars samtycke brottet har begåtts, döms inte förverkade. *Mottagaren* av ett föremål eller egendom har överförs efter att brottet har begåtts kan likväl dömas att förverka föremålet eller egendomen, om *denne* kände till eller hade grundad anledning att misstänka att

Gällande lydelse

hade grundad anledning att misstänka att de hade samband med ett brott, eller om personen erhållit dem som gåva eller annars utan vederlag.

9 §

Yrkande på förverkandepåföljd

(nytt)

(nytt)

En förverkandepåföljd bestäms på yrkande av åklagaren eller en tjänsteman som avses i 3 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Även en målsägande kan yrka på förverkande när målsäganden ensam utför åtal enligt 7 kap. i lagen om rättegång i brottmål.

I 1 kap. 8 b § lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om de grunder på vilka åklagaren kan avstå från att yrka på förverkande.

(nytt)

Förslagen lydelse

föremålet eller egendomen hade samband med ett brott, eller om *mottagaren* erhållit föremålet eller egendomen som gåva eller annars utan vederlag.

9 §

Behandling av mål om förverkandepåföljd

Ett mål som gäller förverkandepåföljd behandlas i samband med det åtal som gäller det brott som yrkande på förverkande grundar sig på.

Ett mål som gäller förverkandepåföljd kan också behandlas separat. Ett mål som gäller en förverkandepåföljd kan prövas och avgöras trots svarandens utevaro, med iakttagande av 8 kap. 11 och 12 § i lagen om rättegång i brottmål. Ett mål som enbart gäller förverkandepåföljd kan också prövas och avgöras, om svaranden har fått del av yrkandet på förverkande och uteblivit trots att han eller hon har kallats till rättegången och utevaron uppenbarligen beror på strävan att undgå rättegång. Domstolen ska då på tjänstens vägnar förordna en intressebevakare för svaranden. På intressebevakaren tillämpas 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken. På intressebevakarens arvode och ersättning tillämpas vad som i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om arvode och ersättning till försvarare. I fråga om förordnande av en intressebevakare för svaranden på grund av sjukdom, störningar i de psykiska funktionerna eller försvagat hälsotillstånd eller av någon annan motsvarande orsak tillämpas 12 kap. 4 a § i rättegångsbalken.

Förverkandepåföljd döms ut på yrkande av åklagaren eller en tjänsteman som avses i 3 § lagen om strafforderförfarande. I 1 kap. 8 b § i lagen om rättegång i brottmål föreskrivs om de grunder på vilka åklagaren kan avstå från att yrka på förverkande. Även en målsägande kan yrka på förverkande när målsäganden ensam utför åtal enligt 7 kap. i den lagen.

Käranden ska åberopa de omständigheter som yrkandet grundar sig på, samt styrka dem. Käranden har dock inte bevisbördan för ursprunget till egendom som avses i 3 §. Sådan egendom kan dömas förverkad, om inte

Gällande lydelse

(nytt)

11 §

Särskilda bestämmelser

När ansvaret beträffande en förverkandepåföljd i fråga om en person som inte är misstänkt eller åtalad för brott utreds vid en förundersökning eller rättegång, skall vad som bestäms om den som är misstänkt för brott eller om svaranden i ett brottmål *iakttas i tillämpliga delar*.

Om skadestånd eller återbäring av obehörig vinst har betalats eller dömts ut efter det att ett avgörande som avses i 2 § 3 mom. har meddelats, kan förverkandepåföljden verkställas minskad med motsvarande belopp. Om förverkandepåföljden redan har verkställts, kan Rättsregistercentralen efter en skriftlig ansökan av den berörda personen besluta att motsvarande belopp ska betalas av statens medel. Trots vad som någon annanstans i lag föreskrivs om sekretess har den berörda personen rätt att för sin ansökan få uppgifter av Rättsregistercentralen om verkställigheten av ovannämnda förverkandepåföljd. Om det görs flera än en ansökan som grundar sig på samma brott, ska ansökningarna avgöras samtidigt, om inte detta orsakar de sökande oskäligt men. Om inte den verkställda förverkandepåföljden räcker till för att betala alla fordringar, sker betalning i förhållande till fordringarnas storlek, med iakttagande i tillämpliga delar av 17 och 18 kap. i konkurslagen (120/2004). Den som är missnöjd med Rättsregistercentralens beslut har rätt driva talan vid tingsrätten på den ort där käranden har sitt hemvist eller vid Helsingfors tingsrätt. Talan ska väckas inom en månad från Rättsregistercentralens beslut. Om det väcks flera käromål med anledning av ansökningar som grundar sig på samma brott,

Förslagen lydelse

svaranden gör sannolikt att egendomen har sitt ursprung i annan än brottslig verksamhet.

När domstolen dömer ut en förverkandepåföljd ska den vid behov meddela närmare föreskrifter om hur förverkandepåföljden ska verkställas, om förverkandepåföljden gäller data som avses i 7 kap. § 1 i tvångsmedelslagen eller om det annars är nödvändigt av särskilda skäl.

11 §

Särskilda bestämmelser

När ansvaret beträffande en förverkandepåföljd i fråga om en person som inte är misstänkt eller åtalad för brott utreds vid en förundersökning eller rättegång iakttas vad som föreskrivs om den som är misstänkt för brott eller om svaranden i ett brottmål.

Om skadestånd eller återbäring av obehörig vinst har betalats eller dömts ut efter det att ett avgörande *som gäller förverkandepåföljd och som avses i 2 § 6 mom.* har meddelats, kan förverkandepåföljden verkställas minskad med motsvarande belopp. Om förverkandepåföljden redan har verkställts, kan Rättsregistercentralen efter en skriftlig ansökan av den berörda personen besluta att motsvarande belopp ska betalas av statens medel. Trots vad som någon annanstans i lag föreskrivs om sekretess har den berörda personen rätt att för sin ansökan få uppgifter av Rättsregistercentralen om verkställigheten av ovannämnda förverkandepåföljd. Om det görs flera än en ansökan som grundar sig på samma brott, ska ansökningarna avgöras samtidigt, om inte detta orsakar de sökande oskäligt men. Om inte den verkställda förverkandepåföljden räcker till för att betala alla fordringar, sker betalning i förhållande till fordringarnas storlek, med iakttagande av 17 och 18 kap. i konkurslagen (120/2004). Den som är missnöjd med Rättsregistercentralens beslut har rätt att driva talan vid tingsrätten på den ort där käranden har sitt hemvist eller vid Helsingfors tingsrätt. Talan ska väckas inom en månad från Rättsregistercentralens beslut. Om det väcks flera käromål med anledning av ansökningar som grundar

Gällande lydelse

ska käromålen prövas vid den tingsrätt där det första käromålet väcktes. Andra tingsrätter än den nämnda tingsrätten ska överföra käromålet till den tingsrätten. Staten, som företräds av Rättsregistercentralen, är svarande i målet.

Den som i god tro har förvärvat en inteckning eller en pant- eller retentionsrätt i föremål eller egendom som avses i 4 eller 5 § och som dömts förverkade kan få betalning av föremålets eller egendomens värde, oberoende av om fordringen har förfallit eller inte. Talan i saken skall väckas vid den domstol och inom den tid som anges i 2 mom. I annat fall förfaller inteckningen eller pant- eller retentionsrätten.

Förslagen lydelse

sig på samma brott, ska käromålen prövas vid den tingsrätt där det första käromålet väcktes. Andra tingsrätter än den nämnda tingsrätten ska överföra käromålet till den tingsrätten. Staten, som företräds av Rättsregistercentralen, är svarande i målet.

Den som i god tro har förvärvat en *panträtt eller annan säkerhetsrätt* i föremål eller egendom som avses i 4 eller 5 § och som dömts förverkade kan få betalning ur föremålets eller egendomens värde, oberoende av om fordringen har förfallit eller inte. *Talan i saken ska väckas vid tingsrätten på den ort där käranden har sitt hemvist eller vid Helsingfors tingsrätt inom fem år från den dag då domen i fråga om förverkandepåföljden vann laga kraft. I annat fall förfaller säkerhetsrätten.*

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 6 och 7 kap. i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 6 kap. 4 § 2 mom., 7 kap. 1 § 2 mom., 14 § 2 mom.,
15 § 2 mom., 20 § samt 23 § 1 och 2 mom. som följer:

6 kap.

Kvarstad

Gällande lydelse

4 §

Hävning av åtgärd

Föreslagen lydelse

4 §

Hävning av åtgärd

Domstolen ska också häva kvarstaden om åtal inte väcks inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Domstolen kan förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd i samband med att förlängningsärendet behandlas. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

Domstolen ska också häva kvarstaden om åtal inte väcks *eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs* inom fyra månader från det att kvarstaden meddelades. Domstolen kan förlänga denna tid med högst fyra månader åt gången, om en anhållningsberättigad tjänsteman begär detta senast en vecka innan tiden löper ut. Domstolen ska utan dröjsmål ta upp ett ärende som gäller förlängning av tiden och avgöra det inom den föreskrivna tiden. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd i samband med att förlängningsärendet behandlas. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

Beslag samt kopiering av handlingar

1 §

Förutsättningar för beslag

Vad som bestäms i 1 mom. 1 och 2 punkten gäller också information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform (*data*). Vad som i detta kapitel bestäms om handlingar tillämpas även på handlingar i form av data

1 §

Förutsättningar för beslag

Bestämmelserna i 1 mom. gäller också information som finns i en teknisk anordning eller i något annat motsvarande informationssystem eller på dess lagringsplattform (*data*). Vad som i detta kapitel bestäms om handlingar tillämpas även på handlingar i form av data.

14 §

Hävning av beslag

Ett beslag ska också hävas, om inte åtal för det brott som ligger till grund för beslaget väcks inom fyra månader från det att föremålet, egendomen eller handlingen togs i beslag. På begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman kan domstolen förlänga tidsfristen med högst fyra månader åt gången, om förutsättningarna för beslaget fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången eller så kan det beslutas att beslaget består tills vidare. Det kan också bestämmas att ett beslag består tills vidare om det är förbjudet att inneha det föremål, den egendom eller den handling som beslagtagits.

14 §

Hävning av beslag

Ett beslag ska också hävas, om åtal för det brott som ligger till grund för beslaget inte väcks *eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs* inom fyra månader från det att föremålet, egendomen eller handlingen togs i beslag. På begäran av en anhållningsberättigad tjänsteman kan domstolen förlänga tidsfristen med högst fyra månader åt gången, om förutsättningarna för beslaget fortfarande föreligger och det inte är oskäligt att låta beslaget bestå med hänsyn till grunden för beslaget och den olägenhet som beslaget medför. Av särskilda skäl som hänför sig till arten och utredningen av det aktuella brottmålet kan tiden förlängas med högst ett år åt gången eller så kan det beslutas att beslaget består tills vidare. Det kan också bestämmas att ett beslag består tills vidare om det är förbjudet att inneha det föremål, den egendom eller den handling som beslagtagits.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

*Yrkande att domstol ska besluta om beslag
eller kopiering*

Ett yrkande enligt 1 mom. som framställts innan åtalet börjar behandlas ska tas upp till behandling inom en vecka från det att yrkandet inkom till domstolen. Angående handläggningen gäller i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 1 och 3 § bestäms om handläggning av häktningssyrkande. Ett beslag eller frågan om att förvara kopian av en handling behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter föregående behandling. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

15 §

*Yrkande att domstol ska besluta om beslag
eller kopiering*

Ett yrkande enligt 1 mom. som framställts innan åtalet *eller ett yrkande på förverkandepåföljd* börjar behandlas ska tas upp till behandling inom en vecka från det att det inkom till domstolen. Angående handläggningen gäller i tillämpliga delar vad som i 3 kap. 1 och 3 § bestäms om handläggning av häktningssyrkande. Ett beslag eller frågan om att förvara kopian av en handling behöver dock inte tas upp till ny behandling tidigare än två månader efter föregående behandling. Den som saken gäller ska ges tillfälle att bli hörd. Om personen inte kan nås, får ärendet dock avgöras utan att han eller hon hörs.

20 §

Beslut om giltighetstiden för beslag när målet avgörs

När domstolen avgör målet ska den besluta om ett beslag ska bestå till dess förverkandepåföljden verkställs eller det bestäms något annat i saken.

20 §

*Beslut om giltighetstiden för beslag när målet **eller ett yrkande på förverkandepåföljd** avgörs*

När domstolen avgör målet *eller ett yrkande på förverkandepåföljd* ska den besluta om ett beslag ska bestå till dess förverkandepåföljden verkställs eller det bestäms något annat i saken.

23 §

Återlämnande av föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag

Om flera i samband med behandlingen av åtalet gör anspråk på föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag och ska återlämnas, ska domstolen bestämma att tvisten om bättre rätt behandlas särskilt i den ordning som föreskrivs om rättegång i tvistemål. Domstolen ska samtidigt bestämma inom vilken tid talan ska väckas. Domstolen får dock pröva frågan om bättre rätt i samband med behandlingen av åtalet, om detta inte fördröjer handläggningen av målet.

23 §

Återlämnande av föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag

Om flera i samband med behandlingen av åtalet *eller ett yrkande på förverkandepåföljd* gör anspråk på föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag och ska återlämnas, ska domstolen bestämma att tvisten om bättre rätt behandlas särskilt i den ordning som föreskrivs om rättegång i tvistemål. Domstolen ska samtidigt bestämma inom vilken tid talan ska väckas. Domstolen får dock pröva frågan om bättre rätt i samband med behandlingen av åtalet *eller yrkandet på förverkandepåföljd*, om detta inte fördröjer handläggningen

Gällande lydelse

Om åtal inte väcks och om flera gör anspråk på föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag och ska återlämnas, kan en anhållningsberättigad tjänsteman utsätta den tid för väckande av talan som avses i 1 mom. Efter det att domstolen eller den anhållningsberättigade tjänstemannen har utsatt tiden för väckande av talan ska egendom kvarhållas hos polisen till dess ärendet om bättre rätt har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller kvarhållandet före det annars har visat sig onödigt. Om talan inte väcks inom den nämnda tiden, får det med egendomen förfaras så som anges i 3 mom.

Föreslagen lydelse

av målet.

Om åtal inte väcks *eller ett yrkande på förverkandepåföljd inte framställs* och om flera gör anspråk på föremål, egendom och handlingar som tagits i beslag och ska återlämnas, kan en anhållningsberättigad tjänsteman utsätta en tid för väckande av talan. Efter det att domstolen eller den anhållningsberättigade tjänstemannen har utsatt tiden för väckande av talan ska egendom kvarhållas hos polisen till dess ärendet om bättre rätt har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller kvarhållandet före det annars har visat sig onödigt. Om talan inte väcks inom den nämnda tiden, ska bestämmelserna i 3 mom. iakttas.

Denna lag träder i kraft den 20 .